

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Diplomová práce

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Adéla Heřmánková

Typ veřejně činné pražské měšťanské rodiny na přelomu 19. a 20. století. Příklad Jana a Anny Podlipných.

The Type of Publicly-Active Family of Prague City-Dwellers at The Turn of 19th and 20th Century. The Case of John and Ann Podlipný.

Poděkování

Na prvním místě děkuji vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Magdaléně Pokorné, CSc. za cenné připomínky, rady a komentáře. Ráda bych také poděkovala pracovníkům archivů, kteří mi umožnili studium nezpracovaných fondů. Zejména pak děkuji PhDr. Haně Svatošové z Archivu hlavního města Prahy za pomoc a radu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Obsah

Úvod	13
1 Rodinný život manželů Podlipných	17
1. 1 Mládí Jana Podlipného a Anny Nebeské	17
1. 2 Děti a rodinný život	23
1. 3 Volný čas	26
1. 4 Divadlo	32
1. 5 Přátelé, známí a přímluvci	34
2 Veřejná činnost Anny Podlipné	37
2. 1 Spolek Domácnost' a První česká kuchařská škola	38
2. 2 První český penzionát pro dívky	47
2. 3 České srdce	49
3 Spolková činnost Jana Podlipného	55
3. 1 Sokol	55
3. 2 Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa	66
4 Politická kariéra JUDr. Jana Podlipného	74
4. 1 Advokátní praxe	74
4. 2 Národní strana svobodomyslná	76
4. 3 Pražská samospráva	79
4. 3. 1 Připojení Libně ku Praze	86
4. 3. 2 Kanalizace	88
4. 3. 3 Asanace	89
5 Závěr života Jana Podlipného	94
Závěr	100
Textová příloha	Chyba! Záložka není definována. 96
Obrazová příloha	Chyba! Záložka není definována. 100
Seznam pramenů a literatury	102

Seznam zkratek

apod. = a podobně, a podobný

atd. = a tak dále

č. = číslo

č. p. = číslo popisné

ČOS = Česká obec sokolská

kart. = karton

kr. = krabice

obr. = obrazek/obraz

s. = strana

s. d. = sine dato

sv. = svazek

tzn. = to znamená

tzv. = tak zvaný/á/é

uspoř. = uspořádal/a/i/y

Úvod

JUDr. Jan Podlipný byl významným představitelem Sokola, pražským starostou a výraznou osobností pražského života přelomu 19. a 20. století. I jeho manželka Anna se věnovala veřejné činnosti, v rámci různých spolků a komitétů spolupracovala s Marií Riegrovou, Josefou Náprstkovou a Renátou Tyršovou. Na příkladu manželů Podlipných je možné ukázat určitý typ pražské rodiny, v níž se oba manželé věnovali veřejné činnosti.

Cílem mé práce je popsat určitý typ veřejně činné rodiny v Praze v druhé polovině 19. století. Pro pražskou středostavovskou rodinu byla veřejná činnost součástí životního stylu. Zájmové sféry mužů a žen byly pochopitelně odlišné. Ženy se zajímaly především o dobročinnost, ale ve druhé polovině 19. století se aktivně účastnily veřejného života. Zakládaly spolky, časopisy, pořádaly sbírky, začaly navštěvovat kurzy a dále se vzdělávat. Ženy prokázaly schopnost uplatnit se ve veřejném životě po boku svých mužů, ale rodina a péče o domácnost byla stále jejich hlavním posláním. Muži měli pro veřejné působení lepší podmínky, spektrum jejich zájmů bylo také mnohem širší, od politických spolků přes zpěvácké a literární spolky až po Sokol. Jak se dívali na to, že se jejich manželky také zapojují do spolkové činnosti? Někteří muži podporovali úsilí svých žen a v mnoha případech jim pomáhali.

Ve své práci se pokusím přiblížit určitý model rodiny, který odpovídá dobovému vnímání rolí muže a ženy, tzn. manžel je živitelem rodiny a žena pečuje o domácnost a děti. Ale zároveň je důležité poukázat na to, že svět manželů Podlipných se nekoncentroval pouze na rodinný život. Každý měl své zájmy a možnosti, jak a kde se jim věnovat. Jaké možnosti veřejného působení měly ženy a jaké muži? Pokusím se popsat spektrum veřejného působení Jana a Anny Podlipných na základě přiblížení jejich činnosti v různých spolcích a korporacích.

Prameny a literatura

Jan Podlipný zanechal poměrně rozsáhlou osobní pozůstalost, která byla několik týdnů po jeho smrti roztříděna, a její části byly věnovány různým institucím. Muzeu království českého věnovala Anna Podlipná umělecké předměty z ušlechtilých kovů, sošky, věnce, poháry, plakety, medaile, čestné odznaky a diplomy.¹ Spisy Jana Podlipného získala obec pražská, časopisy a brožury Ústřední matice školská. Národní rada česká, Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, Sokol a Ženský klub český obdržely dokumenty

¹ Muzeum království českého Anně Podlipné 18. května 1914, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 1.

související s jejich činností. Filantropické družině věnovala Anna Podlipná z pozůstalosti svého muže několik obrazů a kusů nábytku.²

V současné době je velká část pozůstalosti Jana Podlipného umístěna ve fondu Jana Podlipného v Archivu hlavního města Prahy. Fond Jana Podlipného je nezpracovaný a čítá celkem 41 krabic. Třetinu fondu tvoří přijatá korespondence, přičemž tato část fondu zahrnuje dopisy od jednotlivců i spolků, velké množství gratulačních lístků, navštívenek i kondolencí. Jan Podlipný udržoval písemný kontakt s osobnostmi soudobého politického a kulturního života. Většinou neprobíhal písemný kontakt dlouhodobě, často se jednalo pouze o jednotlivé dopisy či krátké vzkazy. Přesto korespondence ve fondu Jana Podlipného dokládá široké spektrum kontaktů a zakotvení ve společnosti.

Značnou část fondu tvoří novinové výstřižky, které Jan Podlipný patrně sám shromažďoval. Velkou skupinu představují výstřižky, jež se týkají přímo jeho osoby. Jedná se například o reportáže ze slavnostní instalace starostou královského hlavního města Prahy, dále články kritizující jeho konání či rozhodnutí. Soubor novinových výstřižků je určitým svědectvím o sebepojetí osobnosti. Zároveň dokládá spektrum zájmů Jana Podlipného, protože hojně jsou ve fondu zastoupeny výstřižky týkající se jazykové otázky a vývoje v mladočeské straně po roce 1900. Zájem Jana Podlipného o jazykovou otázku potvrzuje i několik menších tisků pojednávajících o této tematice.

Zbylou část fondu tvoří drobné tisky, špatně čitelné poznámky k návrhům různých komisí, statistické přílohy, zprávy volebních výborů a další. Pouze malou část fondu představují osobní dokumenty, jako jsou jmenovací dekrety, opovídací list, vysvědčení o vykonání advokátních zkoušek, volební certifikáty, členské lístky a legitimace.³

Část pozůstalosti Jana Podlipného související se Sokolem a Českou obcí sokolskou je uložena v Historickém muzeu Národního muzea v rámci Sbírky dějin tělesné výchovy a sportu. V tomto fondu se nachází korespondence s pracovníky České obce sokolské, Unii francouzských gymnastů a představiteli sokolských jednot. Dále jsou ve fondu shromážděny drobné tisky (především ze zájezdů Sokola do Francie), úmrtní oznámení, pokyny k výpravě Sokola do Nancy. Ve fondu je uložena pozvánka ke slavnostnímu odhalení pomníku Jana Podlipného a záznam proslovu, který byl na této slavnosti pronesen.⁴

Vzhledem k tomu, že v uvedených fondech se nenacházejí prameny dostatečně dokumentující činnost Jana Podlipného ve Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa,

² Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 1, Osudy pozůstalosti.

³ Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 1-40.

⁴ Národní muzeum, Sbírka dějin tělesné výchovy a sportu Historického muzea Národního muzea, fond Podlipný Jan, kart. 1-19.

pracovala jsem také s fondem tohoto spolku. Tento fond je uložen v Archivu hlavního města Prahy. Zaměřila jsem se především na zprávy ze schůzí výboru.⁵

Kromě uvedených fondů existuje knižně vydaný životopis Jana Podlipného, který vyšel v roce 1924 pod názvem JUDr. Jan Podlipný, Jeho život a působení. Autorem této monografie byl Václav Řezníček, spisovatel, ředitel Knihovny Národního muzea a dlouholetý přítel manželů Podlipných.⁶ Václav Řezníček se narodil 9.září 1861 ve Skaličce u České Skalice, po maturitě na gymnáziu v Hradci Králové studoval filozofii v Praze. Stejně jako Jan Podlipný byl členem Akademického čtenářského spolku. Během studií začal psát první povídky, několik let se věnoval také žurnalistice. Václav Řezníček byl především autorem povídek a románů s náměty z českých dějin. V jeho tvorbě jsou hojně zastoupeny humorné povídky, idyly, obrazy z českého venkova, populárně naučné práce a povídky pro mládež.⁷ Zčásti posmrtně vyšla jeho osmidílná románová kronika Naše zlatá matička, popisující dobu národního obrození. Kromě toho pracoval Václav Řezníček v knihovně Muzea království českého v Praze. V posledních letech života působil jako titulární ředitel této knihovny.⁸

Pro Řezníčkovu práci o Janu Podlipném je typická značná šíře materiálu, životopisných dat a osobních vzpomínek. Je však nutné zdůraznit, že Václav Řezníček nepřistupoval k osobě Jana Podlipného kriticky. Václav Řezníček byl značně konzervativní ve svých názorech. Navíc byl Podlipný jeho přítelem a spolupracovníkem. Alespoň Václav Řezníček staví sám sebe do role důvěrného přítele rodiny Podlipných. S Janem Podlipným se seznámil prostřednictvím Josefa Baráka asi na přelomu osmdesátých let. Po Barákově smrti uspořádal Václav Řezníček jeho písemnou pozůstalost a společně s Janem Podlipným část spisů vydal. V letech 1884 a 1885 vydali výbor Barákových přednášek. O dvacet let později vyšla jejich péčí edice vzpomínkových statí a básní Vzpomínky Josefa Baráka.⁹

Řezníčkova monografie je jistě cenným pramenem pro poznání některých období života Jana Podlipného a jeho ženy. Václav Řezníček měl patrně dispozici některé osobní dokumenty Jana Podlipného, případně vycházel z jeho vlastního vyprávění. To platí zejména pro pasáže pojednávající o mládí Jana Podlipného, jeho manželky i dětí. Václav Řezníček také zaznamenal několik veřejných projevů Jana Podlipného, které pronesl na zemském němu, na zasedání sboru obecních starších či při slavnostním odhalení pamětní desky

⁵ Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

⁶ Heslo Řezníček Václav, in: Ottův slovník naučný, sv. XXI, Praha 1904, s. 639.

⁷ Soupis prací Václava Řezníčka in Ottův slovník naučný, sv. XXI, Praha 1904, s. 639.

⁸ Heslo Řezníček Václav, in: Ottův slovník naučný nové doby, díl 5, sv. 1, Praha 1938, s. 607-608.

⁹ Přednášky Josefa Baráka, 1-8, uspoř. Jan Podlipný, Václav Řezníček, Praha 1884-1885. Vzpomínky Josefa Baráka, uspoř. Jan Podlipný, Václav Řezníček, Praha 1904.

Miroslava Tyrše. Řeči Jana Podlipného tak tvoří velkou část monografie a mají dotvářet obraz jeho osobnosti.

Životopis Jana Podlipného je sice cenným pramenem, avšak k této práci je třeba přistupovat kriticky. Václav Řezníček pojímá práci o Janu Podlipném značně tendenčně, doslova vytváří jeho pozitivní obraz a jeho osobu hodnotí jednostranně. Především klade důraz na jeho mravní kvality a osobní vlastnosti. Záměrně některé skutečnosti zdůrazňuje a některé naopak upozaduje, případně je interpretuje tak, aby podpořil své pojetí osobnosti Jana Podlipného.

Podle Řezníčkovy monografie sestavil krátký životopis Jana Podlipného Jan Bloudek. Tuto nedatovanou práci vydal Spolek pro zbudování pomníku JUDr. Janu Podlipnému zřejmě při příležitosti oslav výročí úmrtí Jana Podlipného. Tento životopis je však pouze zkrácenou verzí práce Václava Řezníčka.

Neexistuje osobní pozůstalost Anny Podlipné, ani životopisná práce podobná monografii Václava Řezníčka. Pro poznání života Anny Podlipné bylo třeba využít životopis Jana Podlipného a jeho fond. Veřejná činnost Anny Podlipné je dokumentována v několika oddělených fondech, především ve fondu Spolku Domácnost'. Tento nezpracovaný fond je uložen v Archivu hlavního města Prahy a zahrnuje dokumenty týkající se působení spolku a jeho kuchařské školy. Ve fondu se nachází krátký životopis Anny Podlipné a několik výstřížků novinových článků, které pojednávají o její práci pro spolek. Důležitým pramenem jsou výroční a jednatelelské zprávy, které zmiňují činnost Anny Podlipné i jejího manžela.¹⁰

Fond spolku Domácnost' je uložen také v Náprstkově muzeu. V tomto fondu je uloženo několik zpráv o činnosti spolku a protokoly o schůzích. V Náprstkově muzeu se nachází několik dopisů a pohlednic Anny Podlipné a fond Prvního českého penzionátu pro dívky.¹¹

¹⁰ Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'.

¹¹ Archiv Náprstkovy muzea, fond Spolek Domácnost', fond První český penzionát pro dívky.

1 Rodinný život manželů Podlipných

1.1 Mládí Jana Podlipného a Anny Nebeské

Budoucí starosta královského hlavního města Prahy Jan Podlipný pocházel ze selské rodiny, podobně jako jiní významní představitelé českého veřejného života té doby (např. otec Františka Ladislava Riegera byl mlynářem). Narodil se 23. srpna v revolučním roce 1848 v Hněvčevsi nedaleko Hořic. Jeho otec Josef Podlipný byl hostinským, řezníkem a hospodářem. Z manželství s Annou, rozenou Drškovou, měl kromě Jana ještě syny Václava a Josefa a dceru Marii. V současné době nevíme nic bližšího o majetkových poměrech Janových rodičů, ale můžeme se domnívat, že rodina patřila spíše k bohatší vrstvě venkovského obyvatelstva.¹²

V rodné Hněvčevsi navštěvoval Jan obecnou školu a chodil ministrovat. Od roku 1860 studoval v Hradci Králové na gymnáziu, které odchovalo několik osobností českého veřejného, kulturního a politického života. Poslední ročník absolvoval Jan na staroměstském akademickém gymnáziu, kde roku 1868 odmaturoval, a začal studovat práva na pražské univerzitě. Podle Václava Řezníčka Jan Podlipný věděl už dávno, že jednou bude studovat práva a zřejmě tedy šel houževnatě za tímto cílem.¹³ Nemáme však jistotu, zda bylo studium práv skutečně jeho vlastní iniciativou a jakou roli v tomto případě sehráli rodiče. Vzhledem k tomu, že Janův strýc Václav Podlipný působil v Praze jako odborný inženýr, je možné, že rodiče viděli určité výhody dalšího studia a podporovali synovo vzdělávání. Podle životopisu od Václava Řezníčka se zdá, že Jan Podlipný byl velmi ambiciózní, pečlivý a pilný student, který směřoval ke svému cíli.

Na podzim roku 1869 se Jan stal domácím učitelem v rodině staroměstského sládka Antonína Nebeského.¹⁴ Opět nemůžeme jistě říci, zda to byl důsledek nedostatku finančních prostředků na studia, případně zda byl tento krok projevem snahy přiblížit se pražské „lepší“ společnosti. Podle Václava Řezníčka se Jan snažil být existenčně nezávislý na svých rodičích, přestože to nebyli úplně chudí lidé, a navíc jeho cílem bylo dostat se do lepší společnosti.¹⁵ Můžeme v tom také spatřovat projev jisté cílevědomosti a touhy po samostatnosti. Navíc vstup do pražské společnosti byl pro budoucího právníka znamenal získání důležitých

¹² Strýc Jana Podlipného, František Podlipný, odešel za výdělkem do ciziny a posléze se usadil ve Štýrském Hradci, kde si otevřel uzenářství. Druhý strýc z otcovy strany, Václav, se stal odborným inženýrem v Praze. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 11.

¹³ Tamtéž, s. 11.

¹⁴ Studenti se poměrně často stávali domácími učiteli v měšťanských rodinách. K výuce docházeli, nebo bydleli přímo v domě zaměstnavatele. Milena LENDEROVÁ, Karel RÝDL, Radostné dětství?, Praha 2006, s. 188-189.

¹⁵ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 8.

společenských kontaktů, případně potenciálních klientů. V případě Jana Podlipného se nejspíše jednalo o kombinaci všech uvedených faktorů.

Jan Podlipný měl po celý život mnoho zájmů a již během studií byl členem Akademického čtenářského spolku a Sokola. Jako člen Akademického čtenářského spolku měl Podlipný možnost seznámit se s řadou významných a veřejně činných lidí, účastnit se různých dýchánek, večírků a dalších společenských událostí. Jan Podlipný byl podle vzpomínek současníků dobrým recitátorem a řečníkem.¹⁶ Tyto své schopnosti měl možnost uplatnit jako ochotnický herec. V roce 1872 připravoval Akademický čtenářský spolek uvedení tragédie *Záhuby* rodu Přemyslovského od Ferdinanda Břetislava Mikovce a Jan Podlipný byl vybrán jako představitel hlavní role Václava III.¹⁷ Poprvé byla hra s úspěchem uvedena v Novoměstském divadle 8. července 1872. Společně s Janem se jako herci představili Alois Jirásek, Josef Anýž, Zikmund Winter a Otýlie Sklenářová, tedy pozdější významné osobnosti českého národního života. O tomto divadelním počínu Akademického čtenářského spolku psaly pochvalně Národní listy 14. července 1872. V článku vyzdvihl autor především velmi dobré výkony některých herců včetně výkonu Jana Podlipného.¹⁸ Také Jan Podlipný o mnoho let později vzpomínal na toto představení. V dopise Aloisi Jiráskovi, který zřejmě žádal o podrobnosti k obsazení, Jan Podlipný píše: „Vyvolal jste dotazem svým vzpomínku na pí. Sklenářovou. Při představení, když Václav usedá k Jarmile, aby jí vyjevil lásku svou, choval jsem se asi velmi chladně, neb Sklenářová mne napomínala, ovšem jen šeptem, aby to ve hledišti nebylo pozorovat, abych jen přisedl blíže a k ní se přitulil. Ostýchavost moje měla an příčinu tu, že tehdejší moje láska (pozdější moje ženuška) seděla v loži a pozorovala děj.“¹⁹

Po úspěchu *Záhuby* rodu Přemyslovského se o rok později chystal Akademický čtenářský spolek uvést další hru, tentokrát Shakespearova *Julia Caesara*. Jan Podlipný v představení nakonec nehrál. V dopise Aloisi Jiráskovi o důvodu svého odstoupení píše:

¹⁶ Zikmund WINTER, *Paměti ze života dvou přátel*, Rakovník 1996, s. 27.

¹⁷ Zikmund Winter později vzpomínal na okolnosti obsazení hlavního představitele: „O hlavní úlohu (král Václav III.) konkuroval Adámek, později autor *Salomeny*, a právník Jan Podlipný, můj spolužák z gymnázia. V porotě, která měla rozsouditi, byl Kolár a se mnou asi dva studenti z výboru. Adámek vážně, sebevědomě vystoupil a deklamoval překrásně, krásněji, dojemněji nežli přítel Jan Podlipný. Ale přítel Jan měl víc ohně a byl nad Adámka urostlejší. Všechně Podlipný, starý sokol, zachoval si pěknou postavu podnes, kdežto tehdejší Dalemil a většina tehdejší generace jest již k zemi hodně nahnuta nebo dokonce již leží pod ní.“ Zikmund WINTER, *Paměti ze života dvou přátel*, Rakovník 1996, s. 27.

¹⁸ „Shromážděné obecenstvo hlučným a zaslouženým potleskem vyznamenalo jak po jednotlivých výstupech, tak i po všech jednáních obě jmenované dámy a veškeré zástupce všech důležitějších úloh, z nichž jmenujeme pp. Dvořáka, Lapila, Pasovského, Rožánka a obzvláště P. Jana Podlipného, jehož Václav III. zajisté byl výkonem velmi zdařilým a do podrobné pečlivě vypracovaným. Vynikalť vřelým citem, zcela korektní deklamací, živou, nenucenou a situaci vždy úplně přiměřenou hrou a elegantní tornurou. P. Podlipný byl vícekrát vyvolán.“ *Divadelní představení Akad. Čten. Spolku*, Národní Listy 14. července 1872.

¹⁹ Jan Podlipný Aloisi Jiráskovi 3. července 1911, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

„Obdržel jsem náhle termín k rigorosu a šlo teď o to, buď vzdát se zamilované své role, na niž jsem se tolik těšil, neb odložit rigorosum. Rodina rozhodla vrátit úlohu. Podvolil jsem se.“²⁰

Jak již bylo řečeno, seznámil se Jan Podlipný v průběhu studií s řadou mužů, kteří se později stali významnými představiteli českého veřejného života. V představení Záhuby rodu Přemyslovského hrál Jan po boku Josefa Anýže, Aloise Jirásky a Zikmunda Wintera. Ovšem pravděpodobně nejdůležitější bylo dlouholeté přátelství s Josefem Barákem. Seznámení s tímto příznivcem studentů a dělníků mělo pro Jana Podlipného doslova fatální důsledky, protože redaktor Národních listů doporučil mladého studenta práv jako vychovatele a domácího učitele rodině Nebeských.

Rodině Nebeských patřil pivovar U Modré štiky na Starém Městě.²¹ Majitel pivovaru Antonín Nebeský se sladovnictvím vyučil v Mnichově a podle Václava Řezníčka byl horlivým vlastencem.²² Z pivovaru U Modré štiky vybudoval prosperující podnik s téměř 40 zaměstnanci a vlastní šenkovnou. V roce 1848 se oženil s Aloisií Vendulákovou, dcerou sládka v pivovaru U Medvídků.²³ Z tohoto manželství se narodilo 5 dětí. Vychovatelem a domácím učitelem čtyř synů Antonína Nebeského se stal Jan Podlipný.²⁴ Avšak jeho náklonnost si mnohem více získala sestra jeho svěřenců, Anna.

Jediná dcera staroměstského sládka Antonína Nebeského se narodila 26. července 1855 jako prostřední z pěti dětí. O jejím dětství a mládí mnoho nevíme, Václav Řezníček se o ní zmiňuje teprve až s příchodem Jana Podlipného do domu U Modré štiky. Podle svědectví Renáty Tyršové navštěvovala Anna Nebeská „ústav paní Svobodové“.²⁵ V polovině šedesátých let byl jejím vychovatelem Josef Barák, který v rodině působil do roku 1869. Pak již zřejmě Anna Nebeská domácího učitele neměla. Antonín Nebeský a jeho žena nejspíše nebyli natolik pokrokoví, aby považovali další vzdělávání své dcery za důležité. Anna byla po získání základů vzdělání vychovávána doma. Pod vedením matky se měla naučit základním

²⁰ Jan Podlipný Aloisi Jiráskovi 3. července 1911, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 4.

²¹ Pivovar U Modré štiky se nacházel v domě č. p. 180/20 na rohu Liliové a Karlovy ulice. Posledním sládkem byl Eduard Nebeský. Po zániku původního pivovaru s hostincem v červnu 1903 býval v tomto domě první stálý biograf v Praze (dnes č. p. 1069 a 1070). Majitelem biografu byl Dismas Šlambor, uměleckým jménem Viktor Ponrepo, a první představení se konalo v domě U Modré štiky 15. 9. 1907. Milan POLÁK, *Pražské pivovárky a pivovary*, Praha 2003, s. 172.

²² V řadách Národní gardy se měl účastnit bojů na barikádách u Mostecké věže v roce 1848. Pravdivost tohoto tvrzení se zatím nepodařilo prokázat. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 5. Milan POLÁK, *Pražské pivovárky a pivovary*, Praha 2003, s. 172.

²³ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 6.

²⁴ Jako vychovatel nastoupil Jan Podlipný v září 1869 a dostal na starost čtyři syny Antonína Nebeského Edvarda, Antonína, Karla a Jana. Edvard převzal otcovo řemeslo a později se stal sládkem U Modré štiky. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 7.

²⁵ Renáta TYRŠOVÁ, *Vzácná vlastenka*, Národní listy 26. července 1930, Archiv Náprstkova muzea, Scrap-books Životopisy.

dovednostem hospodyně, tedy vaření, šití, vyšívání.²⁶ K dobrému vychování počestné měšťanské dcerky patřila alespoň základní znalost hry na piano, zpěv, tanec.²⁷ Vliv Josefa Baráka nebyl nejspíše zanedbatelný, neboť díky jeho působení se stala Anna horlivou vlastenkou. Zúčastnila se plesu První Národní besedy a později ráda vzpomínala, jak tančila s Františkem Palackým.²⁸

Student práv Jan Podlipný působil v rodině Nebeských několik let, v domě U Modré štiky bydlel, učil se s chlapci a vůbec se účastnil běžného dění v domácnosti. Získat si místo v takové rodině jistě nebylo pro venkovského chlapce jednoduché. Podle Václava Řezníčka si Jan svým zodpovědným přístupem, pečlivostí, pílí a dalšími vynikajícími vlastnostmi postupně získal v rodině Nebeských vážnost. Své místo si musel skutečně zasloužit, musel si osvojit chování přijatelné pro pražskou vyšší společnost a vlastně se stát členem vážené pražské rodiny.²⁹

Jan Podlipný svými vynikajícími vlastnostmi a vybraným vystupováním zřejmě poměrně brzy zapůsobil na mladičkou dceru svých zaměstnavatelů. Mezi mladými lidmi se zrodila náklonnost, která evidentně přerostla v lásku. O počátcích jejich vztahu nemáme bližší informace, neboť se nedochovala žádná korespondence z této doby. Ostatně je pravděpodobné, že ani nedošlo k výměně dopisů, protože se oba prakticky denně vídali. Jistě je možné, že si potají vyměňovali krátké vzkazy či veršiky za zády rodičů a bratrů, ale to už se pohybujeme na rovině dohadů.³⁰

Vzhledem k tomu, že se Jan Podlipný stal téměř členem rodiny Nebeských, měli mladí lidé během několika let možnost dobře se navzájem poznávat v různých životních situacích v kruhu rodiny i ve společnosti. Z několika tanečních pořádků uložených v pozůstalosti Jana Podliného víme, že s Annou Nebeskou několikrát tančil při různých příležitostech, jako byly například domácí plesy a odpolední dýchánky.³¹

Není zcela jisté, kdy se Jan Podlipný začal vážně ucházet o ruku Anny Nebeské. Z několika zmínek v dopise Aloisi Jiráskovi vyplývá, že dceři svých zaměstnavatelů se Jan Podlipný dvořil přinejmenším již v roce 1872, tedy po třech letech od seznámení.³² Postupně tak vykvetla láska mezi slečnou domácích a domácím vychovatelem. Situace rozhodně ne

²⁶ Milena LENDEROVÁ, Karel RÝDL, *Radostné dětství?*, Praha 2006, 190-193.

²⁷ Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

²⁸ *85 let vzácné české ženy*, nespecifikovaný článek z 26. července 1940, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha.

²⁹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 11.

³⁰ Alena ŠIMŮNKOVÁ, Status, odpovědnost a láska: vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti v 19. století, in *Český časopis historický* 95, 1997, č. 1, s. 55-109.

³¹ Taneční pořádek, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

³² Viz dopis Aloisi Jiráskovi.

ojedinělá, vzpomeňme například na Johannu Rottovou a Petra Mužáka. Pro dívku z početné a dobře situované pražské rodiny nebylo mnoho příležitostí k seznámení či navázání důvěrnějšího kontaktu s mužem. Samozřejmě se mohla účastnit plesů, zábav, domácích dýchánek, výletů do přírody apod. Avšak vždy ve společnosti příslušníků stejné společenské vrstvy a pouze v doprovodu rodičů, případně gardedámy. Nezanedbatelnou roli hrálo společenské postavení případného nápadníka a v neposlední řadě také jeho finanční zajištění.³³

Ovšem ani mladý Jan Podlipný neměl jednoduché postavení, když se jako mladý, nezkušený vesnický chlapec ocitl uprostřed Prahy. Neměl zde ani příbuzné, ani známé, kteří by se za něj zaručili a uvedli ho do společnosti. Až díky přímlově Josefa Baráka dostal možnost přiblížit se pražské společnosti, osvojit si určitá pravidla společenského chování, jistě se také seznámil s řadou vlivných lidí a samozřejmě poznal svoji budoucí manželku. Nechceme se nikterak dohadovat o záměrech, s nimiž přijímal Jan Podlipný místo vychovatele a domácího učitele v rodině Nebeských, ale faktem zůstává, že příchod do domu U Modré štiky nesmírně poznamenal jeho život.

Jestliže nemáme mnoho informací o vztahu Jana Podlipného a Anny Nebeské ještě před uzavřením sňatku, pak o postoji rodičů k této známosti víme ještě méně. Václav Řezníček tvrdí, že rodiče Anny Nebeské neměli proti jejímu nápadníkovi žádné výhrady. Během více než pěti let měli jistě možnost Jana Podlipného důvěrně poznat a přesvědčit se o jeho osobních kvalitách. Jedinou překážkou případného zasnoubení s jejich dcerou byla skutečnost, že Jan Podlipný ještě nedokončil studia a nebyl by tedy schopen postarat se o hmotné zajištění budoucí manželky a dětí. Václav Řezníček zmiňuje, že rodiče Jana Podlipného nebyli z nejchudších, navíc dostával plat jako domácí učitel a vychovatel. Avšak není příliš pravděpodobné, že by mu právě místo domácího učitele, navíc v rodině potenciální snoubenky, skutečně zajistilo existenční nezávislost. Proto bylo vhodnější počkat, až Jan Podlipný dokončí studia, získá místo v advokátní kanceláři a s tím i finanční nezávislost a určitou záruku společenského postavení. Přestože se vztah Jana Podlipného a Anny Nebeské začal rozvíjet přibližně v roce 1872, k zasnoubení došlo až o dva roky později. Do té doby prý slečna Nebeská odmítala různé bohaté partie a trpělivě čekala, až její budoucí manžel dostuduje.³⁴

Václav Řezníček se zmiňuje ještě o jedné zajímavé okolnosti vztahu Jana a Anny. Již výše bylo zmíněno, že Jan Podlipný hrál ochotnické divadlo, ale v roce 1873 musel odmítnout

³³ Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

³⁴ Václav ŘEZNÍČEK, *JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 16.

roli Antonia kvůli termínu zkoušek. Avšak to údajně nebyl jediný důvod. Manželům Nebeským bylo Janovo ochotničení trnem v oku. Jistě nebylo problémem samo hraní divadla. Víme, že Jan Podlipný i všichni potomci manželů Nebeských vystupovali v divadelních představeních v domě U Modré štiky. Ale veřejné vystupování na jevišti se pro budoucího člena vážené měšťanské rodiny nehodilo. Takže, když se Jan Podlipný začal ucházet o slečnu Annu Nebeskou, musel skončit s herectvím. Navíc Václav Řezníček naznačuje, že mnohem zásadnějším důvodem byla žárlivost Anny Nebeské na Otýlii Sklenářovou.³⁵

Dne 28. dubna 1874 byl Jan Podlipný po úspěšném vykonání všech zkoušek povýšen na doktora veškerých práv. Ihned potom požádal o ruku slečny Anny Nebeské. Václav Řezníček mimo jiné píše, že o dovolení k sňatku s Podlipným žádala otce nejprve Anna Nebeská. Avšak pan sládek Nebeský byl muž dbající na tradice a dobré vychování, takže o ruku jeho dcery žádal Jan Podlipný oficiálně a patrně v souladu s dobovou zvyklostí. O tom, jak probíhaly samotné zasnuby, nemáme informace. Patrně je provázelo požehnání rodičů nevěsty, předání zasnubního prstenu, první oficiální políbení a v neposlední řadě také dohoda o praktických záležitostech.³⁶ Bylo rozhodnuto, že mladí manželé budou bydlet v domě U Modré štiky. Výše věna opět není známa, ale Antonín Nebeský ho odmítl vyplatit bezprostředně po svatbě. Údajně prohlásil, že jeho dceru musí živit manžel. V postoji Antonína Nebeského se zračí jistá opatrnost, ale dceru rozhodně nenechal na holičkách, protože po svatbě měli mladí manželé kromě bytu dostávat také veškeré suroviny na vaření.³⁷

Doba zasnoubení Jana Podlipného a Anny Nebeské byla poměrně dlouhá, trvala vlastně celý rok. Nelze říci, co přesně bylo příčinou. Problémy zřejmě mohlo působit vyřizování některých formalit s tím spojených, jako bylo potvrzení domovského práva apod. Domovské právo v Praze totiž dostal Jan Podlipný až 12. prosince 1874 za poplatek 2 zlaté.³⁸ Kromě toho je možné, že se svatbou se čekalo, až Podlipný nastoupí řádnou praxi a bude schopen vlastním výdělkem uživit rodinu. Praxi v advokátní kanceláři JUDr. Jana Kučery začal vykonávat zřejmě někdy ve druhé polovině roku 1874 a brzy na to se mohla konat svatba.³⁹

Svatebním dnem Jana Podlipného a Anny Nebeské z domu U Modré štiky byl 13. duben 1875. Obřad se konal v kostele svatého Jiljí na Starém Městě.⁴⁰ Ulice Karlova a

³⁵ Naznačuje to i Podlipného zmínka v dopise Aloisi Jiráskovi. Viz Alois Jirásek Janu Podlipnému. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 16-17.

³⁶ Milena LENDEROVÁ, K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století, Praha 1999.

³⁷ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 19.

³⁸ Potvrzení za příslušníka král. hl. města Prahy, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 1.

³⁹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 18.

⁴⁰ Archiv hlavního města Prahy, Kostel svatého Jiljí, matrika oddaných 1870-1876, JIL011.

Husova byly plné lidí čekajících na svatební kočár tažený párem běloušů.⁴¹ Podrobnější informace o obřadu, svatební hostině či počtu pozvaných hostů nemáme. Víme pouze, že nevěsta měla podle rodinné tradice růžové šaty.⁴²

Jan Podlipný se díky sňatku s Annou Nebeskou stal relativně zámožným mužem, členem vážené rodiny a pražské společnosti. Získal možnost dostat se do kruhů, do nichž by se jinak těžko dostával. Mohl začít budovat vlastní poměrně úspěšnou právnickou i politickou kariéru. Anna Podlipná se stala domácí paní, manželkou veřejně činného muže, členkou spolků zaměřených zejména na pomoc chudým. Především jí byla nejdříve určena role matky a manželky, jejíž místo je v domácnosti.

1. 2 Děti a rodinný život

Necelý rok po uzavření sňatku přivedla Anna Podlipná na svět prvního potomka. Synek narozený 12. ledna 1876 dostal při křtu jméno Jan Antonín Josef Alois.⁴³ Studoval medicínu, ale mnoho podrobnějších zpráv o něm nemáme. Jen Václav Řezníček se zmiňuje o tom, že zemřel v roce 1903 v Americe.⁴⁴

Druhý syn Antonín Jaroslav Jindřich Boleslav se narodil 15. července 1878. Antonín Jaroslav, kterému v rodině říkali Sláva nebo Antonín Sláva, byl zřejmě velmi talentovaným mladíkem. Jako ochotnický herec ztvárnil řadu rolí v divadelních představeních, která byla pořádána v bytě rodičů. Po absolvování gymnázia začal Sláva studovat práva na Karlově univerzitě. Jeho mladý život ukončila 3. dubna 1899 nemoc, kterou se pokoušel léčit v Itálii.⁴⁵ Sláva byl zřejmě skutečně talentovaný a veřejně známý mladý muž, o čemž může napovědět poměrně rozsáhlá sbírka kondolenčních dopisů a telegramů a několik novinových výstřižků zachovaných ve fondu Jana Podlipného. Dochovaly se soustrastné dopisy od Elišky Krásnohorské, Svatopluka Čecha, Terézy Novákové, sokolských jednot, spolků a organizací českých i zahraničních. Pisatelé často zmiňují Slávův talent i to, že by jistě navázal na činnost rodičů, stal se vlastencem a zdatným pracovníkem pro národ.⁴⁶

⁴¹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 18.

⁴² Bílé svatební šaty nebyly ještě ve druhé polovině 19. století zcela obvyklé. Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, Z dějin české každodennosti, Praha 2010, s. 152.

⁴³ Archiv hlavního města Prahy, Kostel svatého Jiljí matrika narozených 1875-1880.

⁴⁴ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 159.

⁴⁵ Úmrtní oznámení Antonína Slávy: „Skonal v pondělí dne 3. dubna 1899 o ¼ 6 hod. ranní ve 21. roku nadějného svého věku, marně hledaje uzdravení v teplém podnebí italském.“ O nemoci se nikde více nemluví, takže se můžeme pouze dohadovat, zda šlo o např. o tuberkulózu. Úmrtní oznámení, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 11.

⁴⁶ Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 11 a 12.

Třetí syn manželů Podlipných, Vladimír, se narodil 25. června 1881.⁴⁷ Přibližně po roce, 5. června 1882, přišel na svět Miloš Karel, který však 21. října téhož roku zemřel.⁴⁸ Dne 30. září 1885 přivedla Anna Podlipná na svět nejmladšího syna Čestmíra. Vladimír i Čestmír navštěvovali gymnázium, později oba dosáhli vysokoškolského vzdělání, ale pouze Vladimír šel v otcových šlépějích, vystudoval práva a otevřel si vlastní advokátní kancelář.⁴⁹ Čestmír se stal inženýrem a po vzniku Československa působil jako vrchní odborný rada ministerstva sociální péče.⁵⁰ Oba synové se nějakým způsobem zapojili do veřejné činnosti svých rodičů. Víme, že Vladimír byl členem spolku Domácnost⁵¹ a Čestmír působil v Ústřední matici školské a v Českém srdci.⁵²

Jediná dcera Podlipných, Jaromíra, se narodila 11. dubna 1888. Ve dvaceti letech se provdala za JUDr. Josefa Jechenthala. Svatební hostina se konala samozřejmě v Domácnosti.⁵³ Jaromíra zemřela nejspíše v roce 1922.⁵⁴

O dětech Jana a Anny nemáme mnoho podrobných zpráv. Několikrát se o nich zmiňuje Václav Řezníček. Jan Bloudek, který životopis Jana Podlipného opsal od Václava Řezníčka, píše o nejstarší dceři, která v útlém věku zemřela.⁵⁵ Zřejmě jde o Bloudkův omyl, protože Václav Řezníček se o této dceři nezmiňuje a nepodařilo se o ní najít jinou zmínku.⁵⁶

Děti manželů Podlipných přicházely na svět přibližně v pravidelných intervalech, zhruba po dvou letech, což bylo v měšťanských rodinách druhé poloviny 19. století poměrně obvyklé.⁵⁷ Můžeme se jenom domnívat, že v prvních letech byly děti vychovávány doma matkou. V době krátce po svatbě, kdy mladá rodina bydlela v domě U Modré štiky, nejspíše pomáhala s výchovou dětí a péčí o domácnost matka Anny Podlipné, Aloisie Nebeská. Je pravděpodobné, že později po přestěhování domu na Perštýně dostaly děti chuť, protože Anna Podlipná měla jako manželka veřejně činného muže i jiné povinnosti. Svým synům se jistě snažili poskytnout co nejlepší vzdělání. Chlapci měli domácího učitele, který s rodinou

⁴⁷ Archiv hlavního města Prahy, Kostel svaté Trojice (Spálená), Matrika narozených 1877-1890.

⁴⁸ Archiv hlavního města Prahy, Kostel svaté Trojice (Spálená), Matrika narozených 1877-1890.

⁴⁹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 173.

⁵⁰ Dvacet let Českého srdce 1917-1937, Praha 1937, s. 23.

⁵¹ Seznam zakládajících členů Domácnosti. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 28, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

⁵² Fotografie mezi členy výboru Ústřední matice školské. Pamětní list vydaný na oslavu půlstoleté činnosti Ústřední matice školské, Praha 1930, s. 59. Dvacet let Českého srdce 1917-1937, Praha 1937, s. 23.

⁵³ Oznámení o sňatku Jaromíry Podlipné s JUDr. Josefem Jechenthalem, ke kterému došlo 2. června 1908 o půl páté ve farním chrámu sv. Jiljí u Dominikánů. Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kart. č. 1.

⁵⁴ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 173.

⁵⁵ Jan BLOUDEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha s.d., s. 4.

⁵⁶ Archiv hlavního města Prahy, Kostel svatého Jiljí matrika narozených.

⁵⁷ Pavla HORSKÁ, Milan KUČERA, Eduard MAUR, Milan STLOUKAL, Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy, Praha 1990.

bydlel.⁵⁸ To bylo v bohatších pražských rodinách poměrně obvyklé, nakonec i Jan Podlipný působil během svých studií jako domácí učitel. Pokud víme, absolvovali chlapci gymnázium a posléze dosáhli vysokoškolského vzdělání. Mimo jiné se učili hrát na piano a zřejmě se učili také francouzsky, jednak proto, že znalost francouzštiny patřila k dobrému vychování a jednak proto, že Jan Podlipný Francii miloval a byl velkým podporovatelem vztahů s Francií.⁵⁹

Dosud jsme mluvili pouze o synech, ale jakého vzdělání se dostalo jediné dceři Jana a Anny Podlipných? Bylo řečeno, že děti měly domácího učitele. Podle Václava Řezníčka měl na starost pouze chlapce, takže Jaromíru zřejmě vychovávala sama Anna Podlipná. Na základě toho můžeme usuzovat, že rodiče zřejmě neusilovali o to, aby jejich dcera dosáhla vyššího vzdělání, než bylo ještě v té době u dívky obvyklé.⁶⁰ Jaromíra se měla stát především dobrou hospodyní, manželkou a matkou. Nejspíše pomáhala matce vést domácnost, učila se vařit, šít, vyšívát apod. Víme, že se Jaromíra naučila francouzsky.⁶¹ Zřejmě se spolu se svými bratry učila hrát na piano. Možná se nějakým způsobem podílela na matčině veřejné činnosti, pomáhala jí organizovat sbírky apod. Jaromíra se nejspíše stala dobře vychovanou a přiměřeně vzdělanou mladou dívkou z dobré, bezúhonné a všeobecně známé rodiny.

Veškerá každodenní péče o děti ležela na bedrech Anny Podlipné. To se od ní ostatně očekávalo v souladu s dobovým pojetím úlohy ženy jako manželky a matky. Je velmi pravděpodobné, že měla k ruce služebnou či kuchařku, případně chůvu k dětem. Sama prý byla výborná kuchařka a příkladná hospodyně.⁶² Jako manželka a matka měla vytvářet přívětivé domácí prostředí, umožňovat manželovi, aby se věnoval veřejné činnosti. Na té se měla případně sama podílet, tzn. doprovázela manžela na veřejná vystoupení, stála mu po boku, podporovala ho. Především poté, co byl Jan Podlipný zvolen pražským starostou, se musela více účastnit veřejného života po jeho boku.⁶³

Naopak od Jana Podlipného se očekávalo, že bude především živitelem rodiny. Zřejmě trávil většinu dne v kanceláři, měl mnoho zájmů a hodně času věnoval také veřejné činnosti.

⁵⁸ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 49.

⁵⁹ Znalost francouzštiny byla obvyklá spíše ve vyšších vrstvách společnosti. Milena LENDEROVÁ, Karel RÝDL, Radostné dětství?, Praha 2006.

⁶⁰ Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, Z dějin české každodennosti, Praha 2010.

⁶¹ Alespoň o tom svědčí dopis Jaromíry rodičům. Jaromíra Jechenthalová Janu Podlipnému s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

⁶² Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 19.

⁶³ „Nalezl v ní výborně vychovanou hospodyni, znamenitou kuchařku a potom laskavou a pečlivou matinku svých dětí, tak že domácnost jeho byla vzorem a příkladem českého domu a to hlavně působením paní Podlipné, která se do demokratických zásad svého chotě a do politických jeho snah rychle vpravila a s největší jemností a zachováním vzácné noblesy vedle něho ve veřejnosti ochotně a ráda platně působila, bez ohledu, co to stojí.“ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 167. Milena LENDEROVÁ, K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století, Praha 1999.

Nevíme, zda například pomáhal své ženě s běžnými denními činnostmi, hlídal děti apod. Pravděpodobně mu mnoho času na rodinu nezbyvalo. Václav Řezníček zobrazuje Jana Podlipného jako milujícího a pozorného otce, který se zajímal o pokroky chlapců v učení a ve hře na piano. Vždy si prý našel čas, aby se přesvědčil o tom, jak jsou děti úspěšné ve studiu i v jiných činnostech. Skutečnost, že se otec zajímal o prospěch dětí však nebyla ničím výjimečným.⁶⁴

1.3 Volný čas

V průběhu devatenáctého století přinesl rozvoj techniky do života lidí mnohem více volného času, který nebyl bezpodmínečně určen k práci. Volný čas určený k odpočinku mohly užívat ženy i muži, společně i odděleně. Rodiny mohly volný čas využít k návštěvě kulturních a společenských akcí, pořádání výletů, setkávání s přáteli či příbuznými.⁶⁵

Rodina Podlipných patřila k bohatší vrstvě. Ani jeden z manželů nutně nemusel kvůli zajištění rodiny trávit většinu času prací mimo domov či v domácnosti. Zbývalo jim určité množství volného času, který mohli vyplnit různými aktivitami, ať už soukromými či veřejnou činností.⁶⁶ Jak již bylo zmíněno, věnoval Jan Podlipný mnoho času činnosti ve spolcích, především v Sokole. Podle Václava Řezníčka byl Jan Podlipný milovníkem přírody. Do čekárny před kanceláří umístil velké akvárium s rybami obklopené exotickými rostlinami. Kromě toho údajně vlastnil sbírku brouků a motýlů a několik atlasů rostlin, jimiž rád listoval.⁶⁷ Václav Řezníček dále vzpomíná, že v pozdějších letech ho Podlipný navštěvoval v Národním muzeu, zajímal se o staré tisky a rukopisy, nechával se provádět sbírkami vycpanin živočichů a zajímal se zejména o brouky a motýly.⁶⁸

Jan Podlipný byl milovníkem a sběratelem knih. Zajímal se především o právnickou literaturu, beletrii, zejména tu českou. Odebíral několik časopisů, objednával si odborné právnické knihy, pojednání o samosprávě a politice. Knihovnu rozšiřoval také o české tisky, např. Kralickou bibli či spisy Bohuslava Balbína. Knihovna Jana Podlipného byla prý po 40 letech sběratelské činnosti jednou z nejvzácnějších soukromých knihoven v Praze.⁶⁹ Knihami podarovával spolky i jednotlivce.

⁶⁴ Milena LENDEROVÁ, Karel RÝDL, *Radostné dětství?*, Praha 2006.

⁶⁵ Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, Praha 2010, s. 269.

⁶⁶ Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.

⁶⁷ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. *Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 48-49.

⁶⁸ Tamtéž, s. 158-159.

⁶⁹ Oblíbenou četbou Jana Podlipného byly podle Řezníčka práce Jana Nerudy a Svatopluka Čecha. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. *Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 36, 90.

Jan Podlipný byl pravidelným hostem kavárny Union. V této známé pražské kavárně se scházeli básníci, novináři a další osobnosti. Kavárna byly místem vhodným k setkávání, diskuzi i četbě.⁷⁰ Jan Podlipný chodil do kavárny Union prakticky každý den, pročetl noviny, diskutoval s přítomnými pány. Stávalo se, že ho zde vyhledal některý z klientů či žadatelů o pomoc a přímluvu.⁷¹

Anna Podlipná jistě měla své soukromé zájmy, což mohla být četba, ruční práce, které byly zároveň nutností, divadlo apod. Kromě toho se přibližně od poloviny sedmdesátých let věnovala dobročinnosti. Ve větší míře se zabývala touto činností až ve druhé polovině osmdesátých let, když nejstarší chlapci trochu odrostli. Avšak i svůj volný čas trávila s dětmi, jezdila s nimi na výlety a letní byty. Od svých rodičů převzala rodinnou tradici, a sice každoroční výlet do mlýna v Kunraticích. Výletu se zpravidla účastnilo také několik rodinných přátel a na tuto událost se prý těšily především děti, které jely s matkami fiakrem, zatímco pánové chodívali pěšky.⁷²

Většinou na celé prázdniny odjížděla Anna Podlipná s dětmi na letní byt, případně jezdily na kratší několikadenní výlety. Rodina Podlipných však neměla trvalé letní sídlo či prázdninový dům, jak bylo obvyklé v bohatších pražských rodinách.⁷³ Anna Podlipná jezdila s dětmi na léto do Holoubkova, Ondřejova, Městečka, Dobré Vody, Želíze, Řevnic, Potštejna nebo na Špičák, dokonce i do zahraničí.⁷⁴ Děti nejspíše jezdily na část prázdnin také k příbuzným do Hněvčevsi. Z místa pobytu pořádala Anna Podlipná dlouhé výlety do okolí, často i za účasti některých spřátelených pražských rodin, které mívaly své letní byty nedaleko.⁷⁵

K volnému času patřil již ve druhé polovině 19. století také sport či tělocvik. Sportovním aktivitám se začínaly věnovat také ženy.⁷⁶ Je pravděpodobné, že Anna Podlipná

⁷⁰ Kavárna Union se nacházela na rohu Národní třídy, takže Jan Podlipný to měl ze svého bytu do kavárny blízko. „Unionka“ byla skutečně vyhlášenou pražskou kavárnou. Mezi její návštěvníky patřili například Jaroslav Seifert, Eduard Bass a další. V roce 1923 protestoval proti jejímu uzavření Karel Čapek článkem *Ohrožená památka*. Eva BENDOVIÁ, Tomáš DVOŘÁK, Dominik HRODEK, Šárka KOŘÍNKOVÁ, *Pražské kavárny a jejich svět*, Praha 2008, s. 14-19. Kavárny a spol.: *Pražské literární kavárny a hospody*, uspoř. Karl Heinz JÄHN, Alexandr STICH, Praha 1990.

⁷¹ Václav Řezníček popisuje Jana Podlipného jako pilného a spořádaného člověka, střídavého muže, který nekouřil, nehrál karty a spokojil se s žejdlíkem piva. Někdy zašel s přáteli do vinárny, avšak víno pil jen málo, protože byl opatrný na své zdraví, měl totiž srdeční vadu. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 46.

⁷² Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 49.

⁷³ Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK, Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, Praha 2010, s. 275.

⁷⁴ Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 14.

⁷⁵ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 87-88.

⁷⁶ Lucie SWIERCZEKOVÁ, „Chceme u žen něžnost ducha, něžnost v zjevu, ale chceme u nich vidět také silného ducha a zdravé silné tělo“ aneb Žena-sportovkyně po roce 1850 do vzniku Československa, in *Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století*, Praha 2007, s. 243-250.

netrávila volný čas sportem, a přestože byla členkou Sokola, její pohybovou aktivitu představovaly nejspíše jen kratší či delší vycházky. V zimní sezoně pak přišel ke slovu tanec, který prý měla velmi ráda. S manželem chodívala pravidelně na plesy Národní besedy a Akademického čtenářského spolku.⁷⁷ Pochopitelně nebyly plesy jen záležitostí zálib jednotlivce, ale samozřejmě to byla součást společenských povinností veřejně činného muže. Od Jana Podlipného jako váženého pražského právníka a člena několika spolků se očekávalo, že se bude spolu s chotí objevovat na veřejnosti, při pořádání národních slavností či plesů.⁷⁸

Jan Podlipný býval hodně zaneprázdněn i během léta, takže za rodinou zajížděl na víkendy, případně na několik málo dní. Proto děti posílaly otcí do Prahy pohlednice s krátkými pozdravy a vzkazy z výletů. Tyto často úsměvné pozdravy z prázdnin jsou jedním z mála dokladů písemného styku mezi členy rodiny. Anna i děti informovaly Jana o tom, že šťastně dorazily na místo pobytu a kdy přijedou zpět do Prahy.⁷⁹ Během doby pobytu o sobě dávaly vědět prostřednictvím krátkých vzkazů typu „Drahý tatínku. Jsme nyní na výstavě. Výstava je velmi hezká a je zde mnoho Čechů. Vláda“.⁸⁰ Anna a děti využívaly krátkých pozdravů také k tomu, aby otce požádaly například o poslání filmu do fotoaparátu: „Drahý tatínku! Prosil bych Tě, kdyby jsi byl tak laskav a zaslal mi film do aparátu 9×9, *Eitman Bul e Kodak*. A někde prý máš koupit pro mě čepici ja zde dělám prý v tý bílý ostudu řekla matinka. Odpusť že Ti píši jen na lístek neb nevím co bych Ti psal, jedině že zde byla hrozná bouřka a krupobití. Ruku Ti líbá Tvůj vděčný syn Čestmír“.⁸¹

Samozřejmě tyto krátké vzkazy víceméně praktického rázu nemají příliš velkou vypovídací hodnotu pro hodnocení vztahů mezi rodinnými příslušníky, zejména mezi otcem a dětmi. Jediný skutečný dopis, který se zachoval, je dopis tehdy devítiletého Jana Podlipného ml. Malý Jeník píše otcí zprávu o svém pobytu v Budišově, popisuje náplň dne a zároveň děkuje otcí, že ho na Moravu poslal. Dopis je plný slibů, že se Jeník bude pilně učit, vše poznávat a dělat rodičům radost. „Velmi mnoho nového všude shledávám a všechny zajímavosti pilně si pamatuji, abych z první své další cesty také nějaký užitek měl. Spolu Ti, nejdražší tatínku slibuji, že se Ti za Tvou lásku pilností a mravností odsloužím a nových

⁷⁷ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 48.

⁷⁸ K významu plesů a balů Alena ŠIMŮNKOVÁ, Karnevalové interpretace. Společenské bály v předbřeznových Čechách, in Božena Němcová. Život-dílo-doba. Česká Skalice 2006, s. 209-216.

⁷⁹ „Milý Jeníčku! Šťastně jsme dorazili, líbá Tě Tvá Anička.“ Pohlednice ze Šumavy, nedatovaná. „Dnes nám počalo pršet, a proto ve středu přijedeme, nezmeškáme-li v Plzni vlak, který má přijeti do Prahy v 8 hod., zmeškáme-li, přijedeme teprve o 10 hod. večerní. Ubývá nás každý den. Nového zde tak dalece nic není. Co dělá Lasička? Ruku Ti líbá Tvůj Čestmír.“ Pohlednice od Černého jezera, s. d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 14.

⁸⁰ Gruss von der Berliner Gewerbe-Ausstellung 1896, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 14.

⁸¹ Pozdrav z Hrádku nad Oujezdem na Chodsku od pomníku Jana Sladkého, 4. srpna 1901, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 14.

dobrotivostí si zasloužím“.⁸² Z charakteru dopisu je patrné, že Jeníkovi zřejmě někdo pomáhal sestavit text dopisu. Je také možné, že se řídil vzorem doporučeným v některé z příruček.⁸³ Z příruček a domácích rádců se mohly děti poučit a inspirovat se i v tehdy, když psaly rodičům gratulace či krátké básně k narozeninám, jmeninám apod.

Anna Podlipná dodržovala ve své domácnosti slavení obvyklých svátků Vánoc, Velikonoc, masopustu, svatého Jana Nepomuckého a svatého Václava. Kromě toho byl v rodině kladen zvláštní důraz na svátky obou rodičů. Janovy jmeniny na sv. Jana Křtitele bývaly slaveny doma ve společnosti několika přátel. Při této příležitosti bývali chlapci zkoušeni ze hry na piano. Matčin svátek slavila rodina většinou na letním bytě.⁸⁴

Při různých slavnostních příležitostech předváděli chlapci své pokroky ve hře na piano a také se pokoušeli o básnickou tvorbu. V pozůstalosti Jana Podlipného se zachovala Vladimírova gratulace ve verších:

Drahý tatínku!
Je mysli mojí přelaze,
zřím všude jas i ples;
vždyť, otče dobrý, předrahý,
jmeniny slavíš dnes! –
A každý rád sem pospíchá,
Ti přáním uctu vzdát',
i lásky zvěst'; vždyť každičký
Tě musí milovat'. –

I přimi otče rozmilý,
též přání z mojich úst
Kéž štěstí Tvoje každým dnem
jen stálý jeví vzrůst! –

Kéž pravým blahem, radostí
Ti povždy září líc,
kéž každým dnem jen míru zvěst'

⁸² Jan Podlipný ml. Janu Podlipnému, 22. července 1885 v Budišově, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

⁸³ Například Malý domácí tajemník, obsahující přání rozličného druhu ku všem příležitostem..., Jindřichův Hradec 1871.

⁸⁴ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 87-88.

zalétá Tobě vstříc! –

Ať mysl Tvoje zármutku již nikdy netuší,
buď spokojen; ze srdcí všech Ti láska zabuší. –
Tvůj syn Vlášda⁸⁵

V podobném duchu si zaveršoval, či báseň odněkud opsal také nejmladší syn Čestmír v básni k Novému roku a připojil i zdařilou, možná vlastnoruční, kresbu s motivem lodí.

Drazí rodiče!

Dnes radostí mi srdce plane, spěchám to, drazí, říci Vám,
že dobré Vaše ruce chranné,
své zastance já ještě mám.

Že laskavou mám, otče, Tebe,
jež k potěše mám jedině,
mi dochovalo dobré nebe
zas k novoroční hodině.

Ó k srdci jejich tulit já se
mohu a od nich pomoc ždát,
a v mládí svého slasti, kráse
blázně žitím putovat.

To dobře vím, že v každém kroku
mne chráníte jak andělé,
jež Bůh mi sslal, bych po jich bohu
spasného došel úče.

Ó kéž Pán života Vás střeží,
péč, lásku Vaši odmění,
ať kvete vždy Vám zdraví svěží
a tvář se blahem rumění!

⁸⁵ Vladimír Podlipný s. d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

A drahé Vaší ruce chranné
at' vždycky nebe síly dá;
kéž Vás, mé duše milované,
dál dobrý Bůh mi zachová.

Váš vděčný syn Čestmír, V Praze dne 1. ledna 1901.⁸⁶

Jediná dcera Jaromíra se také pokusila o veršované přání k Novému roku, navíc ve stejném roce jako Čestmír. Pokud by byla báseň skutečně jejím autorským dílem, můžeme se domnívat, že možná dosáhla vyššího vzdělání, nebo byla přinejmenším dobře obeznámena s veršovou technikou. Ovšem je pravděpodobnější, že báseň vybrala v některé z dobových příruček a pak ji přepsala.

Drazí rodiče!
Tatíčku a matičko má,
zase přišel nový rok:
přeji Vám, by v tomto roce
šťastný byl Váš každý
krok!

Přeji Vám, by zdraví, štěstí
přinášel Vám každý den,
aby v radostech jen plynul
život Váš jak krásný sen.

Jedinou mou snahou bude,
radosti Vám působit';
abyste mě pro chování
vždycky mohli pochválit'.

Chci vždy hodnou, pilnou
býti ráda stále poslouchat,
byste sklamání a žalu
nikdy nemuseli znát!

⁸⁶ Čestmír Podlipný, 1. ledna 1901, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

Vaše vděčná dcera Jaromíra. V Praze 1. ledna r. 1901.⁸⁷

1.4 Divadlo

Společnou zálibou manželů Podlipných bylo divadlo. V Národním divadle měli stále předplacenou lož. Avšak nebyli pouze pasivními diváky, oba divadlo hráli. Jan Podlipný účinkoval v divadelní hře již jako student. Společně s budoucí manželkou vystupoval v různých menších scénkách a představeních, která pořádal Antonín Nebeský v domě U Modré štiky. Podle několika málo informací, které máme k dispozici, byly tyto večírky pořádány pro několik přátel či známých. Z několika dochovaných programů vyplývá, že během jednoho večera zhlédli pozvaní diváci tři krátké scénky, většinou veselohry. Na repertoáru byly hry Františka Šamberka, Josefa Kajetána Tyla, ale i Williama Shakespeara. Například 27. října 1869 o šesté hodině se v domě U Modré štiky hrály dvě jednoaktové veselohry *Já mám příjem* od Františka Šamberka a *Nápady* v úpravě Josefa Novotného a na závěr ještě druhý výstup druhého jednání *Žižkovy smrti* od Josefa Jiřího Kolára.⁸⁸ Kromě Jana a Anny byli do rolí obsazováni synové Antonína Nebeského, Jan, Edvard a Antonín. Nevíme jistě, jak často byla divadelní představení u Nebeských pořádána, ale podle dochovaných programů byly v roce 1870 uspořádány dokonce dva divadelní večery.⁸⁹ Václav Řezníček tvrdí, že Jan Podlipný byl jako dobrý deklamátor a recitátor ozdobou těchto domácích večírků.⁹⁰

Záliba v divadle provázela Jana Podlipného i v dospělosti. V devadesátých letech nechal v domě v Bartolomějské ulici⁹¹ dokonce postavit jeviště pro pořádání komorních divadelních představení. Divadlo se hrálo u Podlipných pravděpodobně jednou v roce, a to většinou o druhém svátku vánočním. Na repertoáru bývaly drobné veselohry (někdy se zpěvy) zejména českých autorů, např. Karla Pippicha či Jaroslava Vrchlického. Během jednoho večera bývaly představeny tři až čtyři krátké scénky. Například v prosinci 1893 se u

⁸⁷ Jaromíra Podlipná, 1. ledna 1901, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

⁸⁸ Program dne 27. října 1869, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24

⁸⁹ Program dne 20. března 1870 (rukopis). Program dne 26. prosince 1870, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹⁰ V tomto případě musíme brát Řezníčkovu svědectví s rezervou už jen z toho prostého důvodu, že Řezníček tehdy Podlipného ještě neznal. Na programu z 20. března 1870 jsou neznámou rukou připsány poznámky komentující výkony amatérských herců. U jména Jana Podlipného a A. Weselého, kteří sehráli část hry *Faust a Markétka*, je poznámka: „Propadli dle výroku milostpi“ a dále „Obstojně“. Zřejmě ne každého výkon Jana Podlipného ohromil. Program dne 20. března 1870, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹¹ Po skončení povinné praxe u JUDr. Kučery se Jan Podlipný přestěhoval s rodinou do domu na Perštýně. V druhém patře domu č. 344, který patřil strýci Anny Podlipné Karlu Vendulákovi, si manželé zařídili byt a Jan zde otevřel vlastní advokátní kancelář. V roce 1891 se rodina přestěhovala do Bartolomějské ulice do domu č. 13, jehož byl Podlipný spoluvlastníkem. Na domě je dnes umístěna pamětní deska (Obr. 2, Obrazová příloha). Strýc Anny Podlipné, Karel Vendulák, byl sládkem v pivovaru U Medvídků (ulice Na Perštýně, č. p. 345/7). Rodina Vendulákových vlastnila tento prosperující pivovar od roku 1825 až do roku 1898, kdy byl pivovar zrušen. Poslední majitel Karel Vendulák se stal iniciátorem a posléze prvním ředitelem Prvního pražského měšťanského pivovaru v Holešovicích. Milan POLÁK, *Pražské pivovárky a pivovary*, Praha, 2003, s. 144-145.

Podlipných hrála *Svéhlavost* od Rod. Benedixe, *All right* Josefa Štolby, *Český dobrovolník a francouzská selka* a *Hluchý podomek*.⁹²

Bedřich Spurný, jeden z účastníků divadelních večerů u Podlipných, později napsal o těchto večírcích fejeton pod názvem *Vánoční divadlo u Podlipných (Společenská reminiscence pražská)*. Mimo jiné zde vzpomíná na své „kolegy“ z malého divadelního souboru. Jeho členy byli samozřejmě synové Podlipných, Jan, Antonín Sláva a Vladimír, a také několik mladých přátel a známých, tedy přibližně 10 – 15 osob. Dalšími členy pánského ansámblu byli budoucí lékaři a právníci. Do dámské části souboru patřily dcery z bohatších pražských rodin. Příležitostnou herečkou byla dcera majitele pivovaru U Fleků, dcery profesora anatomie, dcera knihkupce, dcera velkostatkáře či dcera poslance a okresního starosty. Na přípravě představení se podílelo i několik profesionálních herců, mezi nimi také Otýlie Sklenářová-Malá, která hry režírovala.⁹³ Zkoušky na představení probíhaly v bytě u Podlipných. Bedřich Spurný ve fejetonu píše, že tyto ochotnické zkoušky mívaly svůj půvab: „Při obsazování rolí dbáno bylo vždy toho, aby mladé role zamilovaných byly vždy dle možnosti obsazeny tak, aby to odpovídalo skutečnosti: jinými slovy: dvořil-li se někdo z nás dívce, musila být na jevišti jeho partnerkou. Byly to hezké chvíle. Dámské role hrávaly nejhezčí pražské dívky, není tedy divu, že naše vznětlivá srdce co chvíli chytla.“⁹⁴ Podle jeho názoru nebylo tak důležité umět roli dokonale, skutečně se hrálo pro zábavu.

Jan Podlipný pravidelně nechával tisknout pozvánky a programy divadelních večerů.⁹⁵ Po skončení představení bylo jeviště rozebráno a jídelna se stala tanečním sálem. S pohoštěním pomáhaly paní domu přítomné slečny, které se z hereček proměnily ve zručné hostitelky. A skutečně se musely hodně otáčet, protože podle vzpomínek Václava Řezníčka i Bedřicha Spurného bývalo na večírku přítomno i více než sto hostů.⁹⁶ Mezi pozvanými byli samozřejmě rodiče účinkujících, přátelé a známí Podlipných, tedy členové městské rady a obecního zastupitelstva, členové mladočeské strany, umělci, spisovatelé. Podle Spurného se u Podlipných scházeli lidé „jména tehdy v Praze nejlepšího zvuku“.⁹⁷ Pánové z této vybrané společnosti se po divadelním představení usadili v salonu i v kanceláři, aby mohli nerušeně

⁹² Program dne 26. prosince 1893. Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹³ Program dne 26. prosince 1893. Program ve čtvrtek dne 26. prosince 1895. Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹⁴ Bedřich SPURNÝ, *Vánoční divadlo u Podlipných*. Výstřižek zřejmě z Národních listů s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹⁵ Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹⁶ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 108-109. Bedřich SPURNÝ, *Vánoční divadlo u Podlipných*. Výstřižek zřejmě z Národních listů s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

⁹⁷ Bedřich SPURNÝ, *Vánoční divadlo u Podlipných*. Výstřižek zřejmě z Národních listů s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

diskutovat o politice, samosprávě apod., zatímco se mládež bavila tancem za bedlivého dozoru matek.⁹⁸

Divadelní večery u Podlipných byly skutečně společenskou událostí, která sice měla především charakter zábavy, ale byla i příležitostí k setkávání a diskutování. Pro mladé účastníky to bylo jistě vítané rozptýlení, na něž později vzpomínali. Bedřich Spurný ve fejtonu vzpomíná také na Jana Podlipného jako na dobrého rádce, který „miloval vše krásné – a v neposlední řadě také dramatické umění“.⁹⁹

1.5 Přátelé, známí a přímluvci

Rodina Podlipných pochopitelně udržovala kontakt s blízkými příbuznými. Janova mladší sestra Marie pobývala jako svobodná dívka v Praze u Podlipných, stejně tak bratr Josef v době studií. Rodiče a bratr Václav Jana a jeho rodinu občas navštěvovali v Praze. Mnohem častěji se Jan s Annou stýkali s rodinou Václava Podlipného, Janova strýce, a s rodinami Anniných bratrů, kteří žili v Praze. Často se také setkávali s rodinou Annina strýce Karla Venduláka, v jehož domě rodina Podlipných několik let bydlela. S Karlem Vendulákem mladším, který po otci převzal vedení pivovaru U Medvídků, pojilo Jana Podlipného důvěrné přátelství.¹⁰⁰

Pochopitelně měli Jan a Anna několik důvěrnějších přátel a mnoho známých. Dobrým rodinným přítelem manželů Podlipných byl Josef Barák, který se vlastně přičinil o jejich seznámení. Josef Barák navštěvoval mladé manžele dvakrát v týdnu a prý si pochvaloval Anninu kuchyni.¹⁰¹ Redaktor Barák se stal kmotrem Vladimíra, třetího syna Podlipných. Jak bylo již řečeno, Jan Podlipný se s Josefem Barákem seznámil v době studií a od té doby je pojilo důvěrné přátelství. Oba si byli názorově blízcí, jak o tom svědčí i zmínka Antala Staška, že „Podlipný byl cele jeho [Barákovým] žákem“.¹⁰² Podlipný pomáhal organizovat oslavu Barákových 50. narozenin, kterou pořádalo několik studentských spolků pod vedením Akademického čtenářského spolku.¹⁰³ Prostřednictvím Josefa Baráka se Jan seznámil také s Václavem Řezníčkem, který byl jedním z Barákových přátel a ctitelů. Společně s Barákem se

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Bedřich SPURNÝ, Vánoční divadlo u Podlipných. Výstřižek zřejmě z Národních listů s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 24.

¹⁰⁰ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 89.

¹⁰¹ Podle Řezníčka měl Barák rád guláš s knedlíkem a švestkové knedlíky. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 22.

¹⁰² Antal STAŠEK, Vzpomínky, Praha 1925, s. 374.

¹⁰³ Oslava proběhla 26. ledna 1883 a zúčastnili se jí představitelé i řadoví členové studentských spolků. Josefu Barákovi slavnostně předali adresu oddanosti podepsanou 800 studenty. Velkolepá oslava byla výrazem díky za přízeň studentům a v nejednom případě i za hmotnou podporu. Václav ŽÁČEK, Josef Barák, Praha 1983, s. 216-217.

Jan účastnil pouti do Kostnice k vězení Jeronýma Pražského. Během této cesty Josef Barák vážně onemocněl a 15. listopadu 1883 zemřel. Jan Podlipný se postaral o zaopatření a ošetření nemocného přítele. Velkolepý Barákův pohřeb připravily Národní listy, sokolské jednoty a několik spolků studentských, dělnických, řemeslnických a dalších.¹⁰⁴ Jan Podlipný se na přípravě také podílel a dokonce osobně převzal některé záležitosti s pohřbem spojené.¹⁰⁵ Jako právník se poté postaral o vyřízení Barákových záležitostí, poplatil pohledávky, šatstvem podělil chudé a Barákovu hospodyní Kateřinu Vlčkovou. Jak vyplývá z dochované korespondence, splácel Jan dluhy za Baráka určitě ještě v roce 1884. Svědčí o tom dva krátké dopisy od Jana Nerudy, který upomíná Barákův dluh: „Ostatek dluhu Barákova (dvacet pět zlatých) račtež mi dodati kdykoli, třeba až na počátku října 1884, (...)“.¹⁰⁶ V dalším dopise z října 1884 připomíná Podlipnému poslední splátku: „Ctěný příteli! Právě nastává čas druhé splátky na směnku a prosím tedy, abyste mně dle slibu a úmluvy laskavě zaslati si neobtěžoval druhou tu na Barákův dluh vypadající padesátku“.¹⁰⁷

Barákovu písemnou pozůstalost uspořádal Václav Řezníček a některé spisy později vydal ve spolupráci s Janem Podlipným. Jejich zásluhou vycházel v letech 1884 a 1885 výbor Barákových přednášek.¹⁰⁸ Ještě o dvacet let později společně vydali edici Barákových vzpomínkových statí a vybraných básní pod názvem Vzpomínky Josefa Baráka.¹⁰⁹

Manželé Podlipní měli známé zejména z okruhu pražských rodin. Mnoho přátel a známých měl Jan Podlipný pochopitelně mezi pražskými i mimopražskými právníky, z nichž mnozí byli jeho spolužáky. Měl také mnoho známých, kteří působili ve veřejné správě a politice, přátelil i s některými novináři apod. S několika rodinami se manželé setkávali v soukromí i při veřejné činnosti. To platí například o rodinách Steffalových či Blažkových. Přátelství pojilo Jana Podlipného s poslancem Gabrielem Blažkem. Jeho žena byla kmotrou Jaromíry Podlipné a stejně jako Anna Podlipná byla členkou spolku Domácnost'.¹¹⁰

Přátelské a pracovní pouto pojilo Annu Podlipnou s Renátou Tyršovou a Josefou Náprstkovou. S Josefou Náprstkovou se přátelila již od mládí.¹¹¹ Později dámy spolupracovaly především ve spolku Domácnost' a v Prvním českém penzionátu pro dívky. S Renátou

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 224.

¹⁰⁵ Podlipný se prý postaral o rakev, hrob na Olšanském hřbitově a další záležitosti. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s.33.

¹⁰⁶ Jan Neruda Janu Podlipnému, 9. dubna 1884, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

¹⁰⁷ Jan Neruda Janu Podlipnému, 25. září 1884, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

¹⁰⁸ Přednášky Josefa Baráka, 1-8, uspoř. Jan Podlipný, Václav Řezníček, Praha 1884-1885.

¹⁰⁹ Vzpomínky Josefa Baráka, uspoř. Jan Podlipný, Václav Řezníček, Praha 1904.

¹¹⁰ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹¹¹ Dvě vzpomínky Anny Podlipné na Vojtu Náprstka, Archiv Náprstkova muzea.

Tyršovou pracovala Anna Podlipná v Komitétu pro stravování chudé školní mládeže a v dalších spolcích. Když v roce 1889 pobývala Renáta Tyršová v Paříži, navštěvovala Anna Podlipná její matku. Přátelství obou dam trvalo až do smrti Renáty Tyršové v roce 1937.¹¹²

¹¹² V pozdějších letech posílala Anna Podlipná Renátě Tyršové dárky v podobě cukrovinek, které vyráběly žákyně kuchařské školy Domácnost'. Renáta Tyršová výboru Spolku Domácnost' 22. listopadu 1931, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'. Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Renáta Tyršová, Praha 2005.

2 Veřejná činnost Anny Podlipné

Dobročinné činnosti se začala Anna Podlipná věnovat v sedmdesátých letech po boku své matky. Tato činnost se zaměřovala především na sbírky šatstva, peněz apod. a také na podporu stravování chudé mládeže. Společně s Augustou Braunerovou se Anna Podlipná starala o příspěvky na dostavbu chrámu sv. Víta, v roce 1881 shromažďovala prostředky na znovuvybudování Národního divadla. Samozřejmě se účastnila dobročinných banketů, večírků a sbírek ve prospěch spisovatelského spolku Máj či Národního divadla v Brně.¹¹³

Do spolkového života uvedla Annu Podlipnou Marie Riegrová.¹¹⁴ Pod jejím vedením pomáhala při pořádání prvního bazaru ve prospěch Ústřední matice školské. Toto byla zřejmě její první spolupráce s Ústřední maticí školskou, v níž pak po mnoho let působila společně se svým manželem.¹¹⁵ Při Ústřední matici školské založila v roce 1893 dámský odbor a stala se jeho předsedkyní. Dámský odbor se snažil především získávat finanční příspěvky na podporu činnosti této obranné jednoty. Ve prospěch Ústřední matice školské byly pořádány maškarní plesy a akademie, jichž se Anna Podlipná také účastnila.¹¹⁶ Jejím prostřednictvím docházelo ke spolupráci Dámského odboru se spolkem Domácnost' a jeho kuchařskou školou a později s Českým srdcem.

Anna Podlipná zaměřovala svoji činnost ve spolcích na pomoc chudé mládeži a studentům. V roce 1887 se účastnila založení komitétu dam pro stravování chudé školní mládeže. Právě díky práci pro komitét se seznámila s Renátou Tyršovou¹¹⁷, s níž spolupracovala ve spolcích po dalších 50 let. Také společně s ní působila Anna Podlipná jako spoluinspektorka pro ruční práce a dívčí povolání na Městské dívčí průmyslové škole.¹¹⁸

¹¹³ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 167. *Životopis paní Podlipné*, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'. *Řeč naší paní místopředsedkyně a ředitelky školy Antonie Lžíčarové při posmrtné schůzi zemřelé a nezapomenutelné paní předsedkyně Anny Podlipné*. Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku. *Rozhovor s paní Annou Podlipnou (K jejím osmdesátým narozeninám a svátku)*, Národní politika 26. července 1935, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹¹⁴ Renáta TYRŠOVÁ, *Vzácná vlastenka*, Národní listy 26. července 1930, Archiv Náprstkova muzea, Scrap-books Životopisy.

¹¹⁵ Ustavující schůze Ústřední matice školské se uskutečnila 5. prosince 1880. Spolek měl propagovat a podporovat české školství, kontrolovat stav obecného školství a zakládat české školy. Alexandra ŠPIRITOVÁ, *Ústřední matice školská v letech 1880-1919*, in *Paginae historiae* 1, 1993, s. 178-195.

¹¹⁶ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 167. *Životopis paní Podlipné*, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'. *Řeč naší paní místopředsedkyně a ředitelky školy Antonie Lžíčarové při posmrtné schůzi zemřelé a nezapomenutelné paní předsedkyně Anny Podlipné*. Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku. *Rozhovor s paní Annou Podlipnou (K jejím osmdesátým narozeninám a svátku)*, Národní politika 26. července 1935, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹¹⁷ Renáta TYRŠOVÁ, *Vzácná vlastenka*, Národní listy 26. července 1930, Archiv Náprstkova muzea, Scrap-books Životopisy.

¹¹⁸ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Renáta Tyršová, Praha 2005, s. 150.

Nejvíce času a úsilí zřejmě věnovala Anna Podlipná spolkům Domácnost' a České srdce. Za svoji veřejně prospěšnou činnost získala ocenění. Jako předsedkyně dámského odboru Ústřední matice školské byla 2. prosince roku 1898 vyznamenána Alžbětíným řádem II. třídy. Společně s ní byly vyznamenány Růžena Jelínková-Doubková, Božena Augustinová-Zelená, Anna Cardová-Lamblová, Ludovika Šolcová, Antonie Vališová, Eliška Lauermannová a Božena Studničková, tedy dámy působící v komitétu dam pro dozor nad městskými opatrovnami, v komitétu dam pro stravování chudé školní mládeže, ve spolcích Záštit a Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek.¹¹⁹ Byla jí také udělana Záslužná medaile královského hlavního města Prahy.¹²⁰

2. 1 Spolek Domácnost' a První česká kuchařská škola

Již v šedesátých letech přišel Vojta Náprstek s nápadem založit v Čechách ženskou kuchařskou školu podle vzoru Anglie. Vojta Náprstek propagoval mimo jiné moderní přístroje a vaření na plynu, pořádal přednášky a podle pozdějších vzpomínek Anny Podlipné a Věnceslavy Lužické se stal jejich inspirátorem a rádcem při zakládání kuchařské školy.¹²¹

S podobným nápadem na založení kuchařské školy přišla v první polovině osmdesátých let Antonie Maděrová, choť školního inspektora. Ta se obrátila s žádostí o pomoc na Věnceslavu Lužickou-Srbovou a posléze i na Vojtu Náprstka. Náprstek přislíbil pomoc a sezval do místností Amerického klubu několik pražských dam, které měly návrh Antonie Maděrové projednat. Po několika schůzkách se zrodil nový spolek, jehož cílem bylo především zřízení české kuchařské školy a výchova a vzdělávání českých dívek v oboru vedení domácnosti.¹²²

Ustavující schůze nového spolku se konala 17. ledna 1885 v domě Marie Neffové. Byly dohodnuty podrobnosti založení kuchařské školy, ustaven čtrnáctičlenný výbor a naplánována

¹¹⁹ *Vyznamenané ženy české*, Pražský ilustrovaný kurýr 3. prosince 1898. Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 31.

¹²⁰ Dopis Rady král. hl. města Prahy z 31. července 1914, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 6.

¹²¹ Anna Podlipná se podle svých vzpomínek v době zakládání spolku Domácnost' a kuchařské školy s Náprstkem často radila. Jednou dokonce přivedl její manžel Náprstka až do kuchyně, kde zrovna pekla buchty. *Řeč naší paní místopředsedkyně a ředitelky školy Antonie Lžičarové při posmrtné schůzi zemřelé a nezapomenutelné paní předsedkyně Anny Podlipné*. Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku. Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Ludmila SOCHOROVÁ, Milena SECKÁ, Ženy rodiny Náprstkovy, Praha 2001, s. 105.

¹²² Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Z mých pamětí. Souborné vydání spisů, sv. 50, Mladá Boleslav 1928, s. 272.

oslava výročí narození Magdaleny Dobromily Rettigové, na jejíž odkaz měl spolek navázat. Vypracováním spolkových stanov byla pověřena Věnceslava Lužická-Srbová.¹²³

Členství ve spolku Domácnost' bylo odstupňováno výší ročního členského příspěvku. Zakládající člen měl jednorázově složit 100 zlatých, člen přispívající 10 zlatých. Pro fungování spolku byli nejdůležitější činní členové, kteří přispívali ročně 1 až 5 zlatých a zavázali se k práci ve spolku. Pouze činní členové mohli být zvoleni do výboru spolku, avšak činnými členy mohly být pouze ženy.¹²⁴ Řízení spolku a kuchařské školy měl v kompetenci spolkový výbor, jehož členkami byly předsedkyně, pokladní, jednatelka, dvě školní ředitelky, účetní, správcová, zapisovatelky, 20 členů a 13 náhradnic.¹²⁵ První předsedkyní spolku byla zvolena Anděla Randová.¹²⁶

Spolek Domácnost'¹²⁷ se veřejnosti poprvé představil 2. února 1885 výstavou kuchyňských strojů a náčiní na Žofíně.¹²⁸ Výstava měla velký úspěch, především však výtěžek ze vstupného poskytl spolku Domácnost' základní kapitál téměř 5 000 zlatých.¹²⁹

Anna Podlipná se na vzniku spolku aktivně podílela. Na jedné z prvních schůzí byla zvolena pokladní spolku, takže měla na starost správu spolkových financí, pravidelné předkládání pokladních zpráv, získávání darů a příspěvků. Jako členka výboru se měla pravidelně účastnit schůzí, samozřejmě platit příspěvky a případně plnit zvláštní práce a povinnosti ve škole, jako byl dozor v jídelně apod.¹³⁰

Spolek založený u příležitosti výročí narození vlastenky, spisovatelky a kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové měl šířit „domácenské umění v kruzích českých dívek,

¹²³ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Z mých pamětí. Souborné vydání spisů, sv. 50, Mladá Boleslav 1928, s. 273.

¹²⁴ Stanovy Spolku Domácnost', Praha 1899.

¹²⁵ Výbor spolku se měl scházet jednou za měsíc a jeho povinností byla především správa spolkových financí. Kvůli lepší organizaci práce a kontrole byl výbor rozdělen na několik menších odborů. Stanovy Spolku Domácnost', Praha 1899. Ustanovení IX.

¹²⁶ Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹²⁷ Původní název spolku zněl Dobromila, avšak název Domácnost' se jevil jako výstižnější. Autorem názvu Domácnost' byl JUDr. Jakub Škarda, který pomáhal Věnceslavě Lužické-Srbové sestavovat stanovy spolku. „Zahrnuly jsme i my při zakládání spolku činnost a účel náš v to významné slovo: Domácnost'. ... V tom slově je náš úkol vyznačen. Domácnost je naším štítem ochranným. Zajímavo jest, že tento název připomněl nám muž!“ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha, 1896, s. 9.

¹²⁸ Na výstavě bylo návštěvníkům představeno kuchyňské náčiní určené k vaření na plynu, literatura o vaření, kuchyni, hospodaření v domácnosti, památky po M. D. Rettigové atd. Zazněla také přednáška *O kuchařské chemii* a slavnostní řeč o životě M. D. Rettigové, kterou sepsala Eliška Krásnohorská. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 12.

¹²⁹ „Až pak jsme pořádali na Žofíně takový večírek. Proslov, který k němu napsala Eliška Krásnohorská, přednesla pí Neffová a úspěch byl velký. I finančně. Vynesl nám skoro 5 tisíc. To byly tehdy nějaké peníze!“ *Půl století pražské university pro děvčata. 24 000 děvčat prošlo školou Domácnosti*, novinový výstřižek s.d., Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹³⁰ Stanovy Spolku Domácnost', Praha 1885, 1899.

budoucích hospodyň“.¹³¹ A právě za tímto účelem měla být otevřena kuchařská škola pro české dívky a penzionát, kam měly být žákyně kuchařské školy přijímány na byt a stravu.¹³² V kuchařské škole se měly dívky učit vařit, péct, vést domácnost, upravovat hodovní tabule, správně obsluhovat u stolu apod.¹³³

První česká kuchařská škola Domácnost' byla otevřena 28. září 1885 v pronajatých místnostech na Václavském náměstí. Žákyně byly do kurzu přijímány od 30. září 1885. V běžném kurzu trvajícím 3 měsíce bývalo 20 dívek ve věku kolem 18 let. Školné za tříměsíční kurz činilo 30 zlatých, ale na základě žádosti mohlo být školné sníženo či prominuto.¹³⁴ Dívky musely dodržovat přísný školní řád a hygienická pravidla.¹³⁵ O kurzy vaření v Domácnosti byl velký zájem. Kurzem prošlo ročně přibližně 200 dívek z celých Čech. Dívky se učily vařit především ryze česká jídla, později byl do výuky zařazen i oblíbený cukrářský kurz a kurz úpravy pokrmů pro zvláštní příležitosti jako byly svatby, domácí večírky apod.¹³⁶

Pokrmů, které dívky během kurzu vařily, nepřišly jen tak na zmar, neboť spolek prodával ve vlastní jídelně výrobky žákyně kuchařské školy.¹³⁷ Prodej obědů byl zahájen 1. listopadu 1885, průměrně se prodalo kolem 40 obědů a kromě běžných předplacených obědů bývaly vydávány i obědy při zvláštních příležitostech, jako byly slavnostní večeře, bankety, večírky a svatební hostiny.¹³⁸

¹³¹ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 9.

¹³² Stanovy Spolku Domácnost', Praha 1885. Penzionát byl při škole zřízen, ale záhy byl zrušen kvůli vysokým nákladům na provoz.

¹³³ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská. Praha 1896. Provolání širšího komitétu dam, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'.

¹³⁴ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská. Praha 1896, s. 30.

¹³⁵ Žákyně si měly obstarat vlastní pracovní oděv, čepec, utěrky, nůž a lžici. Podmínky přijímací žákyně do „První české školy kuchařské“ spolku Domácnost' v Praze. Školní řád kuchařské školy spolku Domácnost', Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'.

¹³⁶ Nejprve se dívky učily vařit polévky, pak hovězí maso s omáčkami a příkrmy, nakonec se dostaly k pečení (vepřové, drůbež, apod.). Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská. Praha 1896, s. 29.

¹³⁷ Předplatné obědů na celý měsíc stálo 18 nebo 25 zl., samostatný oběd předplacený den dopředu stál 1 zl. Oběd v Domácnosti se skládal z polévky, vařeného hovězího masa s omáčkou, pečeně s kompotem nebo salátem a moučným příkrmem, v dražší variantě byl navíc předkrm a podle přání sýr či černá káva. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská. Praha 1896, s. 30. Pokrok 16. ledna 1886, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'.

¹³⁸ První takovou příležitostí bylo pohoštění stovky účastníků divadelního vlaku z Olomouce v roce 1886. Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1888, Praha 1889, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků. Od dubna 1886 přijímal spolkový výbor objednávky na společné večeře alespoň pro 10 osob. Čajové dýchánky, večeře, svačiny a podobné akce veskrze domácího rázu pořádal zábavní odbor pro členy spolkového výboru a jejich hosty. Hlas národa 14. dubna 1886, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost'.

Členky spolkového výboru se snažily získávat příznivce, kteří by přispěli spolku Domácnost' a jeho kuchařské škole finanční částkou či jiným darem. Hledaly také přímluvce, kteří by mohli spolku nějakým způsobem prospět, například doporučit výrobky kuchařské školy, zařídit pořádání banketu apod. Některé členky výboru zapojily do práce pro Domácnost' i členy svých rodin. Členy spolku se stali Vojta Náprstek, JUDr. Antonín Randa, Jan Podlipný i jeho syn Vladimír. Dnes už pochopitelně nezjistíme, do jaké míry hrál roli zájem těchto mužů o spolek Domácnost' a do jaké míry naléhání jejich manželek. Tato na první pohled ne příliš zajímavá skutečnost měla pro další existenci a fungování spolku dalekosáhlý význam. Například Vojta Náprstek stál už u samotného založení spolku, jak již bylo výše naznačeno. V prvních týdnech existence spolku půjčoval damám ke schůzím místnosti ve svém domě, radil a pomáhal s praktickými záležitostmi apod.¹³⁹

Zásadním způsobem se zapsal do dějin spolku Domácnost' JUDr. Jan Podlipný, který se výrazně zasadil o získání pozemku pro stavbu nové spolkové budovy. Spolek Domácnost' neměl do roku 1899 k dispozici vlastní prostory, takže sídlil v pronajatých místnostech nejprve na Václavském náměstí a později ve Spálené ulici.¹⁴⁰ V roce 1897 však hrozila spolku výpověď z nájmu, a proto bylo nutno urychleně hledat řešení. Spolku v tuto chvíli pomohl právě Jan Podlipný, tehdy již starosta. Podlipný upozornil výbor Domácnosti na pozemky bývalých Trinitářských kasáren v Lazarské ulici, které se město chystalo prodat. Valná schůze spolku schválila koupi pozemku za účelem stavby nové budovy. Okamžitě byla na magistrát podána žádost o prodej parcely o výměře 715,9 m². Podle Jubilejní zprávy se objevily pochybnosti o solventnosti dam ze spolku.¹⁴¹ Nakonec pomohla přímluva Anny Podlipné a Anděly Randové a vliv Jana Podlipného. Avšak město požadovalo za pozemek 35 000 zl., z toho zálohu 15 000 zl. splatných do 8 dnů. Spolek Domácnost' měl k dispozici „jen“ 13 000 zl. V této chvíli zasáhl další manžel, Antonín Randa, který spolku půjčil 2 000 zl. Zbývajících 20 000 si spolek půjčil od Městské spořitelny a 16. srpna 1898 podepsal spolek Domácnost' kupní smlouvu na pozemek v Lazarské ulici.¹⁴²

Jan Podlipný pomohl spolku svým vlivem ještě jednou, když se přimluvil u Městské spořitelny a u banky Praha. Náklady na nový spolkový dům se vyšplhaly na 119 771 zl. a

¹³⁹ Marie BAHENSKÁ, Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století, Praha 2005, s. 124.

¹⁴⁰ Spolek si pronajímал od knihkupce a nakladatele Václava Stýbla několik místností v prvním patře domu č. 28 na Václavském náměstí. Vzhledem k velkému zájmu o kuchařské kurzy byly najaty prostory ve Spálené ulici. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 7, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹⁴¹ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 10, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹⁴² Tamtéž, s. 10.

spolkový výbor potřeboval další půjčku. Spolkový dům Domácnosti byl i díky přimluvám a kontaktům zdárně dokončen a slavnostně otevřen v listopadu 1899.¹⁴³ Jak je vidět, dámy byly sice schopné a v mnohém ohledu samostatné, avšak bez pomoci a vlivu manželů se v některých situacích pochopitelně neobešly.

Anna Podlipná byla jednou z nejdéle působících členek spolku Domácnost', spojila s ním svůj život na téměř šedesát let. Během této dlouhé doby zastávala ve výboru spolku několik funkcí. Od roku 1885 působila jako pokladní spolku. Nedochovalo se svědectví, které by informovalo o tom, proč se pokladní spolku Domácnost' stala zrovna Anna Podlipná. Samozřejmě jako žena, která vedla domácnost, musela umět hospodařit s penězi, jistě byla vychována k šetrnosti a opatrnosti v zacházení s finančními prostředky. To bylo jistě dobrým, avšak ne rozhodujícím předpokladem. Nemůžeme s určitostí říci, jakých odborných znalostí v oboru účetnictví Anna dosáhla. Avšak víme, že vedení spolkových financí nespočívalo jen na jejích bedrech, protože spolkový výbor měl vlastní účetní. Tyto dvě dámy zřejmě musely úzce spolupracovat. Pravidelně předkládaly podrobné pokladní zprávy s přesnými údaji o příjmech za školné, příspěvcích, běžných a zvláštních výdajích.¹⁴⁴

Anna Podlipná se také intenzivně podílela na organizování různých akcí spojených s činností spolku a kuchařské školy. Spolek Domácnost' na sebe upozornil českou veřejnost při několika příležitostech, a to zejména na Zemské jubilejní výstavě v roce 1891 a na Národopisné výstavě 1895. Pochopitelně na obou výstavách spolek prezentoval především výrobky kuchařské školy formou studených i teplých pokrmů. Na Zemské jubilejní výstavě představil spolek spisy vydané vlastním nákladem, především přednášky Eliška Krásnohorské, Sofie Podlipské, Věnceslavy Lužické-Srbové a samozřejmě vlastní Kuchařskou knihu „Domácnosti“. Návštěvníkům Národopisné výstavy pak spolek ve své expozici představil zařízení kuchyně 18. století.¹⁴⁵

Svoji činnost prezentovala Domácnost' také na Mezinárodní ženské výstavě v Paříži v roce 1902, kde byly vystaveny spolkové tiskopisy, Kuchařská kniha a fotografie interiérů školy.¹⁴⁶ Kulinářské umění svých žákyň představila První česká kuchařská škola na Výstavě

¹⁴³ První schůze širšího spolkového výboru se v novém domě konala 23. 11. 1899. Veškeré pohledávky spojené s půjčkami na stavbu spolkového domu byly splaceny za 25 let. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 11, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹⁴⁴ Pokladní zprávy byly součástí každoročních zpráv o činnosti spolku.

¹⁴⁵ Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1891, Praha 1892, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 43.

¹⁴⁶ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 12, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

kuchařského umění v Plzni v roce 1904, kde porota udělila Domácnosti nejvyšší vyznamenání.¹⁴⁷ Spolek také pořádal výstavy ve vlastních spolkových prostorech. Tyto výstavy byly připomínkou výročí založení spolku a prezentací produkce kuchařské školy. Výstavou výrobků kuchařské školy bylo oslaveno 25, 40 a 50 let existence spolku Domácnost'.¹⁴⁸ Ostatně již deset let existence spolku oslavily členky spolku Domácnost' opravdu velkolepě. 6. října 1895 uveřejnil výbor v Národních listech svolání, jímž zval k oslavě jubilea spolku.¹⁴⁹ Součástí slavnosti, na kterou se dostavilo téměř 500 dam, byla návštěva Národopisného paláce, společná hostina a samozřejmě množství proslovů a přípitků. Mezi řečníky byli i Jan Podlipný, který pronesl přípitek, a Anna Podlipná, která pronesla oslavnou řeč před obrazem Magdaleny Dobromily Rettigové.¹⁵⁰

Anna Podlipná i ostatní členky spolku Domácnost' se běžně věnovaly dobročinnosti. I v rámci spolku se snažily podporovat zejména mládež a chudé pražské ženy. Spolek Domácnost' na zvláštní žádost povoloval nemajetným žákyním absolvování kuchařského kurzu za poloviční školné či bezplatně.¹⁵¹ Při příležitosti výročí založení spolku v roce 1905 bylo vytvořeno pět nadačních míst pro chudé dívky. Dvě místa byla určena dívkám z Čech jako „Nadání manželů Randových“, „Nadání manželů Podlipných“ bylo určeno dvěma dívkám z Prahy a nadace pro uchazečku z Moravy vznikla jako odkaz Josefy Náprstkové. Spolek Domácnost' tak dívkám poskytl bezplatné absolvování kuchařského kurzu a hmotné zaopatření.¹⁵² Není jisté, kdo vytvoření nadačních míst inicioval, avšak ze strany spolku Domácnost' mohlo jít zřejmě o jistou formu vyjádření vděku osobám, které se významným způsobem zasloužily o rozvoj spolku.

Nejběžnější formou pomoci, kterou spolek poskytoval, byly obědy podávané v jídelně kuchařské školy. Od roku 1887 poskytoval spolek obědy zdarma doporučeným studentům jednotlivých univerzitních fakult, vysokých technických škol, různých středních škol a ústavu pro učitelky a učitele. Bezplatné obědy studentům poskytoval spolek také na doporučení

¹⁴⁷ Tímto vyznamenáním byl čestný diplom s právem ražení zlaté medaile. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 12, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁴⁸ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 12, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁴⁹ *Provolání Oslava prvního 10letí trvání české školy kuchařské v Praze!*, Národní listy 6. října 1895, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁵⁰ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 46.

¹⁵¹ Například v roce 1891 z celkového počtu 245 absolventek kuchařského kurzu bylo devíti dívkám umožněno navštěvovat školu zdarma a pěti za poloviční školné. Zpráva o činnosti spolku za rok 1891, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁵² Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 13, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

dobročinných organizací či přímluvců.¹⁵³ Každý den byla jídlem podarována jedna chudá žena doporučená přímluvcem.¹⁵⁴ Pokud měl spolkový výbor dostatek prostředků, podával bezplatně polévku nemocným či starým ženám.¹⁵⁵ Jídlo zdarma rozdával spolek Domácnost' i během konání Zemské jubilejní výstavy a Národopisné výstavy. V době konání výstav podával spolek ve své ochutnávně občerstvení dětem z české školy v Liberci,¹⁵⁶ od 18. července do 24. září 1895 pohostil spolek více než 600 osob. Většinou se jednalo o děti (např. chovanky Ochrany opuštěných a zanedbaných dívek), nebo skupiny výletníků doporučených Národní jednotou pošumavskou.¹⁵⁷

Spolek Domácnost' různým způsobem spolupracoval s některými dalšími dobročinnými či národními organizacemi. Patrně také prostřednictvím Anny Podlipné docházelo k propojení činnosti Domácnosti se spolky, jako byla Ústřední matice školská či Komitét dam pro stravování chudé školní mládeže. Spolek Domácnost' těmto sdružením poskytoval finanční i hmotné dary. Ústřední matici školské věnoval spolek několikrát peníze utržené za prodej jídla na Zemské jubilejní výstavě. Ve výstavní lóži Domácnosti byla umístěna sbírková pokladnička na dobrovolné příspěvky. Podobná pokladnička na příspěvky ve prospěch Matice se nacházela i v prostorech kuchařské školy Domácnosti.¹⁵⁸ Na základě doporučení Ústřední matice a Národních jednot odpouštěl spolek školné potřebným dívkám. Stejně tak na doporučení Komitétu dam pro stravování mládeže podával spolek bezplatné obědy doporučených chudým studentům a chudým ženám.

Po první světové válce spolupracoval spolek Domácnost' ponejvíce s Českým srdcem, opět díky Anně Podlipné, která byla místopředsedkyní a později předsedkyní tohoto spolku. Na její žádost se ve spolkové jídelně Domácnosti stravovalo po dobu 10 měsíců 35 českých studentek, 42 vysokoškolských studentů z Balkánského poloostrova¹⁵⁹ a po dobu dvou měsíců

¹⁵³ Potřebné studenty často doporučoval ústřední výbor Národní jednoty pošumavské. Denně bylo ve spolkové jídelně vydáno zdarma 8 i více obědů. Jednatelská zpráva spolku za rok 1893, Praha 1894, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 35.

¹⁵⁴ Využívány byly i zbytky z kuchyně kuchařské školy.

¹⁵⁵ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 35. Jednatelská zpráva spolku za rok 1893, Praha 1894. Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1892, Praha 1893, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹⁵⁶ Zpráva o činnosti spolku za rok 1891, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřížků.

¹⁵⁷ Pro spolek to jistě představovalo finanční zátěž, ale několik příznivců dodalo kuchařské škole zdarma suroviny. Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 36-37.

¹⁵⁸ Věnceslava LUŽICKÁ-SRBOVÁ. Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská, Praha 1896, s. 43.

¹⁵⁹ Není známo, odkud přesně studenti pocházeli.

byly připravovány obědy pro 40 slovenských poslanců.¹⁶⁰ Prostřednictvím Českého srdce posílal spolek Domácnost' finanční dary do pohraničí.¹⁶¹

Spolek Domácnost' často přispíval organizacím pečujícím o děti a mládež, jako byla Česká dětská nemocnice a Dívčí domov. Ve spolupráci s Českým srdcem podporoval pohraniční oblasti, zejména tamní školy. Peníze na tyto účely plynuly z dobrovolných příspěvků, výtěžků jednorázových akcí spolku, jako byly výstavy při příležitosti výročí založení spolku, či z nadací zřizovaných na počest zasloužilých členek spolku.¹⁶² Spolek samozřejmě nepřispíval jen finančními dary, ale ve prospěch spolků, organizací či dobročinných banketů věnoval také dary ve formě pokrmů (jako byly studené mísy, polévky apod.).

Nemůžeme určitě říci, kolik dobročinných podniků Domácnosti iniciovala Anna Podlipná, jisté však je, že na její popud zřídil výbor Domácnosti „Podpůrný jubilejní fond pro své bývalé a nynější zestárlé zaměstnance“ vkladem 25 000 Kč.¹⁶³

Přestože dostala První česká kuchařská škola poněkud hanlivou, ale v podstatě výstižnou přezdívku „knedlíková univerzita“, dostalo se jí u české veřejnosti poměrně dobrého ohlasu. Spolek Domácnost' usiloval o vzdělávání a výchovu českých dívek v oboru domácího hospodářství, ale snažil se také o zlepšování odborných znalostí žákyň především prostřednictvím přednášek. Tyto přednášky byly pravidelně pořádány v prostorech kuchařské školy a přednášejícími byly spisovatelky Věnceslava Lužická-Srbová, Sofie Podlipská a Eliška Krásnohorská, řezníci a pekařští mistři, ale také historikové (Čeněk Zíbrt) a cestovatelé (Enrique Stanko Vráz). Součástí výuky byly také exkurze do různých závodů.¹⁶⁴

O velkém úspěchu spolku Domácnost' a První české kuchařské školy svědčí jednak velký zájem o kurzy vaření a vlastní kuchařskou knihu,¹⁶⁵ jednak velká návštěvnost stánků

¹⁶⁰ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 15, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁶¹ Zpráva jednatelská za rok 1928, Praha 1929, s. 6, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁶² Např. z nadace Anděly Randové (40 let členka a dlouholetá předsedkyně spolku) plynuly příspěvky České dětské nemocnici v Praze. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost', 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 18, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁶³ 44. zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1928, Praha 1929, s. 4, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁶⁴ Některé přednášky vydával spolek vlastním nákladem. Témata přednášek byla samozřejmě volena s ohledem na zaměření výuky, takže se měly dívky dozvědět o různých druzích masa a ryb, o technologii konzervování ovoce apod. Několikrát zazněly i přednášky s historickou tematikou. Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1888, Praha 1889. Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1890, Praha 1891. Zpráva o činnosti spolku Domácnost' za rok 1891, Praha 1892. Jednatelská zpráva spolku za rok 1893, Praha 1894, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Kniha výstřižků.

¹⁶⁵ Osvědčené a v praxi vyzkoušené recepty vydal spolek v kuchařské knize poprvé v roce 1890. První vydání zahrnovalo 1 113 receptů a redigovala jej Věnceslava Lužická-Srbová. Kuchařská kniha Domácnosti vycházela každé tři roky, několikrát byla doplněna. V roce 1935 u příležitosti 50. výročí založení spolku vyšla *Jubilejní*

Domácnosti na výstavách v letech 1891 a 1895 a samozřejmě už samotný fakt, že První česká kuchařská škola fungovala více než šedesát let. Členkám spolkového výboru se podařilo udržet Domácnost i v době první světové války, kdy se spolek s kuchařskou školou ocitl na pokraji zániku. Vzhledem k poklesu objednávaných hostin musel spolkový výbor značně omezit výdaje. Přesto se Domácnost potýkala s neustálým nedostatkem finančních prostředků, takže Anna Podlipná jako pokladní musela brát peníze z rezervního fondu. Prostřednictvím Anny Podlipné musel spolkový výbor požádat Městskou spořitelnu pražskou o pozastavení splátek a úroků z půjčky na spolkovou budovu. Navíc byla budova Domácnosti využívána pro vojenské účely, takže kuchařská škola mohla fungovat jen omezeně.¹⁶⁶

V roce 1924 byla Anna Podlipná jistě zaslouženě zvolena předsedkyní Domácnosti.¹⁶⁷ Přibyla jí tak řada povinností, zastupovala spolek navenek, jednala s úřady, svolávala schůze, dohlížela na vyřizování rozhodnutí spolku, podepisovala závazné dokumenty.¹⁶⁸ Anna Podlipná se jako nejdéle činná členka Domácnosti dožila ohrožení samotné existence spolku a kuchařské školy v době první světové války, ale také rozkvětu a velké popularity kuchařské školy i spolku Domácnost ve dvacátých a třicátých letech. Ve funkci předsedkyně setrvala prakticky až do své smrti v roce 1943, přestože v posledních několika letech života byla její funkce spíše čestná. Za svoji práci pro spolek se dočkala ocenění od mladší generace členek. Již při příležitosti 25 let existence spolku byla společně s manželem jmenována čestnou členkou spolku Domácnost.¹⁶⁹ Velkou poctu své předsedkyni projevilý členky spolkového výboru Domácnosti, když 22. května 1935 uspořádaly oslavu jejích 80. narozenin. Oslava životního jubilea paní předsedkyně byla spojena s oslavou 50 let trvání spolku a kuchařské školy. Slavnost spíše komorního rázu se konala samozřejmě v sále spolkového domu v Lazarské ulici. Gratulovat paní předsedkyni přišly členky spolkového výboru, učitelský sbor a žákyně kuchařské školy, členové výboru a zaměstnanci Českého srdce. Oslavenkyně obdržela od svých spolupracovníků a spolupracovnic dar, květiny a vyslechla několik proslovů.¹⁷⁰

kuchařská kniha „Domácnosti“ obsahující více než 1 200 receptů přehledně uspořádaných do dvou dílů. Kuchařku uspořádala odborná učitelka Františka Frková a dámy ze spolkového výboru. *Kuchařská kniha a přesné rozpočty Domácnosti, prvě české kuchařské školy v Praze*, Praha 1935.

¹⁶⁶ Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost, 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 14, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost, Kniha výstřížků.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 20.

¹⁶⁸ Stanovy Spolku Domácnost, Praha 1885, 1899.

¹⁶⁹ Při této příležitosti byli čestnými členy jmenováni i Věnceslava Lužická-Srbová, Anděla Randová a Antonín Randa. Jubilejní 40. zpráva o činnosti spolku Domácnost, 1. česká kuchařská škola v Praze 1924, Praha 1925, s. 13, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost, Kniha výstřížků.

¹⁷⁰ Zpráva o oslavě, Národní Listy 22. května 1935. *Když byl starostou JUDr. Jan Podlipný*, Národní politika 23. května 1935. *Krásná oslava 80. narozenin vlastenecké české ženy, Anny Podlipné*, Národní politika 26. července

Oslavě jubilea Anny Podlipné byla věnována pozornost také v českém tisku, který Annu Podlipnou představil jako „vlasteneckou českou ženu“.¹⁷¹ Několik článků vyšlo ještě o pět let později, když slavila 85. narozeniny. Všechny tyto oslavné a vzpomínkové články připomínaly především dobročinnou činnost motivovanou jejími lidskými a vlasteneckými ideály. Členky Domácnosti na ni vzpomínaly jako na obětavou a čínorodou spolupracovnici, která povzbuzovala k činnosti i ostatní. V této souvislosti připomínaly, že se Anna přes obtíže spojené s vysokým věkem živě zajímala o dění ve spolku a škole, dojížděla na schůze výboru a byla posilou i vzorem. Po smrti Anny věnoval výbor spolku Domácnost' 10 000 Kč na její fond u Českého srdce.¹⁷²

2. 2 První český penzionát pro dívky

Anna Podlipná se významným způsobem podílela na zřízení českého penzionátu pro dívky v roce 1898. Jednalo se o ojedinělý projekt. V Praze existovaly německé penzionáty a vychovávací ústavy pro dívky, avšak dosud neexistoval penzionát český. Za účelem založení českého penzionátu byl v březnu 1898 na schůzce v domě U Halánků ustaven zvláštní přípravný komitét. Jeho členkami byly pražské dámy, které byly činné v různých organizacích a spolcích. Anna Podlipná byla zvolena předsedkyní komitétu a později předsedkyní kuratoria, které penzionát spravovalo.¹⁷³ Místopředsedkyní byla zvolena Věnceslava Lužická-Srbová, jednatelkou Renáta Tyršová a pokladní Leopoldina Ortová. Dále ve výboru působily Josefa Náprstkova, Marie Čelakovská, Marie Gregorová, později také Anna Lauermannová a Anděla Randová.¹⁷⁴

Během první poloviny roku 1898 řešil komitét otázky umístění a stravování chovanců, otázky financování a především koupi vhodného domu. Anna Podlipná jako předsedkyně využila ve prospěch penzionátu vlivu svého manžela, tehdy již pražského starosty. Společně s Renátou Tyršovou totiž podala pražské městské radě žádost o převzetí patronátu nad

1935. *Rozhovor s paní Annou Podlipnou (K jejím osmdesátým narozeninám a svátku)*, Národní politika 26. července 1935, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹⁷¹ *Krásná oslava 80. narozenin vlastenecké české ženy, Anny Podlipné*, Národní politika 23. 5. 1935, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹⁷² *Řeč naší paní místopředsedkyně a ředitelky školy Antonie Lžíčarové při posmrtné schůzi zemřelé a nezapomenutelné paní předsedkyně Anny Podlipné, Proslov naší paní jednatelky Berty Fařlové, k uctění památky paní Anny Podlipné*, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

¹⁷³ Protokoly o poradě kroužku dam, Archiv Náprstkova muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁷⁴ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, *Zařizování prvního českého penzionátu pro dívky v Praze 1898*, in *Paginae historiae* 7, 1999, s. 112-125.

penzionátem a díky přímlově Jana Podlipného městská rada žádost přijala.¹⁷⁵ Anna Podlipná byla ještě v dubnu 1889 pověřena, aby předala svému manželovi žádost o výhodnou půjčku u Městské spořitelny. Starosta Jan Podlipný a jeho první náměstek Vladimír Srb se nakonec zasloužili o půjčku 15 000 zlatých od Městské spořitelny.¹⁷⁶ Finanční výpomoc přislíbil i manžel Leopoldiny Ortové, který byl ředitelem Svatováclavské záložny.¹⁷⁷

Před zřízením penzionátu musel komitét vyřešit zejména otázky umístění a stravování chovanek, financování ústavu a především koupi vhodného domu pro třicet chovanek. Dům musel být dostatečně prostorný, protože do penzionátu mělo přijímáno třicet chovanek. Navíc komitét požadoval, aby dům splňoval požadavky moderního bydlení a hygieny.¹⁷⁸ Vhodný dům byl zakoupen ve Štěpánské ulici¹⁷⁹

První český penzionát pro dívky byl koncipován jako český vychovávací ústav pro dívky z vyšších společenských vrstev.¹⁸⁰ Nejčastěji byly přijímány žákyně Vyšší dívčí školy. Chovanky penzionátu se měly učit společenskému chování a vystupování, konverzovat směly česky a francouzsky, měly se vzdělávat četbou a poslechem přednášek. Penzionát měl „vychovávatí svěřenky v duchu ryze národním, aby jednou ve svém povolání důstojně reprezentovaly československé ženy jak v rodinném, tak i v národním a společenském životě“.¹⁸¹ V penzionátu však panovala velmi přísná kázeň, dívky musely striktně dodržovat stanovená domácí pravidla.¹⁸²

Anna Podlipná do značné míry ovlivnila vývoj a chod prvního českého penzionátu pro dívky. Jako předsedkyně se podílela na vypracování stanov, snažila se získat podporu pro penzionát a dohlížela na zařizování domu i během léta, kdy byla mimo Prahu. V dopisech Josefě Náprstkové se zajímala o pokračování příprav k otevření penzionátu.¹⁸³ V dalších letech řešila s Josefou Náprstkovou problémy s personálem, účty, také se zajímala o chod

¹⁷⁵ Protokoly o poradě kroužku dam, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁷⁶ Dámy z komitétu k nim po té vyslaly děkovací deputaci. Protokoly o poradě kroužku dam, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁷⁷ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Renáta Tyršová, Paseka 2005, s. 167.

¹⁷⁸ Především měl být dům světlý a dobře větratelný. Program, První český penzionát pro dívky v Praze pod záštitou slavné rady král. hl. města Prahy, Praha 1898, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁷⁹ Dům nebyl zakoupen na jméno komitétu, ale na jméno manžela Leopoldiny Ortové de Pauli. Protokoly o poradě kroužku dam, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁸⁰ Poplatek za celoroční plné zaopatření (tzn. ubytování i strava) činil 50 zl., za poloviční zaopatření (pouze pobyt během dne) 30 zl.

¹⁸¹ Stanovy, První český penzionát pro dívky v Praze pod záštitou slavné rady král. hl. města Prahy, Praha 1898, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁸² Mimo jiné nesměly jezdit na kole, nesměly pomlouvat, ven mohly pouze v doprovodu vychovatelky. Pro návštěvy byly určeny speciální návštěvní dny. Domáci a správní řád, První český penzionát pro dívky v Praze pod záštitou slavné rady král. hl. města Prahy, Praha 1898, Archiv Náprstkovy muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁸³ Anna Podlipná Josefě Náprstkové tři dopisy s.d., Archiv Náprstkovy muzea, archiv Vojty Náprstka.

Domácnosti.¹⁸⁴ Na zařizování domu pro penzionát se Anna Podlipná podílela darem několika kusů nábytku.¹⁸⁵ Penzionátu zajistila prostřednictvím svého manžela patronát Prahy, výhodnou půjčku a návštěvu chovank na Staroměstské radnici. Lékařskou péči zajišťoval chovankám penzionátu bratr Anny Podlipné, MUDr. Jan Nebeský. Jednou z chovank penzionátu byla i dcera manželů Podlipných, Jaromíra.¹⁸⁶ Zasluhou Anny Podlipné byla jistě i skutečnost, že všechny chovanky penzionátu se staly členkami Dámského odboru Ústřední matice školské.¹⁸⁷

Český penzionát zahájil činnost poměrně úspěšně s plným stavem chovank. Avšak prakticky od počátku muselo kuratorium řešit problémy se zaměstnanci i s financemi. V penzionátu se vystříдалo několik vychovatelek, spory se objevily i mezi členkami komitétu.¹⁸⁸ V roce 1903 se vyskytly problémy s pronajatým domem. O rok později se musel penzionát přestěhovat do domu v Krakovské ulici. Kvůli malému počtu chovank se penzionát zřejmě potýkal s nedostatkem financí.¹⁸⁹ V Krakovské ulici působil jen krátkou dobu. Jeho činnost postupně převzaly jiné instituce.¹⁹⁰

2.3 České srdce

V roce 1917 se začalo povážlivě zhoršovat zásobování. V Praze byl nedostatek i základních potravin, mnoho lidí, především dětí strádalo nedostatečnou výživou. Lidem postiženým válkou měly pomáhat oficiální organizace, jako byla Rakouská společnost Červeného kříže a Zemská válečná pomocná komise. Obyvatelům Prahy pomáhala také nevládní dobročinná organizace České srdce.¹⁹¹

Dne 8. října 1917 svolal Ladislav Procházka na pražský fyzikát schůzku, na níž promluvil o špatné situaci vyživovací služby a důsledcích pro obyvatelstvo Prahy. Schůzky se zúčastnili např. Jaroslav Kvapil či Antonín Švehla.¹⁹² Doktor Procházka navrhl, aby hladovějící Praze pomohl český venkov, kde byla situace o něco příznivější. Zrodila se

¹⁸⁴ Anna Podlipná Josefě Náprstkové s.d., 6.srpna 1902, Archiv Náprstkova muzea, archiv Vojty Náprstka.

¹⁸⁵ První český penzionát pro dívky v Praze pod záštitou slavné rady král. hl. města Prahy, Jeho založení a první rok činnosti, Archiv Náprstkova muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁸⁶ Jaromíra byla tzv. poloviční chovanka, v penzionátu pobývala pouze během dne.

¹⁸⁷ První český penzionát pro dívky v Praze pod záštitou slavné rady král. hl. města Prahy, Jeho založení a první rok činnosti, Archiv Náprstkova muzea, fond První český penzionát pro dívky v Praze.

¹⁸⁸ Leopoldina Ortová de Pauli kvůli sporům s členkami komitétu odstoupila z místa pokladní komitétu.

¹⁸⁹ Anna Podlipná Josefě Náprstkové 22. července 1904, 9. srpna 1904 Brandýs nad Labem, Archiv Náprstkova muzea, archiv Vojty Náprstka.

¹⁹⁰ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Zařizování prvního českého penzionátu pro dívky v Praze 1898, in *Paginae historiae* 7, 1999, s. 118.

¹⁹¹ Ivan ŠEDIVÝ, Češi, české země a velká válka 1914-1918, Praha 2001, s. 246-269.

¹⁹² Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humaní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 27.

myšlenka, že by venkovské rodiny mohly posílat nejpotřebnějším pražským rodinám bochník chleba týdně. Ještě na této schůzi bylo rozhodnuto zřídit Komitét, který by sjednotil a organizoval potravinovou pomoc. Do Komitétu byli přizváni např. prof. MUDr. Jan Deyl, poslanec Adolf Prokůpek, Růžena Svobodová a Anna Podlipná. Adolf Prokůpek se postavil do čela Komitétu jako jeho předseda, Růžena Svobodová byla požádána, aby navrhla příhodný název pro Komitét a se šéfredaktorem Josefem Vraným sepsala svolání. Svobodová přišla s několika návrhy, ale jednoznačně zvítězila slova České srdce, která podle členů Komitétu vystihovala podstatu nové organizace.¹⁹³ 24. října 1917 podepsali svolání Komitétu prof. MUDr. Jan Deyl, Gustav Habrmann, Josef Holeček, Alois Jirásek, Václav Klofáč, JUDr. Karel Kramář, Anna Podlipná, JUDr. Jaroslav Preiss, Adolf Prokůpek, Josef Scheiner, Antonín Švehla a Renáta Tyršová.¹⁹⁴ Dne 25. října bylo svolání zveřejněno a České srdce se představilo české veřejnosti.¹⁹⁵

Po zveřejnění svolání byly vytištěny letáky, výzvy, vypracovány instrukce a řady. Byly vydány plakáty, na nichž byla znázorněna česká selka podávající chudé rodině bochník chleba. České srdce rozšiřovalo i vlastní odznaky, jimž posloužil jako námět plakát Alfonse Muchy *České srdce obepjaté trnovým věncem*.¹⁹⁶

V čele Českého srdce stál výbor, který řídil organizační a výkonnou činnost spolku. Předsedou se stal Adolf Prokůpek, místopředsedy Jan Deyl a Václav Štěpánek. Kromě významných mužů té doby byly členkami výboru také tři ženy: Růžena Svobodová,¹⁹⁷ Renáta Tyršová a Anna Podlipná. Předsednictvo se scházelo dvakrát v týdnu zpočátku na městském fyzikátě, od listopadu 1917 v paláci Assekuračního spolku průmyslu cukrovarnického na Havlíčkově náměstí, od konce roku 1918 ve františkánském klášteře na Jungmannově náměstí. Dětský odbor působil v místnostech Zemské komise pro péči o mládež, později ve vlastních místnostech na Staroměstském náměstí a od roku 1918 na Jungmannově náměstí.¹⁹⁸

Kromě výboru a širšího výboru byly vytvořeny čtyři odbory: finanční, zásobovací, rozdělovací a dětský. Každý odbor pracoval samostatně a jeho členové byli zastoupeni v předsednictvu.¹⁹⁹

¹⁹³ Tamtéž, s. 27.

¹⁹⁴ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Renáta Tyršová, Praha 2005, s. 263.

¹⁹⁵ Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 26-27.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 27.

¹⁹⁷ Jarmila MOURKOVÁ, Růžena Svobodová, Praha 1975.

¹⁹⁸ Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 28.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 28-29.

Anna Podlipná pracovala spolu s Renátou Tyršovou v rozdělovacím odboru pod vedením Josefa Scheinera. Právě obě dámy zřejmě vykonaly největší část práce.²⁰⁰ Úkolem rozdělovacího odboru bylo vyhledávání chudých rodin, zjišťování jejich hmotných poměrů a poté přidělování pomoci těmto potřebným rodinám. Za účelem vyhledávání chudých rodin zřizoval rozdělovací odbor místní skupiny v jednotlivých částech Prahy. Na činnosti místních skupin se podíleli především členové pražských sokolských jednot, učitelé a činitelé chudinských institucí. Návrhy na pomoc předávala každá skupina ústřednímu rozdělovacímu odboru každých 14 dní a na zvláštním tiskopise. Pokud šlo o skutečně naléhavý případ, měl být návrh předán na ústředí okamžitě.²⁰¹ Sokolské organizace se vůbec staly významným spolupracovníkem Českého srdce především na venkově. Sokol zde vytvářel sběrací odbory, zakládal a vedl veřejné kuchyně, v ženských pomocných sborech se šilo prádlo.²⁰²

Na základě posouzení předložených návrhů rozhodl rozdělovací odbor o poskytnutí pomoci. Podle konkrétních potřeb mohly rodiny obdržet potraviny, ošacení či obuv. Podporovány byly zejména matky s malými dětmi a nemocní.²⁰³

Obstarávání pomoci v různých podobách měl na starosti zásobovací odbor, který řídil předseda Českého srdce Adolf Prokůpek. Celý odbor byl rozdělen na menší výbory, které působily především na venkově. Z venkovských obcí přicházely především zásilky brambor a chleba. Z každého výboru byl vybrán důvěrník, který měl zajišťovat získávání prostředků a s tím spojené administrativní a další úkony. Ke shromažďování darů pro České srdce byly zřizovány okresní sběrný. Venkovské výbory spolupracovaly s místními učiteli, činiteli samosprávných sborů i s železničními zřízení.²⁰⁴

Individuální přiděly rozdělovací odbor časem omezoval a České srdce začalo zřizovat tzv. Krby. Krby Českého srdce byly vlastně výdejny polévky a dalších potravin zakládáné po celé Praze. Podle vzpomínek Renáty Tyršové navrhla zakládání Krbů Anna Podlipná, která přišla s nápadem vařit polévky ze surovin posílaných z venkova. Podle Podlipné se měly polévky podávat ve speciálně určených vytápěných místnostech vždy ráno a večer. Porce polévky měla být přidělena pouze držiteli legitimace místní skupiny Českého srdce. První Krb

²⁰⁰ Irena ŠTĚPÁNOVÁ, Renáta Tyršová, Praha 2005, s. 265.

²⁰¹ V prvním roce existence Českého srdce vzniklo v Praze 33 místních skupin. Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 29.

²⁰² Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 35.

²⁰³ Tamtéž, s. 29.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 29.

byl zřízen v prostorech Slovanské kavárny, v krátké době se Krby Českého srdce rozšířily po celé Praze a v jednotlivých oblastech fungovaly jako místní centra potravinové pomoci.²⁰⁵

Za účelem poskytování potravinové pomoci měl rozdělovací odbor k dispozici také několik obchodů. V řeznickém krámu se dvakrát týdně vysekávalo maso pro potřebné rodiny a v pekárně se denně peklo téměř 500 bochníků chleba. Na poukazy místních skupin si zájemci mohli nechat zdarma opravit obuv ve správkárně rozdělovacího odboru. Kromě této hmotné pomoci se rozdělovací odbor staral i o právní ochranu svých svěřenců, především o získávání zadržených vyživovacích příspěvků.²⁰⁶

Ošacovací a vyživovací akce měl v náplni práce také dětský odbor, který ovšem soustředil svoji činnost speciálně na děti, neboť ty válkou trpěly snad nejvíce. Dětský odbor založila Růžena Svobodová, která byla podle vzpomínek pamětníků jeho duší. Růžena Svobodová zavedla také tzv. akci národních hostů. To znamenalo, že chudé děti byly ubytovávány na venkově především v rodinách rolníků, kde měly přežít válku.²⁰⁷ Podobně byla zavedena i akce národních stolovníků, při níž byly dětem podávány obědy v pražských rodinách, restauracích a kavárnách. Kromě toho dětský odbor zajišťoval chudým, opuštěným a zanedbaným dětem lékařské ošetření, umístování do ústavů, ošacování apod. Pro potřebné děti byly v Praze zřizovány útulky Českého srdce (např. na Františku, na Větrníku atd.), na venkově pak vznikaly kolonie a tábory (např. v Německém Brodě byl zřízen tábor pro tisíc dětí).²⁰⁸ Pro problémové děti byly organizovány výchovné kroužky po celé Praze.²⁰⁹

Jak již bylo výše naznačeno, činnost Českého srdce se soustřeďovala především na organizování a přidělování pomoci ve formě potravin, ošacení a lékařského ošetření. České srdce se během let 1917-1918 nepochybně zasloužilo o záchranu mnoha životů, především

²⁰⁵ Do půl roku od založení prvního Krbu vzniklo dalších 15 takových výdejen. Během prvního roku činnosti Krbů se rozdalo 3 052 059 porcí. Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 38.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 29.

²⁰⁷ V českých rodinách bylo letech 1917- 1922 ubytováno 20 775 pražských dětí v Čechách, 6 596 dětí na Moravě. České srdce věnovalovelkou pozornost péči o děti z pohraničí. Tyto děti, podle Českého srdce po válce ohrožené bídou sociální, zdravotní a národnostní, bývaly také ubytovány v českých rodinách. Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 38-40.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 26-29.

²⁰⁹ Výchovné kroužky začaly organizovat studentky medicíny, učitelství a další dobrovolnice, které shromažďovaly po pražských čtvrtích chudé děti a začaly je vyučovat. Tyto dobrovolnice požádaly o pomoc Dětský odbor Českého srdce, který pomohl se shromažďováním oblečení a také vyživováním dětí. Tyto výchovné kroužky se v roce 1919 proměnily v prázdninové družiny a zahrádky. „Pro děti, které nemohly být pro svou mravní porušenost účastny na dobrodružných národních pohostinství, zřizovány ve všech částech města výchovné kroužky.“ Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanitní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 29. Tato poznámka naznačuje, podle jakých kritérií byly posuzovány návrhy na pomoc. Rozhodující byla samozřejmě míra chudoby, ale svoji roli sehrály i mravní kvality či chování žadatelů o pomoc.

dětí.²¹⁰ Tato organizace by nemohla fungovat bez obětavé činnosti lidí, jako byla Anna Podlipná, Renáta Tyršová, Růžena Svobodová a dalších bezejmenných osob, které poznaly bídu a utrpení obyvatel Prahy.

Působnost Českého srdce rozhodně neskončila s posledními výstřely první světové války. Jeho činnost měla i nadále charitativní charakter s důrazem na pomoc dětem. Tak byl zásluhou Renáty Tyršové zřízen pohraniční odbor Českého srdce, který organizoval prázdninové pobyty dětí z pohraničních oblastí republiky. České srdce se ve spolupráci s krajanskými organizacemi staralo i o prázdninové zájezdy českých dětí narozených v cizině. Děti z pohraničí i z ciziny byly na prázdniny umisťovány na venkově v rodinách rolníků.²¹¹

Především pro děti z pohraničí byly od roku 1920 pořádány vánoční nadílky. České srdce v tomto případě spolupracovalo s Národní jednotou severočeskou, Národní jednotou pošumavskou a Maticí slezskou. Vánoční sbírky a nadílky přinášely menšinovým školám v pohraničí zejména věcné dary jako šaty, obuv, prádlo, hračky, ale i peněžité dary.²¹²

Pracovníci Českého srdce nezapomínali ani na pomoc studentům, kterým rozdávalo obědy buď zdarma, nebo za sníženou cenu. České srdce podobně podporovalo i děti ze Žižkova. Za účelem potravinové pomoci chudým dětem a studentům otevřelo České srdce studentskou jídelnu, kterou vedla Anna Podlipná.²¹³ Anna Podlipná ve dvacátých a třicátých letech působila současně v Českém srdci i ve Spolku Domácnost', v jehož jídelně byly také prodávány levné obědy pro studenty. Kromě studentů podporovalo České srdce (zejména v době hospodářské krize) i chudé umělce, soukromé a výpomocné učitelky, úředníky a úřednice s nízkým platem, spisovatele, novináře, herce a hudebníky.²¹⁴

²¹⁰ Přestože snahy a cíle Českého srdce měly především charitativní charakter, přece jen se České srdce nevyhnulo podezření z podpory protimonarchistických hnutí. Členové předsednictva byli dokonce pod policejním dohledem, během vyšetřování hrozila konfiskace zásob a celého jmění Českého srdce. Přestože bylo proti Českému srdci zahájeno vyšetřování, nepodařilo se bezpečně prokázat jeho napojení na jakékoli zahraniční či domácí odbojové organizace. České srdce bylo podezřelé ze spojení se švýcarským svazem československých spolků. Po jednom vyšetřování měli vojáci zakázáno nosit odznaky Českého srdce na čapkách a byly zakázány sbírky mezi vojáky. O chystané konfiskaci zásob se funkcionáři Českého srdce včas dozvěděli a zásoby převezli do skladišť v Holešovicích. Nakonec však k zabavování zásob Českého srdce nedošlo. Ve sborníku *Dvacet let Českého srdce* je naznačeno, že České srdce se podílelo na podpoře osvobozenického hnutí např. tím, že pomáhalo rodinám politických vězňů a posílalo potraviny politickým vězňům do Terezína. *Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanární činnosti*, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 29-32.

²¹¹ *Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanární činnosti*, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 42-44.

²¹² Už v roce 1920 bylo podarováno 21 škol. V tomto roce bylo do pohraničí odesláno 24 beden o váze 1530 kg. O 16 let později bylo podarováno dokonce 91 škol. *Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humanární činnosti*, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 45-46.

²¹³ Od roku 1922 do roku 1936 bylo ve studentské jídelně vydáno 2 072 086 obědů, z nich byla více než polovina vydána zdarma. Tamtéž, s. 47.

²¹⁴ Tamtéž, s. 47.

Ve dvacátých a třicátých letech pracovala Anna Podlipná současně ve spolku Domácnost' a v Českém srdci, angažovala se také v Ústřední Matici školské. Společně s Annou působil v Českém srdci také její syn Čestmír.²¹⁵ Po smrti Renáty Tyršové se Anna Podlipná ve svých 82 letech stala předsedkyní Českého srdce.

Anna Podlipná se i v posledních letech života věnovala práci pro České srdce a Domácnost', přestože ji trápily nemoci a další potíže provázející stáří. Oběma spolkům jistě obětovala mnoho času a úsilí, prožila v kruhu jejich členů a pracovníků velkou část svého života, ale práci pro České srdce prý měla nejraději.²¹⁶

²¹⁵ Čestmír Podlipný působil jako vrchní odborný rada ministerstva sociální péče. Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humánní činnosti, sest. Josef GROH, Jan SCHNEIDER, Praha 1937, s. 23.

²¹⁶ *Rozhovor s paní Annou Podlipnou (K jejím osmdesátým narozeninám a svátku)*, Národní politika 26. července 1935, fond Spolek Domácnost', Pamětní kniha k 50. výročí založení spolku.

3 Spolková činnost Jana Podlipného

3.1 Sokol

Jan Podlipný byl členem mnoha spolků s různým zaměřením, avšak zdaleka nejvíce je jeho jméno spojeno se Sokolem pražským a Českou obcí sokolskou. Tělocvičný spolek Sokol založený v roce 1862 s cílem pěstovat tělesnou zdatnost se velmi rychle stal masovou organizací. Členy Sokola byli čelní představitelé českého veřejného života. Sokol se profiloval jako nepolitický spolek, který neměl sloužit zájmům jedné politické strany. Pěstování tělocviku nebylo jedinou náplní spolkového života sokolů, postupně sílilo také veřejné působení Sokola, které dosáhlo značné šíře.²¹⁷

Jan Podlipný byl členem Sokola zřejmě již od studentských let.²¹⁸ Jistě je možné, že ho do řad Sokolů přivedl zájem o tělovýchovu. Víme, že v mládí se věnoval například bruslení a jízdě na koni. Jana Podlipného mohly do sokolských řad přivést také zcela jiné důvody. Členství v Sokole bylo do určité míry prestižní záležitostí. Členy Sokola byli také významní představitelé českého veřejného života, Sokol byl organizací vyhraněně českou. Tudíž již pouhé členství v Sokole mnohé signalizovalo a pro Jana Podlipného mohlo znamenat mimo jiné získání důležitých kontaktů apod. Pravdou je, že členství v Sokole a působení v sokolské organizaci přineslo Janu Podlipnému mnohé výhody, stal se známou osobností, prosadil se ve veřejném životě.

Jan Podlipný se během let stal významnou osobností Sokola Pražského, stál u zrodu České obce sokolské a byl jejím prvním starostou. Podle tvrzení Václava Řezníčka se Jan Podlipný intenzivně zapojil do sokolského života až po pohřbu Miroslava Tyrše.²¹⁹ Účastnil se pouze smutečního průvodu, do sokolovny mezi sokolskou „honoraci“ pozván nebyl. Václav Řezníček vzpomíná, že pohled na smuteční průvod sokolů Jana Podlipného silně zasáhl a vyprovokoval ho k výroku: „Tím se můžeme dostat opět k bývalé moci a s ní na své místo ve světě, když se všichni jako jeden muž v Sokole shlukneme a sjednotíme.“²²⁰ Jakkoli jde spíše o Řezníčkovu fabulaci, pravdou zůstává, že přibližně od poloviny osmdesátých let se Jan Podlipný začal více účastnit sokolského života.

²¹⁷ Jan NOVOTNÝ, Sokol v životě národa, Praha 1990.

²¹⁸ Nemáme k dispozici spolehlivý pramen dokládající, kdy přesně Jan Podlipný vstoupil do Sokola. Václav Řezníček uvádí, že Jan Podlipný byl členem Sokola až od roku 1879. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 164.

²¹⁹ Miroslav Tyrš zahynul za nevyjasněných okolností v srpnu roku 1884 v Rakouském Ötzu. Dne 9. listopadu 1884 byly jeho ostatky uloženy do hrobu Jindřicha Fügnera na Olšanských hřbitovech. Smutečního průvodu se zúčastnilo na 1 600 členů sokolských jednot, představitelé českého veřejného života, zástupci Prahy, několik stovek členů spolků a tisíce Pražanů. Jan NOVOTNÝ, Sokol v životě národa, Praha 1990, s. 38.

²²⁰ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 52.

Ve druhé polovině osmdesátých let se Jan Podlipný již aktivně podílel na dění v pražském Sokole nejen jako cvičenec, ale také jako člen výboru.²²¹ Do popředí v pražském Sokole se dostal v roce 1888, když byl 23. dubna zvolen jednatelem po Alfrédu Hrdličkovi.²²² Později se stal také náměstkem starosty pražského Sokola. Kromě toho se podílel na přípravách zřízení nové sokolské organizace, již byla Česká obec sokolská. Postupně na sebe začal upozorňovat také jako dobrý řečník, takže i v pozdějších letech býval poměrně často zván na sokolské slavnosti jako slavnostní řečník.²²³

Do dějin Sokola se Jan Podlipný nesmazatelně zapsal především jako spoluzakladatel a první starosta České obce sokolské, která měla být jakýmsi sokolským ústředím, zastřešující organizací nejlépe všech sokolských jednot. Pokusy o jednotnou sokolskou organizaci se objevovaly již na konci šedesátých let, od poloviny sedmdesátých let se sokolské jednoty slučovaly do žup. Právě sdružení českých sokolských žup mělo tvořit organizaci České obce sokolské. Stanovy měla vypracovat speciální komise, jejímž členem byl i Jan Podlipný.²²⁴ Stanovy České obce sokolské navržené touto komisí schválilo místodržitelství 5. listopadu 1888. Ustavující valný sjezd se uskutečnil 24. března 1889. Zakládajícími členy České obce sokolské se staly župy Východočeská, Podřipská, Tyršova, Pojizerská, Středočeská, Podkrkonošská, Žižkova, Krkonošská, Havlíčkova, Plzeňská a Sokol Pražský, který byl postaven na úroveň župy až v září 1888.²²⁵ Na ustavujícím valném sjezdu byla také určena pravidla fungování České obce sokolské a jejích orgánů.²²⁶ Starostou České obce sokolské se stal Jan Podlipný, náměstky byli zvoleni Václav Peták a Josef Zelenka, náčelníkem František Čížek, pokladníkem Josef Kettner a jednatelem Josef Scheiner (v roce 1906 se stal v pořadí druhým starostou České obce sokolské).²²⁷

²²¹ Pokud jde o to, zda se Jan Podlipný skutečně účastnil sokolských cvičení, víme pouze, že se věnoval jízdě na koni. Byl členem jízdního odboru a během sokolských slavností vedl několikrát sokolskou jízdu. To však bylo v době, kdy byl prvním starostou ČOS. Jestliže byl aktivním cvičencem, pak to bylo nejspíše ještě v době, kdy byl pouze řadovým členem Sokola Pražského. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 1, členské legitimace.

²²² Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 66

²²³ V březnu 1887 promluvil v sokolské jednotě v Holešovicích o působení Jindřicha Fügnera, v červenci 1888 vystoupil s projevem při příležitosti odhalování pamětní desky Miroslava Tyrše na Zbraslavi. Jan Podlipný, Zakladatelé „Sokola“. Řeči Dra. Jana Podlipného, promluvené I. na Zbraslavi 8. července 1888 při odhalení pamětní desky Tyršovy, II. v Praze-Holešovicích 27. března při večeru Fügnerově, Národní muzeum, Sběrka dějin tělesné výchovy a sportu Historického muzea Národního muzea, fond Podlipný Jan, kart. 19.

²²⁴ V komisi převažovali právníci. Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 55.

²²⁵ Tamtéž, s. 55-56.

²²⁶ Na prvním ustavujícím sjezdu byla určena pravidla fungování České obce sokolské a jejích orgánů, z nichž nejvyšším byl valný sjezd. Na valném sjezdu se rozhodovalo především o změně stanov a ročním příspěvku žup, dále byla schvalována zpráva výboru a bylo voleno předsednictvo sokolské obce. Valný sjezd byl svoláván jednou za tři roky výborem, který sokolskou obec řídil. Členy výboru byli zástupci žup a čtyři činovníci. Předsednictvo České obce sokolské tvořil starosta, jeho dva náměstci, pokladník, jednatel a náčelník. První předsednictvo bylo zvoleno na ustavujícím sjezdu v březnu 1889. Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 55-56.

²²⁷ Tamtéž, s. 55.

Jan Podlipný byl v prosinci 1896 zvolen také prvním starostou Svazu sokolstva českoslovanského. Tento svaz měl být dalším krokem k sjednocení sokolského hnutí, protože sdružoval Českou obec sokolskou, Moravskoslezskou obec sokolskou²²⁸ a župu Dolnorakouskou. Jelikož byl Jan Podlipný zároveň starostou České obce sokolské, požádal její výbor o rozhodnutí, zda má setrvat v obou funkcích. Výbor ČOS se usnesl, že se má rozhodnout podle svého svědomí. A Jan Podlipný se rozhodl ponechat si obě funkce.²²⁹ Svaz sokolstva českoslovanského nesplnil očekávání do něj vkládaná a brzy zanikl, takže jedinou organizací sjednocující české sokolské župy zůstala Česká obec sokolská.

První starosta České obce sokolské Jan Podlipný byl hodnocen především jako dobrý organizátor. Jako starosta sokolské obce se bezprostředně podílel zejména na přípravě sokolských sletů a výprav do zahraničí. Částkou 100 zlatých položil základ k přednáškovému fondu, který měl umožnit vysílání řečníků do venkovských sokolských jednot.²³⁰

Jan Podlipný se jako organizátor podílel zejména na přípravě druhého a třetího sokolského sletu. Oba slety byly spojeny s velkými výstavami v devadesátých letech. Druhý slet uspořádala sokolská obec 27. – 30. června 1891 v době konání Zemské jubilejní výstavy²³¹ a třetí slet 28.- 30. června 1895, kdy probíhala Národopisná výstava.²³²

Na přípravě druhého a třetího sletu se Jan Podlipný bezprostředně podílel, byl totiž zvolen předsedou slavnostního výboru. Přípravy obou sletů byly poměrně náročné a probíhaly několik měsíců.²³³ Na programu sletových dní byla pochopitelně společná cvičení, ale také společenské a kulturní události. Záměrem pořadatelů byla propagace sokolské myšlenky, sokolského hnutí a představení činnosti České obce sokolské. Za tímto účelem uspořádala sokolská obec první sokolskou výstavu, která se stala tradicí. Na třetím sletu měla sokolská

²²⁸ Na Moravě nebylo sokolské hnutí tak silné jako v Čechách, přesto zde byla vytvořena Moravskoslezská obec sokolská. Její ustavující schůze se konala 6. listopadu 1892. Na rozdíl České obce sokolské byla Moravskoslezská obec sdružením jednot. Župy vznikaly na Moravě až od roku 1896. Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 56-57.

²²⁹ Václav ŘEZŇÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 116.

²³⁰ Přednášková činnost byla součástí vzdělávacího programu České obce sokolské. Ten měl na starost vzdělávací odbor, který zakládal knihovny a organizoval přednášky. Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 36. Jiří POKORNÝ, Osvětová činnost českého Sokola, in Badatelské problémy 19. století, Praha 2000, s. 83-106.

²³¹ Druhý sokolský slet se uskutečnil v Královské oboře v aréně pro 7 000 diváků a 25 000 cvičenců. Hlavní událostí sletu byla společná cvičení. Součástí programu sletových dní byly také společenské a kulturní programy. Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 35. Zlata KOZÁKOVÁ, Sokolské slety 1882-1948, Praha 1994, s. 9.

²³² Při třetím sokolském sletu bylo sletišťe poprvé vybudováno na Letenské pláni. Hlavním důvodem byl velký počet cvičenců a diváků. Sletišťe bylo navrženo pro 4 000 cvičenců a 11 000 diváků. Zlata KOZÁKOVÁ, Sokolské slety 1882-1948, Praha 1994, s. 10.

²³³ Druhý slet byl připravován celý rok. Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 35.

obec již vlastní pavilon.²³⁴ Sokolské slety měly také mezinárodní rozměr. Pozvání přijaly sokolské jednoty polské, slovinské, chorvatské a také delegace francouzských gymnastů.²³⁵

Velkou událostí sokolských sletů byl závěrečný slavnostní průvod českých a zahraničních jednot. Průvod směřující z Vinohrad na Staroměstské náměstí vedl v roce 1891 i 1895 starosta České obce sokolské Jan Podlipný. Starosta sokolské obce jel v čele průvodu na koni, při zahájení průvodu pozdravil starostu Královských Vinohrad a na Staroměstském náměstí pronesl slavnostní projev.²³⁶

Jan Podlipný se jako starosta České obce sokolské podílel ještě na přípravě čtvrtého sletu v roce 1901. Při této příležitosti využil své pozice v pražské samosprávě ve prospěch Sokola. Již rok před konáním čtvrtého sletu žádal městskou radu o přijetí protektorátu při čtvrtém sletu českolovanského sokolstva a městská rada jeho žádosti vyhověla.²³⁷ Za podporu při pořádání sletu Jan Podlipný poděkoval v závěru slavnostního sokolského průvodu. Výrazem spolupráce pražské obce a Sokola bylo přijetí delegace sokolů na radnici a předání darů zástupcům města.²³⁸ Jan Podlipný se jistě nemalou měrou zasloužil o spolupráci pražské obce a České obce sokolské. Ovšem mnohem více byly zdůrazňovány jeho zásluhy o budování vztahů s Francií a spolupráci českého Sokola s Unií francouzských gymnastů.

Jan Podlipný byl velkým propagátorem kontaktů se zahraničními tělocvičnými jednotami, zejména pak se slovanskými sokolskými jednotami a francouzskými gymnasty. Jako představitel sokolské obce spolupracoval na přípravě několika sokolských výprav do zahraničí, zejména se aktivně zapojil do organizace první sokolské výpravy do Francie.

V roce 1889 se měla výprava Sokola Pražského zúčastnit setkání evropských tělocvičných spolků, které uspořádala L'Union des sociétés de gymnastique de France. Pozvánka na Všeobecnou výstavu a setkání tělovýchovných jednot přišla přímo od předsedy a

²³⁴ Pavilon byl navržen jako tělocvična vybavená náradím. Součástí pavilonu byly šatny, galerie, zasedací síň, knihovna, archiv a byt domovníka. Vystavené předměty a dokumenty měly samozřejmě představit činnost sokolské obce a ukázat nárůst členské základny. Exponáty do pavilonu zapůjčila Česká i Moravskoslezská obec sokolská a také zahraniční jednoty. Exponáty ze sokolských výstav z let 1891 a 1895 se staly základem budoucího sokolského muzea. Ladislav JANDÁSEK, *Stručné dějiny sokolstva 1862-1912*, Praha 1946, s. 41.

²³⁵ Zvláštní pozornosti se těšila zvláště francouzská delegace, kterou Jan Podlipný osobně přivítal již při příjezdu do Prahy. Stéphane REZNIKOW, *Frankofilství a česká identita 1848-1914*, Praha 2008, s. 177.

²³⁶ Milan HLAVAČKA, *Jubilejní výstava 1891*, Praha 1991, s. 96. Na konci slavnostního průvodu třetího sokolského sletu předali představitelé sokolské obce zástupcům města pamětní standartu s nápisy na stuhách Zlaté slovanské Praze – vděčné sokolstvo 1895. Zlata KOZÁKOVÁ, *Sokolské slety 1882-1948*, Praha 1994, s. 11.

²³⁷ Václav ŘEZNÍČEK, *JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 155.

²³⁸ Představitelé České obce sokolské předali zástupcům města plastiku od Stanislava Suchardy. Plastika zobrazovala sokola nesoucího myšlenku obrození. IV. slet všesokolský, red. Josef SCHEINER, Praha 1901, s. 114. Rada města udělila České obci sokolské medaili královského hlavního města Prahy. Marek WAIC a kol., *Sokol v české společnosti 1862-1938*, Praha 1996, s. 88.

spoluzakladatele Unie tělovýchovných jednot Francie Josepha Sansboeufa.²³⁹ Představitelé Sokola Pražského nechali pozvání otisknout v Národních listech a začali připravovat výpravu sokolů do Francie. Bylo třeba věnovat celé záležitosti náležitou pozornost, neboť zájezd do Paříže byl prvním vystoupením sokolstva za hranicemi monarchie.

Jan Podlipný se přímo podílel na přípravách výpravy, protože byl již tajemníkem Sokola Pražského. Sám se na výpravu do Paříže pečlivě připravoval. Jak píše Václav Řezníček, Jan Podlipný měl od počátku roku 1888 každé ráno hodinu francouzštiny, aby se v jazyce zdokonalil. Mimo to se o Francii zajímal, již od roku 1886 byl členem české Alliance Français. Ve Francii hodlal upozornit na český národ a jeho požadavky, zejména politické. Zásluha Jana Podlipného na organizaci výpravy, jeho činorodost a energie byly uznávány a ceněny. Patrně také díky tomu, byl zvolen prvním starostou České obce sokolské.

Výprava Sokolů do Paříže na světovou výstavu a závody francouzských gymnastů byla připravována téměř rok s velkým očekáváním a nadšením. Avšak několik dní před plánovaným odjezdem rakouské úřady celou akci zakázaly s odůvodněním, že sokolstvo nemá právo vystoupit jako organizace pod svou zástavou.²⁴⁰ Dne 2. června obdržel Jan Podlipný dopis, kterým byla korporativní účast sokolů na světové výstavě zakázána. Jako hlavní organizátor si Jan Podlipný vyžádal slyšení u ministerského předsedy Eduarda Taaffeho a odjel do Vídně, kde byl hned 3. června přijat. Ministerskému předsedovi se prý pokoušel vysvětlit, že Sokol není politickou organizací, a tudíž výprava do Paříže a účast na závodech nejsou politickou manifestací. Eduard Taaffe však trval na svém stanovisku a výpravu Sokola Pražského jako organizace nepovolil. Na jeho odmítavé stanovisko Jan Podlipný údajně odpověděl: „Excelence, Sokolstvo pojede přece!“²⁴¹

Když se Jan Podlipný vrátil z Vídně, vrcholily poslední přípravy na cestu do Paříže. Přichystány byly i sokolské prapory, mimo jiné také ten, který věnovaly České obci sokolské pražské vlastenecké dámy v čele s Renátou Tyršovou, Josefou Náprstkovou a Annou Podlipnou.²⁴² Jan Podlipný informoval o trvajícím zákazu výpravy a svým rozhodnutí tento zákaz porušit. Jelikož byla výprava zakázána jako korporativní, bylo rozhodnuto, že bude uskutečněna jako soukromá cesta. Účastníci výpravy necestovali v sokolských stejnokrojích a

²³⁹ Architekt Joseph Sansboeuf byl spoluzakladatelem L'Union des sociétés de gymnastique de France a v Čechách se stal známým jako propagátor česko-francouzských vztahů, jakýsi francouzský protějšek Jana Podlipného. Stéphane REZNIKOW, Frankofilství a česká identita 1848-1914, Praha 2008, s. 167.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 169.

²⁴¹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 79.

²⁴² Na jedné části praporu byl vyší český lev a na druhé nápis Česká obec sokolská.

se zástavou, jak bylo původně naplánováno, ale v civilním oděvu jako soukromé osoby a bez sokolského praporu.²⁴³

Přes zákaz vlády se 5. června vypravila skupina 134 sokolů a 3 dam zvláštním vlakem do Paříže. Se sokoly se na nádraží loučil dav lidí, který účastníky výpravy radostně pozdravoval. Jana Podlipného pak členové výpravy zvolili svým vůdcem. Speciální vlak s českými sokoly však nesměřoval do Francie přes území německé říše, ale přes Švýcarsko. Po dvou dnech cesty dorazila výprava českých sokolů do Paříže i s darem pro francouzské gymnasty. Renáta Tyršová, Josefa Náprstková, Anna Podlipná a několik dalších pražských dam věnovaly Unii francouzských gymnastů stříbrný lipový věnec jako připomínku prvního setkání a společného vystoupení s českým Sokolem.²⁴⁴

Jestliže se dav s českými sokoly loučil s nadšením a očekáváním, ve Francii se podobné uvítání nedalo čekat. Čeští sokolové byli pro drtivou většinu Francouzů neznámí, pokud o nich někdo slyšel, pak to bylo jen několik jedinců. Když se však čeští sokolové objevili ve stejnokrojích na pařížských ulicích, budili značnou pozornost. Zájem o ně vzrostl zejména po úspěchu, kterého dosáhli na závodech. Družstva sokolů totiž obsadila první tři místa v závodě s mezinárodní účastí.²⁴⁵

V Paříži sokolové vystoupili na slavnostech 8., 9. a 10. června. Součástí těchto slavností byl průvod, jehož se také zúčastnili. Vzhledem k tomu, že nemohli vystoupit oficiálně jako organizace pod vlastní zástavou, pochodovali jako jediní bez praporu. Místo praporu však nesli v čele skupiny na žerdi velkolepou kytici, kterou jim daroval samotný francouzský prezident Sadi Carnot.²⁴⁶ Pro Sokol byl tento zájezd do Francie prvním z mnoha. Jeho význam však předčil všechny ostatní, protože znamenal počátek kontaktů s francouzskými gymnasty, doslova česko-francouzského přátelství.

Zájezd do Francie byl významný i pro samotného Jana Podlipného. Jako starosta České obce sokolské pronesl několik projevů, byl představen řadě významných osobností, především prezidentu Sadi Carnotovi, a navázal zde přátelství s francouzskými gymnasty, zejména s jejich představitelem Josephem Sansboeufem.

Pro české sokoly byl úspěch výpravy do Paříže nepopiratelný. Národní listy přinášely zprávy o jejich úspěších na závodech i na oficiálních akcích. Jan Podlipný se stal téměř

²⁴³ František KOLÁŘ, Sokolové – „průkopníci česko-francouzského přátelství“, in Sokol, jeho vznik, vývoj a význam, Praha 1998, s. 7.

²⁴⁴ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 79.

²⁴⁵ První cenu získalo družstvo Sokola Pražského, druhou druhé družstvo České obce sokolské a třetí místo obsadilo první družstvo České obce sokolské. Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 34.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 34.

hrdinou celé výpravy. Národní listy předem oznámily datum a čas příjezdu výpravy zpět do Prahy. Takže 17. června čekalo na návrat sokolů množství lidí, kteří vítali samozřejmě i Jana Podlipného, přestože se dalo očekávat, že bude na hranicích zatčen. K tomu však nedošlo.²⁴⁷ Na počest Jana Podlipného byla 7. července uspořádána slavnost na Žofíně. Ve stejné době probíhaly volby do českého sněmu, v nichž dosáhli mladočeši výrazného vítězství v městských a venkovských okrscích. Tyto volby znamenaly úspěch i pro tři činovníky Sokola a účastníky výpravy do Paříže, mezi nimi i pro Jana Podlipného. Stéphane Reznikow se domnívá, že k úspěchu ve volbách pomohla těmto mladočeským kandidátům právě výprava do Paříže.²⁴⁸

Česko-francouzské přátelství bylo potvrzováno a upevňováno v následujících letech. Francouzští gymnasté se na oplátku zúčastnili druhého sokolského sletu v Praze v červenci 1891. Přímo na nádraží přivítali hosty z Francie zástupci České obce sokolské v čele s Janem Podlipným, který hosty uvítal proslovem ve francouzštině.²⁴⁹

V následujícím roce uspořádala Česká obec sokolská pod vedením Jana Podlipného druhý zájezd do Francie. Čeští Sokolové zavítali v červnu 1892 do Nancy na sportovní slavnost zdejší univerzity. Ve stejné době odjela další výprava sokolů na zájezd do Lvova se zastávkou v Krakově. Oba zájezdy byly úspěšné jak po stránce tělocvičné, tak po stránce propagace sokolské myšlenky.²⁵⁰ Ve Francii vystupovali sokolové poměrně sebevědomě, noviny přinášely informace o sokolských vystoupeních a zájmu Francouzů o Čechy.²⁵¹ Avšak výprava sokolů v Nancy vyvolala také menší diplomatickou krizi.

Sportovní slavnost v Nancy měla být také demonstrací rusko-francouzského spojení. Mezi významnými hosty byl samozřejmě prezident Francouzské republiky Sadi Carnot a ruský velkokníže Konstantin. Jan Podlipný jako vůdce delegace českých sokolů pronesl slavnostní řeč. V ní poukazoval na česko-francouzské bratrství a nepřímou uvítal také francouzsko-ruské spojení. Jeho vystoupení mohlo být označeno jako provokace. Především v diplomatických kruzích byl projev Jana Podlipného považován za velmi neuvážený krok, který vzbudil nelibost rakouské a německé vlády. Podle některých se dalo očekávat jeho zatčení, k němuž však nedošlo.²⁵²

Přestože se rakouská vláda snažila kontakty sokolů a mladočechů s Francií omezovat, nikdy je zcela nezakázala, takže i po pobuřujícím výstupu sokolské delegace v Nancy bylo

²⁴⁷ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 81.

²⁴⁸ Stéphane REZNIKOW, Frankofilství a česká identita 1848-1914, Praha 2008, s. 170.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 177.

²⁵⁰ Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 39.

²⁵¹ Stéphane REZNIKOW, Frankofilství a česká identita 1848-1914, Praha 2008, s. 183.

²⁵² Pavla HORSKÁ, Sladká Francie, Praha 1996, s. 90.

zorganizováno několik sokolských zájezdů do Francie. Další výprava Čechů do Paříže byla uskutečněna v roce 1900. Jan Podlipný se tohoto zájezdu také zúčastnil. Jelikož však nebyl podruhé zvolen starostou Prahy, přijel do Paříže „pouze“ jako starosta České obce sokolské. Avšak tentokrát se nejednalo o samostatnou výpravu sokolskou. Skupina sokolů v čele se starostou sokolské obce byla součástí delegace pražské radnice, která měla navštívit pařížskou světovou výstavu.²⁵³

Přípravy účasti sokolů na výstavě byly zahájeny již v roce 1898, kdy byl ustaven čestný výbor pro Všeobecnou výstavu. Výbor měl především pomáhat Čechům při organizaci cesty, během pobytu v Paříži apod. Jan Podlipný byl jedním z členů tohoto výboru.²⁵⁴ Tentokrát čeští sokolové nebyli přizváni ke sportovním utkáním, neboť v tomto případě se jednalo o výlučně francouzskou záležitost. Na zvláštní pozvání francouzských gymnastů se Všeobecné výstavy nakonec zúčastnila šestičlenná delegace představitelů českého sokolstva s Janem Podlipným v čele.²⁵⁵

Jestliže v roce 1898 při prvním výjezdu za hranice monarchie byli sokolové ve Francii (a v celé Evropě) prakticky neznámí, v roce 1900 tomu bylo poněkud jinak. Francouzský tisk informoval o příjezdu představitelů pražské radnice a Sokola. Při příjezdu do Paříže 15. července byli členové delegace slavnostně uvítáni zástupci české kolonie a pařížskými sokoly ve stejnokrojích.²⁵⁶ Představitelé pražské radnice se během pobytu zúčastnili několika společenských akcí. Na jejich počest byl dokonce uspořádán banket a starosta Prahy při té příležitosti předal dar městu Paříži.²⁵⁷

Následující rok zavítala delegace francouzských gymnastů a zástupců Paříže na čtvrtý sokolský slet. Zde byli zřejmě neočekávanějšími zahraničními hosty. Starosta České obce sokolské Jan Podlipný francouzskou delegaci osobně přivítal, během sletových dní pronesl několik projevů o sbratření evropských národů²⁵⁸ a dokonce poskytl rozhovor redaktorovi Plzeňského obzoru o česko-francouzských vztazích.²⁵⁹ Autor článku vzletnými slovy opěvuje úsilí Jana Podlipného o česko-francouzské sbratření a poukazuje na skutečnost, že i jeho odpůrci v řadách sokolské obce mu přiznávají velké zásluhy o vybudování a posílení vztahů s francouzskými gymnasty. Jan Podlipný v rozhovoru připomíná počátky kontaktů s Francií

²⁵³ Pavla HORSKÁ, Sladká Francie, Praha 1996, s. 104.

²⁵⁴ Stéphane REZNIKOW, Frankofilství a česká identita 1848-1914, Praha 2008, s. 214-215.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 226.

²⁵⁶ Pavla HORSKÁ, Sladká Francie, Praha 1996, s. 104.

²⁵⁷ Starosta Prahy Vladimír Srb předal pozlacenou kazetu, zdobenou českými polodrahokamy, která obsahovala 12 akvarelů Prahy a dalších českých měst. Pavla HORSKÁ, Sladká Francie, Praha 1996, s. 104.

²⁵⁸ IV. slet všesokolský, red. Josef SCHEINER, Praha 1901, s. 56.

²⁵⁹ Článek vyšel na titulní straně Plzeňského obzoru 23. července 1901. Autor byl silně ovlivněn dojmy ze čtvrtého sokolského sletu a návštěvy francouzských gymnastů.

na úrovni vědeckých setkání a největší zásluhu o rozvoj česko-francouzských vztahů samozřejmě přičítá sokolům. Autor článku vzpomněl na předchozí úspěšné zájezdy sokolů do Francie. Jan Podlipný se také zmínil o tom, že byli pozváni na rok 1902 do Besanconu k oslavám stých narozenin Victora Huga. Francouzští hosté byli podle něj uchvázeni uvítáním Pražanů a slíbili, že budou věnovat pozornost české problematice.²⁶⁰

Jan Podlipný se nepochybně nemalou měrou zasloužil o posilování česko-francouzských vztahů. Ve francouzské Unii gymnastů byl patrně známou osobou. Mezi členy Unie si dokonce získal několik přátel.²⁶¹ Kontakty s Francií udržovali tradičně zejména umělci, v tomto období například Zdenka Braunerová. Sokol Pražský pak navázal spolupráci s Francií v oblasti sportu. Nepochybně i díky osobě Jana Podlipného pokračovala v posilování partnerství s Paříží také pražská radnice. V tomto smyslu navázal na Jana Podlipného jeho nástupce v úřadu pražského starosty Vladimír Srb.²⁶²

Jestliže byly zásluhy Jana Podlipného o budování a posílení vztahů s Francií hodnoceny pozitivně zejména mladočechy a sokoly, nelze rozhodně říci, že by jeho vztahy se zahraničím byly přijímány všeobecně dobře. Svůj poměr k Francii musel vysvětlovat v roce 1898 na zemském sněmu.²⁶³ Jeho kontakty s francouzskými gymnasty budily podezření mezi českými Němci, kteří Francii vnímali jako nepřítele. Negativně mohli pohlížet na sbratřování českého Sokola s L'Union des sociétés de gymnastique de France, která se profilovala nacionalisticky a značně protiněmecky.²⁶⁴ Zejména po projevu v Nancy byl Jan Podlipný obviňován, že vystupováním v zahraničí a okázalým utužováním vztahů s Francií se snaží získávat pro sebe politické body.²⁶⁵ Podobně se v roce 1900 vyjadřoval Mérout de Valois, francouzský konzul v Praze. V dopise svým nadřízeným upozornil, že Jan Podlipný se snaží dostat do Francie proto, aby získal zpět popularitu ztracenou po neúspěšných volbách v roce 1900.²⁶⁶ O čtyři roky později se zástupce francouzského konzula Raynaud ohrazoval proti udělení titulu důstojníka akademie (Officier de l'Instruction publique) právě Janu Podlipnému,

²⁶⁰ Interview se starostou „České Obce Sokolské“, poslancem dr. Janem Podlipným, o stycích česko-francouzských, Plzeňský obzor 23. července 1901, s. 1-2, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 38.

²⁶¹ Dopisoval si například s Josephem Sansboeufem. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 5.

²⁶² Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 523.

²⁶³ Řeč Jana Podlipného na Zemském sněmu zaznamenal také Václav Řezníček.

²⁶⁴ L'Union des sociétés de gymnastique de France byla osobou Josepha Sansboeufa spojena s Ligou patriotů. Měla vychovávat francouzskou mládež k fyzické a vojenské zdatnosti. Obě organizace byly silně nacionalistické a propagovaly revizi výsledků války s Německem z roku 1870, zejména požadovaly navrácení Alasky a Lotrinska Francii. František KOLÁŘ, Sokolové – „průkopníci česko-francouzského přátelství“, in Sokol, jeho vznik, vývoj a význam, Praha 1998, s. 6.

²⁶⁵ Pavla HORSKÁ, Sladká Francie, Praha 1996, s. 90.

²⁶⁶ Stéphane REZNIKOW, Frankofilství a česká identita 1848-1914, Praha 2008, s. 244-245.

který podle Raynauda neudělal pro francouzské zájmy vůbec nic.²⁶⁷ Nicméně po jistém oživení česko-francouzských vztahů byl Janu Podlipnému udělen v roce 1909 Kříž čestné legie.

Ve funkci starosty České obce sokolské setrval Jan Podlipný až do roku 1905, kdy tuto funkci dobrovolně složil. Příčin jeho odstoupení bylo nejspíše několik. Jan Podlipný se věnoval i nadále veřejné a politické činnosti, sokolská obec nebyla jeho hlavním, natož jediným zájmem a nemohl se tedy plně zabývat jejím vedením. Přestože se Václav Řezníček pokouší tvrdit, že Jan Podlipný práci pro sokolskou obec nezanedbával.²⁶⁸ Dalším důvodem složení funkce starosty sokolské obce mohly být určité neshody s některými dalšími představiteli sokolstva, kteří zcela nesouhlasili s některými názory či politickými postoji Podlipného. První neshody se objevily již v roce 1900. Jan Podlipný zastával současně funkci pražského starosty a funkci starosty České obce sokolské, což v sobě neslo jistá rizika. Jan Podlipný totiž musel při určitých příležitostech vystupovat buď jako představitel hlavního města Prahy, nebo jako starosta sokolské obce. A právě tato skutečnost stála na počátku jeho sporu s některými představiteli Sokola. Když Jan Podlipný jako starosta Prahy slavnostně vítal nově nastoleného pražského arcibiskupa Schönborna, vzbudila jeho loajalita k představiteli katolické církve nevoli některých sokolů. Značná část sokolských jednot a sokolských představitelů se vyhraňovala ostře protikatolicky, takže jednání Jana Podlipného vnímali velmi negativně, protože od starosty sokolské obce očekávali přesně opačný postoj.

V roce 1903 žádalo několik sokolských jednot odstoupení starosty sokolské obce kvůli jeho projevu, který pronesl při slavnostním pokládání základního kamene k pomníku Jana Husa. Při slavnosti Jan Podlipný zastupoval Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa jako jeho předseda, takže nemohl vystupovat jako starosta České obce sokolské. V projevu Jan Podlipný mimo jiné řekl, že pomník je zbudován „nikoli na vzdory“, že „bude tu stát před tváří matky Krista, jíž Hus v neskonale úctě měl“, a že tedy „v duchu jeho smýšlení poklepává na kámen ve jménu Boha Otce, i Syna i Ducha svatého. Amen.“²⁶⁹ Tato slova vzbudila vlnu nevole nejen mezi sokolstvem. Jan Podlipný jako mladoček a představitel Sokola měl mít ke katolictví (a k tomu politickému zvlášť) spíše negativní postoj, avšak jeho vystoupení a projevy při určitých příležitostech svědčily mnohdy o opaku. Popudil tak proti

²⁶⁷ Tamtéž, s. 258.

²⁶⁸ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 116.

²⁶⁹ Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 55.

sobě část sokolstva. Přestože několik jednot žádalo jeho odstoupení, předsednictvo sokolské obce jej podpořilo. Funkce starosty České obce sokolské se vzdal až o dva roky později.²⁷⁰

Jan Podlipný si prozatím podržel funkci starosty sokolské obce, ale neshody s částí sokolů se prohlubovaly. Ve volbách starosty sokolské obce v roce 1904 však Jan Podlipný znovu obhájil svoji pozici.²⁷¹ Volby v sokolské obci byly komentovány i na stránkách tisku. Názory odpůrců Jana Podlipného vyjádřil autor článku v Samostatnosti. Pisatel patřil zřejmě k radikálním protivníkům Jana Podlipného. V článku píše, že většina sokolských jednot se postavila proti znovuzvolení Jan Podlipného za starostu České obce sokolské: „Tak tedy tomuto zpronevěřilemu nositeli tak čestného úřadu v národní naší organizaci dnes už nic jiného nezbyvá nežli chytнути se jistých formálních chybiček při památných těchto volbách letošních ...“²⁷² Zde pisatel naznačuje, že Janu Podlipnému mohou pomoci k vítězství pouze formální chyby volby. V roce 1903 totiž došlo ke změně způsobu doplňovacích voleb do předsednictva. Do té doby volil předsednictvo včetně starosty výbor na valném sjezdu sokolské obce, avšak podle nových pravidel měl být starosta spolu se členy předsednictva volen přímo, tedy na valných hromadách jednot. Tento způsob se příliš neosvědčil a přinášel jisté problémy, jak naznačuje pisatel článku v Samostatnosti. Některé volební lístky byly neplatné, protože jednoty nesvolaly valné hromady a poslaly lístky z výborových schůzí, případně volební lístky neposlaly vůbec.²⁷³

Je jisté možné, že výsledek volby v roce 1904 mohl být jedním z důvodů, proč se Jan Podlipný rozhodl v příštím období nekandidovat. V prosinci 1905 odstoupil z vedení České obce sokolské a na začátku následujícího roku byl starostou zvolen bývalý tajemník a místostarosta České obce sokolské Josef Scheiner.²⁷⁴ Přestože delší dobu část sokolských činovníků žádala jeho odstoupení, získal Podlipný při volbách nového starosty sokolské obce v dubnu 1906 236 hlasů, což bylo ve srovnání s 340 hlasy vítězného Josefa Scheinera poměrně hodně, zvláště s přihlédnutím k tomu, že Podlipný se kandidatury vzdal.²⁷⁵

Po odstoupení z funkce starosty České obce sokolské se Jan Podlipný stále účastnil dění v sokolské obci, ale již ne tak intenzivně jako v předchozích letech. Víme, že v roce 1910

²⁷⁰ Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 73.

²⁷¹ Jan Podlipný získal vítězných 226 hlasů a jeho protikandidát Josef Scheiner 107. Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 55.

²⁷² Dr. Podlipný prohrál zápas o předsednictví, Samostatnost 30.dubna 1904, s. 189, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

²⁷³ Právo volby předsednictva se vrátilo výboru v roce 1910. Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 59. Dr. Podlipný prohrál zápas o předsednictví, Samostatnost 30. dubna 1904, s. 189, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

²⁷⁴ Marek WAIC a kol., Sokol v české společnosti 1862-1938, Praha 1996, s. 62.

²⁷⁵ Ladislav JANDÁSEK, Stručné dějiny sokolstva 1862-1912, Praha 1946, s. 58.

již nebyl členem předsednictva obce.²⁷⁶ Ale různé sokolské jednoty se na něj stále obracely s žádostí o pomoc, neboť byl členem Národní rady české a stále měl jistý vliv. V pozůstalosti Jana Podlipného se zachovalo několik dopisů od sokolských jednot, které svědčí o tom, že Jan Podlipný nejspíše využíval svého vlivu k pomoci sokolům. V roce 1908 se zřejmě zasloužil o propuštění zatčených sokolů z jednot turnovské a teplické. Vedení České obce sokolské poté zaslalo Janu Podlipnému děkovný dopis.²⁷⁷ Sokolské obci pomohl Jan Podlipný v roce 1908 ještě jednou. Na sněmu Království českého vystoupil proti zákazu sokolské slavnosti v Českém Šumburce ve dnech 27. a 28. září.²⁷⁸

3. 2 Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa

Jan Podlipný stál přímo u zrodu Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v roce 1889. Vznik spolku je spojen se sporem o umístění desky se jménem Jana Husa na budovu Národního muzea. Proti umístění desky vystupovali především představitelé katolické církve, staročeši a šlechta v čele s knížetem Karlem ze Schwarzenbergu. Ten označil učení Jana Husa za příčinu ničujících husitských válek a označil husity za tlupu lupičů a žhářů. Výroky prince ze Schwarzenbergu vzbudily nevoli části české veřejnosti a vyvolaly sérii vystoupení a prohlášení, které vyústily v založení spolku.²⁷⁹

Obhajoby Mistra Jana Husa se chopili mladočeši a s nimi také Národní listy. Již v roce 1889 se vyskytly návrhy na postavení důstojného pomníku k uctění památky kostnického mučedníka. Vojta Náprstek navrhl městské radě, aby byl jasně formulován požadavek umístění desky se jménem Jana Husa na budovu Národního muzea. 30. listopadu 1889 Jan Podlipný pronesl na zasedání sboru obecních starších projev o významu Jana Husa a navrhl, aby pražská obec poskytla pozemek pro důstojný památník reformátora a myslitele.²⁸⁰

Na zasedání Komise pro uctění památky Mistra Jana Husa 11. ledna 1890 vystoupili Vojta Náprstek a Jan Podlipný s návrhem, aby se vybudování Husova pomníku ujala přímo městská rada, která Komisi pro uctění památky Mistra Jana Husa zřídila. Členové této komise však nebyli jednotní v názoru na to, jakým způsobem uctít památku myslitele a reformátora.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 59.

²⁷⁷ „Drahý bratře! Předsednictvo „České obce sokolské“ dovoluje si Ti vysloviti upřímné díky bratrské za Tvou ochotu a vlivuplné rychlé zakročení, jménem „Národní rady“ za propuštění zatčených bratří z jednoty turnovské a teplické, při posledních místních demonstracích v Teplicích. ...“ Předsednictvo České obce sokolské Janu Podlipnému, 4. srpna 1908 Praha, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 6.

²⁷⁸ „Milý bratře! Z usnesení včerejší schůze předsednictva České obce sokolské vyslovujeme Ti upřímné a srdečné díky za okamžité Tvé zakročení na sněmu Království českého, v záležitosti zákazu a okleštění pořadu slavnosti sokolské v Českém Šumburce dne 27. – 28. září, 1908. ...“ Předsednictvo České obce sokolské Janu Podlipnému, 1. října 1908 Praha, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 6.

²⁷⁹ Zdeněk HOJDA, Jiří POKORNÝ, Pomníky a zapomínky, Praha 1996, s. 81.

²⁸⁰ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 32.

Avšak v komisi měli většinu staročeši, kteří nebyli nakloněni stavbě pomníku. Hlasováním bylo rozhodnuto, že komise nebude stavět Husův pomník, protože by mohl popudit katolické duchovenstvo a českou šlechtu.²⁸¹

Úkolu zbudovat pomník Jana Husa se měl zhostit nový spolek, jehož založení bylo navrženo již v prosinci 1889. Stanovy Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze vypracoval Jan Podlipný a místodržitelství je předložil 23. prosince 1889. Místodržitelství však stanovy neschválilo a založení spolku nepovolilo. Pomník Mistra Jana Husa byl vnímán jako provokace katolíků, české historické šlechty a staročeků. Místodržitel hrabě František Thun několikrát zamítl stanovy spolku. Snažil se také rušit usnesení okresních měst, která chtěla přispět na stavbu pomníku. Stanovy spolku byly schváleny v březnu 1890.²⁸²

Ustavující valná hromada spolku byla svolána na 31. května 1890. Prvním předsedou spolku byl zvolen Vojta Náprstek. Dalšími členy byli Josef Václav Sládek, Svatopluk Čech, Tomáš G. Masaryk, Josef Anýž, Jan Kaftan a další.²⁸³ Jan Podlipný patřil k nejaktivnějším členům spolku. Byl členem spolkového výboru a od 12. června 1890 pokladníkem.²⁸⁴ Na první schůzi výboru navrhl zřízení komitétu pro výběr místa pro pomník a navrhl také konkrétní členy. Kromě toho žádal vypsání soutěže na návrh pomníku. Oba návrhy byly přijaty.²⁸⁵

Na schůzích výboru Jan Podlipný zasahoval do diskuzí o výběru vhodného místa pro pomník. Umístění pomníku Mistra Jana Husa se poměrně záhy ukázalo jako velký problém. Naprostá shoda názoru mezi členy spolku rozhodně nenastala, spory o umístění pomníku provázely spolek prakticky od jeho založení. Jan Podlipný se k této problematice také několikrát vyjádřil a nutno říci, že jeho názor nebyl naprosto jednoznačný. Rozhodně nepatřil k radikálním zastáncům jednoho konkrétního místa, spíše navrhoval několik řešení přijatelných podle momentální situace.

Ve schůzi výboru 3. července Jan Podlipný upozorňoval na Malé náměstí, které by bylo pro pomník vhodné, protože se bude měnit jeho vzhled. Podlipný byl členem sboru

²⁸¹ Václav Vladivoj Tomek se domníval, že stavba pomníku by v nastalé situaci nebyla vhodná a mohla by zapříčinit další náboženské spory. Naopak Josef Sokol, pražský radní, se přimlouval za to, aby obec darovala pozemek zdarma pro stavbu pomníku. Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa. Praha 2008, s. 34.

²⁸² Dějiny Spolku pro postavení pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1903, s. 6, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁸³ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 36.

²⁸⁴ Zápisy o schůzi výborů Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1890-1907, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁸⁵ Tamtéž.

obecních starších, takže věděl o plánovaných stavebních úpravách Malého náměstí. Avšak zároveň dodal, že pokud by se podařilo získat dost finančních prostředků, bylo by možné postavit větší pomník a umístit jej na Václavské náměstí.²⁸⁶ Jako pokladník měl Podlipný přehled o stavu spolkového jmění a finanční stránka projektu byla pro něj zřejmě důležitá. Proto formuloval své návrhy na umístění pomníku spíše z hlediska finančního, a nikoli ideového, přestože i tento aspekt příležitostně zdůrazňoval. V roce 1891 přišel s návrhem, aby spolek postavil větší pomník, a tudíž pro jeho umístění vybral větší náměstí. Z historického hlediska se mu jevilo jako nejvhodnější Betlémské náměstí.²⁸⁷

Spolek hodlal o umístění pomníku vyjednávat s městskou radou. Kvůli tomuto poslání byla zvolena pětičlenná deputace, jejímiž členy se stali Vojta Náprstek, Jan Podlipný, Jan Kaftan, Gabriel Blažek a Emanuel Liška.²⁸⁸ Výběr nebyl zřejmě náhodný, neboť někteří členové spolku působili zároveň na pražské radnici.²⁸⁹

Vojta Náprstek a Jan Podlipný přednesli na schůzi městské rady žádost spolku o poskytnutí místa na Malém náměstí. Starosta Jindřich Šolc ustavil komisi, která také měla najít pro pomník vhodné místo. Komise navrhla Malé náměstí. Radní se většinou hlasů vyslovili pro postavení pomníku na tomto náměstí.²⁹⁰

Místo pro postavení pomníku Mistra Jana Husa bylo vybráno a schváleno poměrně rychle. Avšak proti variantě Malého náměstí se postavil plán dopravní regulace, který stavbu sochy Mistra Jana Husa znemožnil. Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa tak ustavil uměleckou komisi, která měla najít nový vhodný prostor. Tato komise navrhla v roce 1895 Václavské náměstí jako vhodný reprezentativní prostor a Betlémské náměstí z historických důvodů. K možným variantám se vyjádřil Jan Podlipný. Sám chtěl hlasovat pro Betlémské náměstí, ale načrtl důvody i pro další varianty. Podle jeho názoru by bylo vhodnější Betlémské náměstí, pokud chce spolek postavit pomník v brzké době. Navíc by bylo možné vybudovat menší pomník, který by „nevzbudil tolik odporu“, navíc by menší pomník mohl být umělecky hodnotnější. Ale pokud by chtěl spolek odhalit pomník až v roce 1915, bylo by možné počítat s větším náměstím. V tom případě by se přimlouval za Staroměstské náměstí. Problémem bylo, že na Staroměstském náměstí stál Mariánský sloup. Jan Podlipný však vyslovil naději, že by snad bylo možné Mariánský sloup přenést jinam.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ 12. 2. 1891, Zápisy o schůzi výborů Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1890-1907, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁸⁸ Zápisy o schůzi výborů Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1890-1907, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁸⁹ Jan Podlipný a Jan Kaftan byli členy sboru obecních starších, Vojta Náprstek zasedal v městské radě.

²⁹⁰ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 39.

Tato téměř kacířská myšlenka byla vyslovena snad vůbec poprvé. Takřka jedním dechem řečník dodal, že Staroměstské náměstí by se hodilo spíše pro pomník Jiřího z Poděbrad. Nakonec tedy navrhl, aby výbor spolku vybral Betlémské náměstí, pokud chce pomník postavit rychle. Avšak v případě, že bude ke stavbě přikročeno později, má výbor zvolit Václavské náměstí.²⁹¹

Většina členů spolkového výboru sice hlasovala pro Václavské náměstí, ovšem i zde již jedna socha stála. Podle ankety, kterou vyhlásila městská rada mezi umělci v únoru 1896, se dvě sochy na Václavské náměstí nehodily, a tudíž by bylo mnohem vhodnější umístit pomník Jana Husa na Staroměstské náměstí, případně na Betlémské náměstí. Další komise Staroměstské náměstí zavrhl, protože by rozhodně nebylo přijatelné zbourat Mariánský sloup.²⁹²

Výbor Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa i přes zamítavé stanovisko komise nadále trval na Staroměstském náměstí. Jan Podlipný upozorňoval členy spolku na značnou problematičnost tohoto požadavku. Navíc by spolku prospělo, kdyby vybudoval pomník co nejrychleji na Betlémském náměstí. Podle jeho názoru by se na radnici nepodařilo získat většinu hlasů pro postavení pomníku na Staroměstském náměstí. Pokud by ale bylo možné postavit pomník v brzké době i na Staroměstském náměstí, měl by spolek nadále žádat o místo v tomto prostoru.²⁹³

Přestože Jan Podlipný prosazoval umístění pomníku na Betlémském náměstí, na zasedání městské rady se jako zástupce spolku zasazoval o místo na Staroměstském náměstí. Ve svém projevu upozornil, že dle názoru umělecké komise není třeba Mariánský sloup odstranit. Pokud by odstranění Mariánského sloupu urazilo část obyvatelstva, pak odepřením místa na Staroměstském náměstí bude rozhořčeno mnohem více lidí.²⁹⁴

Spor o vhodné místo pro pomník Mistra Jana Husa se táhl několik let a dosti se vyhrocoval. Proti umístění pomníku na Staroměstské náměstí protestovali zástupci českých katolíků, kterým se nelíbila možnost odstranění Mariánského sloupu. Členové Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa naopak neustále žádali místo na Staroměstském náměstí. Členové katolických spolků zdůrazňovali, že Jan Hus se protivil autoritě katolické

²⁹¹ 23. června 1895, Zápisy o schůzi výborů Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1890-1907, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁹² Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 46.

²⁹³ 12. února 1896, Zápisy o schůzi výborů Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa v Praze 1890-1907, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

²⁹⁴ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 47.

církve. Naopak zástupci Spolku pro zbudování pomníku zdůrazňovali Husův historický význam a zásluhy o rozvoj českého jazyka.²⁹⁵

V roce 1898 přivítal Jan Podlipný jako starosta Prahy delegaci katolíků. Přijal petici proti postavení pomníku Mistra Jana Husa na Staroměstské náměstí. Členům delegace se pokoušel vysvětlit, že postavení pomníku Mistra Jana Husa není namířeno proti katolíkům. Argumentoval tvrzením, že pomník bude Jana Husa oslavovat jako vlastence, nikoli jako náboženského reformátora. Zároveň se snažil delegaci přesvědčit, že sloup se sochou Panny Marie Immaculaty nebude ze Staroměstského náměstí odstraněn. Mimo jiné tvrdil, že on sám hlasoval pro umístění pomníku na Betlémské náměstí a zdržoval rozhodnutí kvůli oslavám padesátiletého výročí nástupu Františka Josefa I. na trůn.²⁹⁶

Otázka umístění pomníku Mistra Jana Husa na Staroměstské náměstí budila protesty nejen katolíků. Proti umístění pomníku na Staroměstské náměstí byla také Josefa Náprstková. V dopise ze dne 26. dubna 1898 napsala Janu Podlipnému: „(...) račte přijmouti přání by skutečně se Vám podařilo, by Jste ráčil v úplném zdraví upravit pomník Jana Husa na Betlémském náměstí; ne s donucením nýbrž se souhlasem přítomných a zajisté se souhlasem Těch budoucích. – Staroměstské náměstí, nechť se honosí pomníkem pravého demokratického Českého krále, Jiřího Poděbrada, který byl zvolen od lidu českého na Radnici.“²⁹⁷

Dne 16. ledna 1899 rozhodl sbor obecních starších o propůjčení místa na Staroměstském náměstí, ale pod podmínkou, že Mariánský sloup zůstane na svém místě. V prosinci téhož roku vyhlásil spolek anonymní konkurs na návrh pomníku.²⁹⁸ Podmínkou účasti v soutěži byla česká národnost umělce, nejvyšší náklady byly stanoveny na 150 000 zlatých a lhůta dodání končila 20. prosince 1900 v šest hodin večer. Soutěžní návrhy posuzovala umělecká porota, v níž zasedali Jaromír Čelakovský, Otakar Hostinský, Vojtěch Hynais a další. Z celkového počtu 22 návrhů získal první cenu ve výši 4 000 zlatých sochař Ladislav Šaloun společně s architektem Antonínem Pfeiferem. Šalounův návrh byl na žádost umělecké komise dále upravován.²⁹⁹

První větší slavností spojenou se stavbou pomníku Mistra Jana Husa bylo položení základního kamene. Protektorátu nad slavností se ujala městská rada královského hlavního města Prahy. Slavnost položení základního kamene pomníku měla být opravdu velkolepá, jak

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s., s. 66.

²⁹⁷ Josefa Náprstková Janu Podlipnému 26. dubna 1898, Archiv hlavního města Prahy, fond Podlipný Jan, kr. 4.

²⁹⁸ Zdeněk HOJDA, Jiří POKORNÝ, Pomníky a zapomínky, Praha 1996, s. 86.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 89.

o tom mohou svědčit pečlivé přípravy, které řídil Slavnostní výbor. Aby nebyl opomenut žádný detail, zřídil Slavnostní výbor pět podvýborů, umělecko-technický, organizační, zvací-vítací, redakční a finanční.³⁰⁰

Slavnost položení základního kamene pomníku Mistra Jana Husa se měla konat 4.-6. července 1903 a měla mít národní ráz. Průběh slavnosti byl skutečně velkolepý. Na pražských návrších byly zapalovány ohně, v oknech mnoha domů hořely svíčky, byly vyvěšovány transparenty s Husovými citáty, jeho obrazy apod. První večer slavnosti byl zakončen premiérou historického dramatu Jan Žižka od Aloise Jiráska, slavností v zahradě Měšťanské besedy. Do ulic se vydalo velké množství Pražanů, kteří procházeli městem, zpívali a u Národního divadla požadovali vystoupení předsedy Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, Jan Podlipného. Vystoupil na balkon Národního divadla a promluvil k davu. Obával se výtržností, které by mohly ohrozit slavnost naplánovanou na příští den. Ke střetům s policií však došlo ještě během večera v blízkosti Příkopů, kde bylo německé Kasino.³⁰¹

V neděli 5. července se z Královských Vinohrad vydal průvod ke Staroměstskému náměstí. Národní ráz slavnosti byl patrný již z pohledu na průvod, jehož se zúčastnili zástupci Sokola, zastupitelstev obecních a okresních, nejrůznějších spolků,³⁰² hasičstva, národního dělnictva, dále studentstvo, besedy a kluby. Průvod vedla sokolská jízdní četa, za ní následovali členové Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa a členové výboru pro uspořádání slavnosti, dále se řadili zástupci Sokola, spolků a dalších organizací přesně podle připraveného rozvrhu. Slavnosti se zúčastnili jako čestní hosté zástupci sokolských jednot z Paříže, Hamburku, Londýna, Petrohradu, Drážďan a Vídně.³⁰³ Početný průvod provázelo po celé trase množství přihlížejících Pražanů.

Na Staroměstském náměstí byl již připraven žulový základní kámen, do nějž měla být vložena měděná pamětní schránka.³⁰⁴ Celé náměstí, především prostor kolem základního kamene, bylo slavnostně vyzdobeno. Pro prominentní hosty byla postavena tribuna. Zde Jan

³⁰⁰ V podvýborech nebyli jen členové Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, ale také zástupci samospráv Prahy, Karlína, Žižkova, Smíchova, Vinohrad, zástupci Sokola, spolků a uměleckých besed. Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 75.

³⁰¹ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 81.

³⁰² V průvodu byly zastoupeny spolky českých žen, spolky umělecké, vědecké, divadelní, literární, živnostenské, sportovní, střelecké, domobranecké, vysloužilecké, podpůrné, vzdělávací besedy a kluby.

³⁰³ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 87.

³⁰⁴ Do schránky měla být uložena zakládací listina, pražské noviny ze 4. července 1903, kopie stížnostního listu české šlechty kostnickému koncilu proti Husovu upálení z 2. září 1415, pamětní listina se jmény pražských obecních starších, pamětní listiny starostů předměstských obcí, pamětní listinu se jmény výboru Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, pamětní listiny rektorů pražské univerzity a techniky, různé odznaky.

Podlipný jakožto předseda Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa uvítal pražského starostu Vladimíra Srba, jeho náměstký a další členy obecního zastupitelstva.³⁰⁵

Jakákoli národní slavnost se neobešla bez projevů významných hostů. Na slavnosti položení základního kamene pomníku Mistra Jana Husa měl úvodní projev Eduard Grégr. Další hosté pronesli krátké projevy při poklepu na základní kámen. Ke slavnostnímu aktu jako první přistoupil starosta Prahy Vladimír Srb, po něm rektor české univerzity Ivan Horbaczewski, poslanec Josef Herold, Josefa Nárpstková a pochopitelně také Jan Podlipný. Právě jeho projev vzbudil přinejmenším údiv. Starosta spolku při poklepu na základní kámen pomníku Mistra Jana Husa pronesl: „Kéž tedy povstane brzo na vznešené postati, na věkopamátném tomto místě velebná postava Mistrova před tváří matky Krista, již Hus v neskonale účtě měl, (...) kéž povstane jako výstraha odpůrcům a nepřátelům našim, našeho národa a snah jeho (...) Myslím, že nejlépe zasvětim světlu památku Mistra Jana, řeknu-li v duchu jeho přesvědčení, za něj obětoval svůj život ukrutnou smrtí upálením: Ve jménu Boha Otce i Syna i Ducha svatého!“³⁰⁶

Již bylo zmíněno, že právě slova požehnání popudila proti Janu Podlipnému část sokolských jednot natolik, že žádaly jeho okamžitou rezignaci na post starosty České obce sokolské. Avšak sokolové nebyli jediní, koho tato slova překvapila. Od Jana Podlipného, mladočecha, starosty České obce sokolské a předsedy Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, se očekávalo, že bude setrvávat na antiklerikálním postoji a bude se podle toho vyjadřovat při veřejných vystoupeních. Přesto se v tomto projevu Jan Podlipný zachoval zcela jinak, promlouval spíše jako horlivý katolík. Z projevu vyplývalo, že Mariánský sloup už pro něj není odkazem na Bílou horu a na porobu českých zemí pod nadvládou Habsburků. Najednou představoval sloup se sochou Panny Marie Immaculaty vhodný protějšek pomníku myslitele a reformátora. Jan Podlipný již nestavěl obraz Jana Husa, tak jak ho dosud zobrazovala mladočeská strana a Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa, do opozice k mariánskému sloupu. Vystoupení Jana Podlipného bylo pro mnohé skutečně překvapivé, pro mnohé dokonce šokující a pobuřující. Proslov byl patrně motivován politicky. Podle Jana Galandauera vycházel Jan Podlipný z výkladu Josefa Pekaře, který do pamětního listu vydaného při příležitosti slavnosti položení základního kamene pomníku poznamenal, že Jan Hus byl ctitelem Panny Marie.³⁰⁷

³⁰⁵ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 89.

³⁰⁶ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 157-158.

³⁰⁷ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 98.

V červenci 1903 byl slavnostně položen základní kámen pomníku Mistra Jana Husa, avšak k slavnostnímu odhalení hotového pomníku vedla ještě poměrně dlouhá cesta. Výbor spolku dále nechal vyhotovit model Staroměstského náměstí kvůli určení přesného místa pro pomník a posouzení toho, jak bude v prostoru působit. Přesto se objevil problém související opět s umístěním pomníku na Staroměstském náměstí. Tentokrát se však nejednalo o ideologický problém, ale spíše o estetický. V červnu 1907 totiž Klub za Starou Prahu vznesl protest proti umístění Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Zástupcům klubu se zdál pomník příliš velký.³⁰⁸ Ke Klubu za Starou Prahu se přidal Historický klub, Umělecká beseda a dokonce Josef Šusta. Přes trvající protesty povolil pražský magistrát 2. května 1911 zahájení stavby Husova pomníku na Staroměstském náměstí.³⁰⁹

Předsedou Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa byl Jan Podlipný až do své smrti 19. března 1914. Zdravotní obtíže mu však bránily účastnit se schůzí spolkového výboru. Na den 20. března byla svolána mimořádná schůze spolkového výboru. Místopředseda spolku pronesl řeč, v níž vzpomněl na dlouholetého předsedu spolku: „Jeho [Podlipného] ideální nadšení, pracovní energie, jeho poctivost a nezištnost, snášenlivost a družnost odzbrojovala i nepřítelé.“³¹⁰

Pomník Mistra Jana Husa byl kompletně dokončen 14. června 1915 a bez velkých oslav byl odhalen 6. července téhož roku.³¹¹

³⁰⁸ Zdeněk HOJDA, Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 88.

³⁰⁹ Jan GALANDAUER, 6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa, Praha 2008, s. 138-139.

³¹⁰ Zápisy o mimořádné schůzi výboru spolku, Archiv hlavního města Prahy, fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

³¹¹ Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 548.

4 Politická kariéra JUDr. Jana Podlipného

4.1 Advokátní praxe

JUDr. Jan Podlipný se velmi brzy po otevření vlastní advokátní praxe zapojil do českého veřejného života, působil v několika významných spolcích a věnoval se politické činnosti. Zařadil se tak po bok dalších veřejně činných českých právníků, kteří se angažovali ve spolcích, jako byl Sokol, Ústřední matice školská, Umělecká beseda či Jednota právnická. Mnozí čeští advokáti se stávali poslanci zemského sněmu. Také Jan Podlipný byl zvolen poslancem, avšak patřil k těm advokátům, kteří spojovali svoji politickou kariéru a veřejnou činnost s pražskou samosprávou.³¹² Jan Podlipný dosáhl dokonce na post starosty královského hlavního města Prahy.³¹³

Studia na právnické fakultě zakončil Jan Podlipný 28. dubna 1874, kdy byl povýšen na doktora veškerých práv.³¹⁴ Již po státních zkouškách nastoupil povinnou soudní praxi a po složení rigoroza začal pracovat jako koncipient v advokátní kanceláři JUDr. Jana Kučery. Z této kanceláře odešel do kanceláře advokáta JUDr. Emila Herrmanna a později ještě do kanceláře JUDr. Jaroslava Rilkeho z Rückenau, která měla především německou klientelu.³¹⁵

V roce 1878 byl Jan Podlipný zapsán mezi obhájce ve věcech trestních a začal obhajovat před soudy. Po absolvování povinné praxe a po úspěšném složení advokátní zkoušky si v roce 1880 otevřel vlastní advokátní kancelář.³¹⁶ Pravděpodobně zřízení advokátní kanceláře bylo důvodem, proč se rodina Podlipných přestěhovala z domu U Modré štiky do nového bytu v domě na Perštýně, jehož vlastníkem byl strýc Anny Podlipné, Karel Vendulák. Ve druhém patře tohoto domu si Podlipný zařídil kancelář, která se podle Václava Řezníčka stala brzy vyhledávanou a úspěšnou.³¹⁷ Již v době otevření vlastní advokátní praxe zaměstnával

³¹² Jiří Malíř charakterizuje advokáty jako zvláštní socioprofesi skupinu, která se ve většině zemí Evropy velmi výrazně zapojila do procesu vytváření občanské společnosti. Advokáti měli vůbec poměrně široké spektrum veřejných aktivit, od spolků politických až po spolky dobročinné. Jiří MALÍŘ, K roli advokátů v politice v období do roku 1918, in: Z minulosti advokacie, Praha 2005, s. 41-60.

³¹³ Dalšími advokáty ve funkci starosty byli např. Tomáš Černý, Jindřich Šolc, Karel Groš. Připomeňme, že Tomáš Černý i Jan Podlipný byli také členy Sokola.

³¹⁴ Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 1, Oznámení o jmenování doktorem veškerých práv 28. dubna 1874.

³¹⁵ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 18.

³¹⁶ Z uvedených dat vyplývá, že Jan Podlipný musel absolvovat část praxe ještě před složením státních zkoušek, protože doba povinné praxe byla stanovena na 7 let. Stanislav BALÍK a kol., Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2009.

³¹⁷ Podle Václava Řezníčka byl Jan Podlipný ve své advokátní praxi skutečným lidumilem, který zastává názor, že právník má klientovi pomáhat, a ne ho odírat bez ohledu na morálku a svědomí. Tato tvrzení jsou patrně součástí obrazu Jana Podlipného, který Václav Řezníček vytvářel. Bohužel nemůžeme s jistotou říci, koho přesně a jak úspěšně Jan Podlipný hájil.

Jan Podlipný dva koncipienty, JUDr. Emila Stelzera a JUDr. Jana Jansu, a také další pomocný personál.³¹⁸

Jako obhájce na sebe Jan Podlipný upozornil již v roce 1881, kdy hájil obžalované účastníky chuchelské bitky. Tzv. chuchelskou bitkou 29. června 1881 vyvrcholila série pouličních incidentů a výtržností s nacionálním podtextem.³¹⁹ Na obranu českých studentů, kteří se účastnili bitky s německými vysokoškoláky, vystoupili společně mladočeši i staročeši.³²⁰ Obhájcem účastníků chuchelské bitky se stal právě Jan Podlipný. V témže roce byl jako obhájce ex offio přidělen skupině 31 sociálních demokratů obžalovaných mimo jiné z tajného spolčování.³²¹

Právnícká činnost Jana Podlipného se začala stále více pojít s mladočeskou stranou, Národními listy a rodinou Grégrových. Jan Podlipný se stal právním zástupcem Julia Grégra a staral se o právní záležitosti Národních listů. Není zcela jasné, kdy a jakým způsobem se dostal ke spolupráci s rodinou Grégrových. Velmi pravděpodobně se tak stalo díky důvěrnému přátelství s Josefem Barákem. Patrně také díky další známosti se mohl Jan Podlipný starat o právní záležitosti Národních listů i po smrti Josefa Baráka. Šéfredaktorem mladočeského listu se po Barákově smrti stal Josef Anýž, s nímž se Jan Podlipný znal již z dob studií.³²²

Jako právník rodiny Grégrových vystoupil Jan Podlipný proti zabavení básně Svatopluka Čecha *Lešetínský kovář*. Čechova báseň vyšla poprvé v Poetických besedách v prosinci 1883 a okamžitě vzbudila zájem veřejnosti. *Lešetínský kovář*, také označovaný jako sociální román ve verších,³²³ zobrazuje boj mravně čistého Čecha s dravými německými podnikateli. Sociální a společenská kritika na jedné straně získala básni značnou popularitu mezi českým obyvatelstvem, na druhé straně vyvolala zájem cenzury a zabavení nákladu básně. Zabavena byla jen část výtisků, protože větší část nákladu byla rychle rozebrána.³²⁴ Jako důvod pro zabavení básně bylo uváděno, že nakladatel „hledí se popuditi dělníky proti živnostníkům“.³²⁵

³¹⁸ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 21.

³¹⁹ Více o událostech let 1880 a 1881 Otto URBAN, Česká společnost, Praha 1982, s. 357.

³²⁰ Tomáš VOJTĚCH, Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách, Praha 1980, s. 43.

³²¹ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 22.

³²² Podlipný a Anýž společně hráli ve studentském představení Záhuby rodu Přemyslovců.

³²³ Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ, Česká literatura od počátků k dnešku, Praha 2008, s. 317.

³²⁴ Podle Ferdinanda Strejčka upozornily na dílo teprve recenze v českých novinách, které zdůraznily „sociální význam“ básně, takže teprve poté přistoupila cenzura ke konfiskaci nákladu. Ferdinand STREJČEK, *Lešetínský kovář Svatopluka Čecha*, Praha 1946, s. 21.

³²⁵ Tamtéž, s. 22.

S obhajobou *Lešetínského kováře* vystoupil Jan Podlipný 8. února 1884 před zemským soudem. Avšak ani jeho výmluvnosti se nepodařilo báseň obhájit,³²⁶ takže konfiskace byla potvrzena. Část textu byla odstraněna a část autor později upravoval.³²⁷ Další vydávání *Lešetínského kováře* v původním znění bylo zakázáno, avšak nejspíše i díky tomu se stala báseň poměrně populární, byla šířena v opisech a dokonce zhudebněna.³²⁸

Jan Podlipný byl sice především obhájcem, ale prakticky od počátku samostatné advokátní činnosti působil v mladočeské straně a posléze v pražské samosprávě, takže advokátní kancelář vedli spíše jeho spolupracovníci. V roce 1884 Jan Podlipný zaměstnával již tři koncipienty,³²⁹ solicitátora a několik písařů. JUDr. František Stelzer se zabýval občanským právem, kdežto Jan Podlipný se věnoval trestní praxi. V devadesátých letech, kdy byl zaměstnán mnohem více činností na pražské radnici, měl zřejmě již velmi málo času na vlastní advokátní kancelář. Bývalý koncipient JUDr. Emil Stelzer mu navrhl, že se stane jeho společníkem a převezme tak část závazků kanceláře. Než si Podlipný tuto nabídku rozmyslel, zařídil si mladý advokát vlastní kancelář a přetáhl s sebou značné množství klientů. Bývalý zaměstnavatel prý Stelzerova odchodu litoval, nejen kvůli ztrátě klientů.³³⁰

Jan Podlipný zůstal právním zástupcem Julia Grégra až do jeho smrti. Grégr ho ustanovil vykonavatelem své poslední vůle a poručníkem svých nezletilých dětí. Obsah poslední vůle Julia Grégra se týkal zejména vedení a řízení Národních listů a poručníctví. Část poručníctví posléze postoupil Jan Podlipný Josefu Anýžovi.³³¹

4. 2 Národní strana svobodomyslná

Pravděpodobně díky přátelství s Josefem Barákem a díky své právnické praxi se Jan Podlipný dostal ke spolupráci s bratry Grégrovými. Právě někdy v této době se začal prosazovat v organizaci Národní strany svobodomyslné. Společně s několika dalšími mladočechy v čele s Juliem Grégrem usiloval o zlepšení organizace mladočeské strany. O to usilovali mladočeši především zakládáním politických spolků a klubů, které měli sdružovat voliče, pořádát veřejné akce apod.³³² Politické kluby mladočeské strany začaly vznikat nejprve

³²⁶ Tamtéž, s. 23.

³²⁷ Svatopluk Čech upravoval především promluvy kováře.

³²⁸ Lešetínský kovář mohl v původní verzi vyjít znovu až v roce 1899. Jan LEHÁR – Alexandr STICH – Jaroslava JANÁČKOVÁ – Jiří HOLÝ, Česká literatura od počátků k dnešku, Praha 2008, s. 317.

³²⁹ Jedním z koncipientů v kanceláři Jana Podlipného byl JUDr. Prokop Podlipský, syn spisovatelky Sofie Podlipské.

³³⁰ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 91.

³³¹ Tamtéž, s. 109.

³³² Jiří MALÍŘ, Národní strana svobodomyslná v Čechách a Lidová strana (pokroková) na Moravě, in Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, I. díl: období 1861-1938, Brno 2005, s. 150.

v Praze. V roce 1883 se Jan Podlipný stal zakládajícím členem Staroměstského občanského klubu, jednoho z nejstarších mladočeských politických klubů vůbec. Podle Václava Řezníčka se členové Staroměstského občanského klubu zajímali o obecní hospodářství na pražském magistrátě, a dokonce se pokoušeli zasahovat do záležitostí městské samosprávy. V čele Staroměstského občanského klubu protestoval Jan Podlipný v roce 1884 proti projektu koupě usedlosti Saračinky. Koupě měla být podle mladočechů realizována bez udání účelu. Od projektu bylo nakonec ustoupeno.³³³

Jan Podlipný se postupně stával vedoucí osobností Staroměstského občanského klubu a svoji pozici upevňoval patrně také v Národní straně svobodomyslné. V roce 1884 se dokonce stal předsedou Klubu národní strany svobodomyslné a ve druhé polovině osmdesátých let působil ve výkonném výboru mladočeské strany.³³⁴

Mladočeši se pochopitelně pokoušeli upevňovat své pozice v oblasti politické i v oblasti tisku.³³⁵ Velmi podstatnou roli hrály Národní listy, tisková platforma mladočeské strany, které měly velký vliv na utváření veřejného mínění.³³⁶ Nicméně k mladočechům se hlásila na počátku osmdesátých let zhruba třetina z celkového počtu českých politických novin. Za účelem zvětšení počtu mladočesky orientovaných periodik a také zvýšení propagace mladočeské strany připravoval Julius Grégr ve spolupráci s Janem Podlipným v letech 1883 a 1884 tiskovou kancelář, jakési koordinanční středisko mladočeského venkovského tisku.³³⁷

Národní strana svobodomyslná v polovině osmdesátých let začala více vystupovat proti politice staročechů. Avšak mladočeši nedosáhli takové politické síly, aby mohli vést samostatnou politiku nezávisle na Národní straně, takže zatím postupovali ve shodě se staročechy. V průběhu osmdesátých let se stále více distancovali od jejich politiky, zlepšovali organizaci strany (zakládáním spolků a klubů) a získávali voliče zejména z řad rolnictva a živnostnictva.³³⁸

Mladočeši se snažili prosazovat svoji politiku nejen na zemském sněmu a v říšské radě, ale také v rámci samosprávy. V Praze se na podzim 1885 konaly doplňovací volby do sboru

³³³ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 45.

³³⁴ Martin KUČERA, Bratři Grégrové a mladočeši v letech zrodu moderního českého stranictví, in: Bratři Grégrové a česká společnost ve druhé polovině 19. stol., sest. Pavla VOŠAHLÍKOVÁ – Milan ŘEPA, Praha 1997, s. 87-127.

³³⁵ Tomáš VOJTĚCH, Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách, Praha 1980, s. 49.

³³⁶ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, Vliv Národních listů na utváření českého veřejného mínění ve 2. polovině 19. století, in: Bratři Grégrové a česká společnost ve druhé polovině 19. stol., sest. Pavla VOŠAHLÍKOVÁ – Milan ŘEPA, Praha 1997, s. 39-48.

³³⁷ Tomáš VOJTĚCH, Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách, Praha 1980, s. 49.

³³⁸ K vývoji Národní strany svobodomyslné Jiří MALÍŘ, Národní strana svobodomyslná v Čechách a Lidová strana (pokroková) na Moravě, in: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, I. díl: období 1861-1938, Brno 2005. Otto URBAN, Česká společnost 1848-1918, Praha 1982.

obecních starších a mladočeši ze Staroměstského občanského klubu se chystali delegovat vlastní kandidáty. Zástupci klubu jednali s Jednotou občanů pražských o volebním kompromisu, kterým by získali několik míst v obecní správě za Staré Město. Staročeši se však postavili proti tomuto kompromisu.³³⁹ Poněkud dravější postup mladočechů nebyl vnímán zcela pozitivně. Mladočeši vydáním vlastní kandidátní listiny vlastně narušili dosavadní jednotu v pražských samosprávných sborech, vystoupili proti staročekům a podle některých hrozilo, že tyto rozbroje povedou mimo jiné k tomu, že do sboru obecních starších se dostanou zástupci pražských Němců. Jan Podlipný byl za postup Staroměstského občanského klubu dosti negativně hodnocen, například na stránkách Pražského týdeníku. Zde vyšel článek vyzývající české voliče k sjednocení, Podlipného označil za viníka rozbrojů mezi voliči³⁴⁰ a Staroměstský občanský klub téměř za štváče.³⁴¹ Přes všechny útoky a kritiky byl Jan Podlipný zvolen do sboru obecních starších. K jeho zvolení však velmi pravděpodobně přispěla i skutečnost, že ve třetím sboru byl jediným kandidátem Staroměstského občanského klubu.³⁴²

Od roku 1885 působil Jan Podlipný na Staroměstské radnici v řadě funkcí. Do sboru obecních starších byl několikrát zvolen za třetí sbor, v roce 1886 v Josefově, v roce 1892 za třetí sbor na Starém Městě, v roce 1890 byl navíc zvolen do městské rady.³⁴³

Mladočeská kampaň zaměřená proti politice staročeků slavila úspěch ve volbách do zemského sněmu v roce 1889. Volby se uskutečnily ve dnech 2.–15. července ve všech čtyřech kuriích. Kandidáti Národní strany svobodomyslné získali celkem 39 poslaneckých mandátů, staročeši 58. Mladočeši se výrazně prosadili ve venkovských volebních okresech, kde získali 30 mandátů.³⁴⁴

Volby do zemského sněmu v roce 1889 znamenaly úspěch i pro Jana Podlipného. Poprvé byl zvolen poslancem zemského sněmu za skupinu měst Čáslav, Chotěboř a Golčův

³³⁹ Pavel BĚLINA a kol., *Dějiny Prahy II*, Praha 1997, s. 162.

³⁴⁰ „Na Starém městě družina voličů kolem „svobodomyslného“ doktora Podlipného shromážděná zdvihla rozbroje mezi voliči českými. Vášní osobní pomsty veden, zmařil dr. Podlipný narovnání se strany většiny voličů nabízené a podoben králi Milanovi s družinou svou, přepadá voliče národní, když tito připravují se k boji proti nacionálním Turkům.“ *Útok kasína na českou Prahu*, Pražský týdeník 28. listopadu 1885, s. 2, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 37.

³⁴¹ „Klub Staroměstský“ vydal zvláštní kandidátní listinu a vůči nebezpečí německému štve Čecha proti Čechu.“ Dále autor článku označuje členy Staroměstského občanského klubu za „věčné rozbrojníky“, kteří „všude jen s podvratnou činností vystupují.“ *Útok kasína na českou Prahu*, Pražský týdeník 28. listopadu 1885, s. 2, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 37.

³⁴² Podlipný kandidoval za třetí sbor, tedy sbor řemeslníků. Ani tuto skutečnost redaktor Pražského týdeníku nezapomněl okomentovat: „Dr. Podlipný umí sice hezky mluvit o „mozolech pracujícího lidu“...“ *Útok kasína na českou Prahu*, Pražský týdeník 28. listopadu 1885, s. 2, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 37.

³⁴³ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924.

³⁴⁴ Jiří MALÍŘ, Národní strana svobodomyslná v Čechách a Lidová strana (pokroková) na Moravě, in *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*, I. díl: období 1861-1938, Brno 2005.

Jeníkov.³⁴⁵ Jan Podlipný se patrně nestal výraznou osobností zemského sněmu, což bylo způsobeno zejména tím, že soustředil svoji činnost na pražskou samosprávu, Českou obec sokolskou a další spolky.³⁴⁶ Coby poslanec na sebe několikrát upozornil, avšak spíše jako spolupracovník Julia Grégra. Společně s ním podal návrh na předložení listin, majestátů a reskriptů týkajících se českého státního práva.³⁴⁷ Jan Podlipný vystoupil na zemském sněmu s projevem, v němž vzletnými slovy obhajoval tento návrh: „(...) nýbrž účel náš jest ten, aby z listin těch oficiálně bylo zjištěno, pokud jednotlivá ustanovení jsou v platnosti, popřípadě pak, aby oficiální otisky dokumentů těch byly zřízeny, (...) v každém případě aby v tomto království, nejen národu německému, ale také národu českému byl upraven byt, aby se mohl jako národ kulturní bezpečně dále vyvíjeti, aby mohl klidně pracovat, dle svého se vzdělávat a prospívat, ochrany jazyka českého všude v království od nejnižšího místa až k nejvyššímu požívat.“³⁴⁸ Sám uspořádal a vydal Sbírku zákonů, řádů, řízení, privilegií a listin, která se týkala státního práva království Českého a platné ústavy.³⁴⁹

Na počátku devadesátých let se dalším bodem sváru mezi mladočechy a staročechy staly tzv. punktace, proti nimž mladočeši velmi ostře vystoupili. Václav Řezníček tvrdí, že i Jan Podlipný byl rozhodně proti punktacím. Pokud lze soudit z neúplných informací o politických názorech Jana Podlipného, můžeme se skutečně domnívat, že v otázce punktací, státního práva a případně jazykového problému se blížil spíše radikálnějším představitelům mladočeské strany.³⁵⁰

4.3 Pražská samospráva

³⁴⁵ Volební certifikát z 25. července 1889. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 1. Josef HUSÁK - Rudolf SCHRÁNIL, Sněm království českého 1861-1911, Praha 1911, s. 153.

³⁴⁶ Ostatně působit zároveň jako poslanec zemského sněmu a člen sboru obecních starších bylo poměrně náročné. Vysoké politice se věnovali spíše čelní představitelé strany. Hana SVATOŠOVÁ, Od napodobování k soupeření. Praha a Vídeň v letech 1861-1918 z pohledu pražské samosprávy, in: Lukáš FASORA, Jiří HANUŠ, Jiří MALÍŘ, Brno Vídeň, Vídeň Brno: zemské metropole a centrum říše v 19. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 22.–23. listopadu 2007 v Brně, Brno 2008, s. 165.

³⁴⁷ K problematice státního práva a výkladu pojmu Luboš VELEK, Rozvíjení české samosprávy jako náhrady neexistujícího státu jako předstupně státní samostatnosti, in: Lukáš FASORA, Jiří HANUŠ, Jiří MALÍŘ, Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948, Brno 2006, s. 146-151.

³⁴⁸ Řeč Dra. J. Podlipného, proslovená dne 26. ledna 1895 na zemském sněmu království českého, Praha 1895, s. 5-6.

³⁴⁹ Tato sbírka vycházela ve třech svazcích postupně v letech 1893-1900. Jan PODLIPNÝ, Sbírka zákonů, řádů, řízení, privilegií a listin, týkajících se státního práva království Českého jakož i platné ústavy, Praha 1893-1900.

³⁵⁰ Martin KUČERA, Bratři Grégrové a mladočeši v letech zrodu moderního českého stranictví, in: Bratři Grégrové a česká společnost ve druhé polovině 19. stol., sest. Pavla VOŠAHLÍKOVÁ – Milan ŘEPA, Praha 1997, s. 87-127.

Jan Podlipný řadu let působil v zemském sněmu a jako přisedící zemského výboru.³⁵¹ Avšak mnohem více se soustředil na činnost v pražské samosprávě. Již bylo zmíněno, že ve sboru obecních starších působil Jan Podlipný od roku 1885. Je možné říci, že prostřednictvím jeho osoby posilovala mladočeská strana své pozice na pražské radnici. To platí především pro období přelomu osmdesátých a devadesátých let. Po výrazném úspěchu ve volbách do zemského sněmu v roce 1889 a do říšské rady v roce 1891 se Národní strana svobodomyslná snažila získat odpovídající zastoupení také v pražském zastupitelstvu, kde dosud disponovala pouhou třetinou mandátů. Tento nepoměr se zástupci mladočeské strany pokoušeli vyřešit dohodou se staročechy. Mladočeši již v roce 1891 žádali třetinové zastoupení v městské radě a pozici prvního náměstka starosty. Tento návrh, opakovaný i v následujícím roce, však nenašel kladnou odezvu u staročechů. Kompromis mezi mladočechy a staročechy se podařilo dojednat až na podzim roku 1893.³⁵²

Listopad 1893 byl pro pražskou radnici obdobím plným zvratů. Rozhodný staročech Jindřich Šolc odstoupil z úřadu starosty a místo něj přijal úřad starosty architekt a stavitel Čeněk Gregor, také staročech, ale mnohem smířlivější a především přijatelný i pro mladočechy. V těchto dnech došlo konečně mezi mladočechy a staročechy k uzavření dohody, na jejímž základě získala Národní strana svobodomyslná devět mandátů a především post prvního starostova náměstka, jímž se stal právě Jan Podlipný.³⁵³ Nejsou však známy důvody, proč byl vybrán právě on. Avšak zřejmě hrála roli jeho pozice ve Staroměstském občanském klubu, několikaleté působení na pražské radnici, a tedy znalost prostředí a problematiky, a velmi pravděpodobně jeho cílevědomost a neústupnost ve směřování za vytčeným cílem. Navíc v roce 1893 byl již poměrně známou osobou, činnou v mnoha spolecích. Kompromis z roku 1893 znamenal vítězství pro mladočechy a pochopitelně pro Jana Podlipného. Post prvního náměstka mu prakticky otevřel cestu k získání funkce pražského starosty. Existovalo totiž nepsané pravidlo, že novým starostou se obvykle stává dosavadní první náměstek.

Kompromis mezi mladočechy a staročechy byl obnovován i v pozdějších letech. V roce 1896 byla dohoda mezi oběma stranami poněkud pozměněna. V říjnu totiž proběhly volby do sboru obecních starších a mladočeši se staročechy vytvořili pro tyto volby jednotnou kandidátku. Na základě této dohody získali staročesi ve sboru 47 křesel a mladočeši 43.³⁵⁴

³⁵¹ Přisedícím zemského výboru se Jan Podlipný stal 15. února 1895 po smrti Jana Kučery. Do roku 1895 byl Jan Podlipný pouze náhradníkem. Josef HUSÁK, Rudolf SCHRÁNIL, Sněm království českého 1861-1911, Praha 1911, s. 20.

³⁵² Pavel BĚLINA a kol., Dějiny Prahy II, Praha 1997, s. 162.

³⁵³ Oznámení o zvolení prvním náměstkem starosty. Čeněk Gregor Janu Podlipnému, 11. prosince 1893, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 1. Pavel BĚLINA a kol., Dějiny Prahy II, Praha 1997, s. 161-162.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 162.

Výsledek voleb sice přinesl většinu pro staročechy, ale mladočeši získali ve sboru dostatečný počet hlasů, aby mohli staročekům silně konkurovat. Obě strany tedy sice zdůvodňovaly nutnost společného postupu v zájmu města, ale zároveň sledovaly vlastní zájmy. Staročeši si udrželi většinu a mladočeši si připravili cestu k získání postu starosty pro vlastního kandidáta.

Po volbách do sboru obecních starších následovaly v prosinci téhož roku volby nového pražského starosty. Architekt Čeněk Gregor totiž působil na tomto postu pouze jedno volební období a na jeho konci v prosinci 1896 odmítl další kandidaturu.³⁵⁵ Kandidátem volby nového pražského starosty se stal za mladočeskou stranu dosavadní první náměstek Jan Podlipný a za staročechy druhý starostův náměstek Vladimír Srb.

Volba nového starosty však neproběhla na sklonku roku 1896 zcela hladce. 22. prosince 1896 přikročil sbor obecních starších k volbě starosty. Z celkového počtu 90 obecních starších bylo přítomno 87 členů sboru, včetně obou kandidátů. Jan Podlipný se práva hlasování vzdal, takže nakonec volilo 86 členů sboru. Již první volba ukázala, že kompromis mezi mladočechy a staročechy sice přinášel jisté výhody, ovšem v tomto případě byl spíše na překážku. V nastalé situaci nebyla ani jedna skupina schopna vytvořit nadpoloviční většinu. Po prvním hlasování měl Vladimír Srb 45 hlasů a Jan Podlipný 41. Jelikož k právoplatnosti volby bylo třeba, aby Vladimír Srb získal absolutní většinu, tedy 46 hlasů, rozhodl první náměstek Podlipný o opakování volby. Ovšem ani následující dvě kola hlasování nepřinesla rozhodující výsledek, takže další volba byla odložena na následující den.³⁵⁶

Volba přesunutá na 23. prosince však také nepřinesla jasný výsledek, hlasování dokonce dopadlo se stejným výsledkem jako den předcházející. Nerozhodný výsledek vyvolal živou diskuzi o dalším postupu. Staročeši navrhovali sestoupení k užší poradě, která by zvolila nového starostu. Avšak s tímto návrhem mladočeši kategoricky nesouhlasili a odvolávali se na běžně dodržovaný postup, podle něhož se starostou stával vždy dosavadní první náměstek. Dokonce se objevil návrh, aby staročeši zrušili kandidaturu Vladimíra Srba a hlasovali jednotně s mladočechy pro Jana Podlipného (který je ostatně dle jejich mínění nejzpůsobilější k vedení obecních záležitostí).³⁵⁷ Vzhledem k tomu, že ani po dvou řádných volbách nebylo známo jméno nového pražského starosty, rozhodl Jan Podlipný předsedající schůzi sboru o třetím opakování volby. V této třetí volbě stačila na vítězství pouhá nadpoloviční většina hlasů.

³⁵⁵ Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 519-521.

³⁵⁶ *Sbor obecních starších král. hlav. města Prahy*, Národní listy 22. 12. 1896, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁵⁷ *Sbor obecních starších král. hlav. města Prahy*, 23. 12. 1896, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

23. prosince večer byl tedy konečně zvolen nový pražský starosta, jímž se stal Vladimír Srb s 45 získanými hlasy.³⁵⁸

Problémy s volbou starosty královského hlavního města Prahy však neskončily. Jan Podlipný se tázal Vladimíra Srba, zda přijímá výsledek volby. Vladimír Srb však požádal o osmidenní lhůtu na rozmyšlení.³⁵⁹ Předseda schůze Jan Podlipný však odmítl tento požadavek jako odporující obecnímu řádu. Po bouřlivé diskuzi o oprávněnosti požadavku Vladimíra Srba se mladočeši uchýlili k určitému nátlaku na staročechy. Jan Podlipný totiž v nastalé patové situaci rezignoval na všechny své funkce v městské samosprávě a společně s ostatními mladočechy opustil jednání.³⁶⁰ Mladočeši tímto aktem vlastně zablokovali další jednání a prakticky znemožnili fungování pražských samosprávných sborů. V důsledku toho donutili staročechy k tomu, aby v následujících vyjednáváních přistoupili na jejich podmínky a jednotně hlasovali pro Jana Podlipného.

Na základě dohody mezi mladočechy a staročechy uskutečněné v posledních dnech roku 1896 byl 2. ledna 1897 Jan Podlipný zvolen starostou královského hlavního města Prahy.³⁶¹ Na rozdíl od Vladimíra Srba Jan Podlipný úřad starosty okamžitě přijal. Jeho prvním náměstkem se stal právě staroček Vladimír Srb. Přestože nebyla volba Jana Podlipného zcela jednoznačná, byl mladočeským tiskem a vůbec příznivci mladočeské strany oslavován jako hrdina, který získal Národní straně svobodomyslné prestižní post. Díky působení Jana Podlipného mohla mladočeská strana obsadit důležité funkce na pražském magistrátě i v organizaci Sokola. Optimismem hýřily především Národní listy,³⁶² které obsáhle informovaly o zvolení Jana Podlipného starostou a v následujících dnech přinášely zprávy o tom, kdo mu gratuloval ke zvolení.³⁶³

³⁵⁸ *Bouřlivá schůze sboru obecních starších*, 24. 12. 1896, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁵⁹ S odvoláním na důležitost a význam funkce starosty. *Bouřlivá schůze sboru obecních starších*, 24. 12. 1896, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁶⁰ *Bouřlivá schůze sboru obecních starších*, 24. 12. 1896, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁶¹ Jan Podlipný získal ihned v první volbě 83 hlasů z celkového počtu 85 odevzdaných lístků (2 lístky byly prázdné). *Sbor obecních starších král. hlav. města Prahy*, 3. 1. 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁶² Avšak nejen Národní listy vítaly zvolení prvního mladočeského starosty královského hlavního města Prahy. Reznické listy oslavily Jana Podlipného básní: část veřejnosti uvítala jeho zvolení starostou královského hlavního města Prahy: „K volbě Dra. Jana Podlipného za starostu měst pražských. Jak bychom Prahu velkou měli/ A šťastnou Matičku svou zřeli, / Nám Podlipný vždy statně velí.// Po léta v čele stál té věci./ O blaho města vždy měl péči./ Dal lidu příklad činnou řečí,/ Lid rád upřímným slovům věřil, / I osud města teď mu svěřil. / Pod lípou Čech po právu touží,/ Nad lípou anděl strážce krouží:/ „Jan Podlipný jak vlasti slouží!“ Reznické listy, 31. ledna 1897, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřížků.

³⁶³ Janu Podlipnému posílali gratulace pochopitelně blízcí přátelé, mladočeši a příznivci Národní strany svobodomyslné, zástupci spolků, spisovatelé, starostové českých měst, advokáti, soudci, lékaři, dokonce podnikatelé a továrníci. Někteří vyjádřili prostou gratulaci, mnozí připojili přání, aby jim Podlipný i nadále zachoval přízeň, případně jim pomohl. Například Josef Brechensbauer v dopise ze 4. února 1897 gratuluje

Volbu nového pražského starosty potvrdil 18. ledna císař František Josef I. a Jan Podlipný mohl být 30. ledna slavnostně uveden do úřadu.³⁶⁴ Slavnosti spojené s instalací pražského starosty probíhaly prakticky celý den. Součástí programu bylo oficiální uvedení do úřadu, které provedl místodržitel Karel hrabě Coudenhove. Po té, co místodržitel přijal služební přísahu Jana Podlipného,³⁶⁵ odebralo se slavnostní shromáždění do farního chrámu Panny Marie před Týnem k bohoslužbě.³⁶⁶

Slavnostní instalace starosty královského hlavního města Prahy byla skutečným ceremoniálem s pevně stanoveným programem, jehož součástí byla samozřejmě nástupní řeč starosty a slavnostní projev místodržitele.³⁶⁷ Jan Podlipný si již tento den mohl připsat jedno prvenství, stal se totiž prvním pražským starostou, který celý nástupní projev proslovil pouze česky. V projevu kromě jiného slíbil pracovat ku prospěchu Prahy a jejích obyvatel, dohlížet na dodržování spravedlnosti apod. Především si předsevzal: „Mou povinností bude, bdíti nad zachováním českého rázu Prahy, ale stejně vážnou povinností také prováděti ve správě král. hlav. města zásadu rovnoprávnosti a rovnocennosti, kteráž je stěžejným bodem českého programu pro všechny země koruny české.“³⁶⁸ Dále nastínil, které projekty v Praze by rád zahájil a které dovedl k dokončení. Zvláště zmínil asanaci Starého Města a Josefova, úpravu městských čtvrtí v blízkosti Vltavy, vybudování kvalitní kanalizace a přivedení zdravotně nezávadné vody do Prahy, zplavnění Vltavy a především sloučení Prahy s okolními obcemi. Samozřejmě na prvním místě zdůrazňoval prospěšnost těchto projektů pro město a jeho obyvatelstvo: „Zdraví a krása, obchod, živnost a pohodlí, tu denní potřeba, onde sociální, pokrokové, zkrátka světové otázky, vše hlásí se k uplatnění svému (...) společné potřeby,

Podlipnému ke zvolení starostou a zároveň připomíná, že ho chtěl navštívit kvůli místu pro syna. Josef Brechensbauer Janu Podlipnému 4. února 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 3.

Ve fondu Jana Podlipného se nachází velké množství gratulačních dopisů například od Antonína Randy, Jaroslava Vrchlického, Sofie Podlipské, Jaromíra Čelakovského, Bohuše Riegra. Blahopřání ke zvolení pražským starostou poslal až z Bangkoku Enrique Stanko Vráz. Enrique Stanko Vráz Janu Podlipnému 31. března 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 5, dále kr. 7.

³⁶⁴ Jan Podlipný byl titulován jako starosta královského hlavního města Prahy. V devadesátých letech se však nedůsledně používaly tituly starosta i primátor. Oficiálně začali titulu primátor užívat představitelé Prahy až od 1. ledna 1922, kdy vstoupil v platnost zákon o vytvoření Velké Prahy. Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 567.

³⁶⁵ Slavnostní přísaha měla znít „Přisahati budete Bohu Všemohoucímu a přislíbíte svou cť a věrou, že Jeho Veličenstvu Františku Josefu I. a po Jeho Veličenstvu ale též dědicům, kteří z nejvyššího rodu a krve nastoupí, budete věren a poslušen.“ *Instalace starosty královského hlavního města Prahy*, Pražský illustrovaný kurýr 31. ledna 1897, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřižků.

³⁶⁶ O průběhu slavnosti podrobně informovaly Národní listy a samozřejmě také životopisec Jana Podlipného Václav Řezníček. *Slavnostní instalace nově zvoleného primátora pražského pana JUDra. Jana Podlipného*, Národní listy 30. ledna 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřižků.

³⁶⁷ O programu slavnostní instalace starosty Prahy více Hana SVATOŠOVÁ, Slavnostní instalace pražského starosty v letech 1784- 1949, in Documenta Pragensia XII, Praha 1995, s. 229-245.

³⁶⁸ *Slavnostní instalace nově zvoleného primátora pražského pana JUDra. Jana Podlipného*, nejspíše Národní listy 30. 1. 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřižků.

společné výhody, společné zájmy, jedna hlava rodiny: To velká naše Praha, oděná v malebné, půvabné roucho, honosící se uměleckými a historickými památkami, krásná, ale také zdravá, zkrátka velká Praha moderní. To příští úkol náš, v to vrcholiž naše snažení!“³⁶⁹ Dá se říci, že Jan Podlipný v tomto projevu prakticky nastínil svůj program pro následující volební období. Můžeme si tedy klást otázku, do jaké míry se prvnímu mladočeskému starostovi Prahy podařilo tento program splnit.

Jan Podlipný se vždy snažil vystupovat jako horlivý Čech a také zástupce české Prahy. Jak již bylo řečeno, pronesl svoji nástupní řeč pouze česky. K zdůraznění českého rázu Prahy údajně využil zavedení pouze jednojazyčných uličních tabulek. Původní černožluté tabulky s nápisy v němčině byly nahrazovány červenobílými tabulkami s českými nápisy. Pražští Němci proti tomuto z jejich pohledu provokativnímu aktu protestovali a na své domy umisťovali původní černožluté tabulky.³⁷⁰ Tyto demonstrativní protesty byly předzvěstí protestů mnohem větších a závažnějších, které zasáhly Prahu na podzim roku 1897 a přivodily vyhlášení výjimečného stavu.

Jedním z problémů, které hýbaly politickou scénou v roce 1897, byla připravovaná jazyková nařízení. Vláda Kazimíra Badeniho publikovala očekávaná a sporná jazyková nařízení 5. dubna 1897. Tzv. Badeniho nařízení stanovovala ve vnitřním úřadování stejnou platnost obou zemských jazyků.³⁷¹ Jazyková nařízení sice přivítali mladočeši, avšak němečtí poslanci se proti nim ostře postavili a zablokovali činnost parlamentu. Proti jazykovým nařením protestovali pochopitelně i pražští Němci. Současně s tím, jak se vyhrocovala situace v parlamentu, docházelo v Praze k drobným incidentům. Pražští Němci, především buršáci, proti nařením demonstrovali, dokonce docházelo k menším střetům s obyvateli Prahy. Situace začínala být neklidná, takže byla 26. listopadu vyhlášena pohotovost kvůli obavám z demonstrací.

Masové demonstrace začaly ve Vídni, kde docházelo ke střetům s policií a zatýkání demonstrantů. 28. listopadu císař pod tlakem protestů přijal demisi Kazimíra Badeniho.

³⁶⁹ *Slavnostní installace nově zvoleného primátora pražského pana JUDra. Jana Podlipného*, nejspíše 30. 1. 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 7, soubor výstřižků.

³⁷⁰ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 118. Jiří Kořalka uvádí, že jednojazyčné značení ulic zavedl sbor obecních starších již v roce 1892. Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914*, Praha 1996, s. 167. Spor o uliční tabulky se táhl několik let. K jeho aktualizaci došlo například v roce 1891 v souvislosti s konáním Zemské jubilejní výstavy. V roce 1893 byly po Praze vyvěšovány pouze české tabulky, avšak proti tomu zakročilo místodržitelství. V roce 1896 potvrdil rozsudek soudu platnost vyhlášky z roku 1894. Tato vyhláška určovala mimo jiné pravidla pojmenování a číslování ulic. Miloš Václav KRATOCHVÍL, *O vývoji městské správy pražské od roku 1848*, Praha 1936, s. 103.

³⁷¹ Více Otto URBAN, *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982, s. 460, Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914*, Praha 1996, s. 168.

V Praze se protesty vyhrotily 29. listopadu. Průvody a demonstrace se zvrhly v krvavé bitky, drancování a vypalování objektů.³⁷²

V Praze demonstrovali zejména čeští studenti. Dokonce vyzvali starostu Jana Podlipného, aby se neúčastnil slavnostní instalace rektora německé univerzity, protože ta se jako instituce podepsala pod protest proti jazykovým nařízením. Jan Podlipný studentům údajně slíbil, že bude dbát o bezpečnost českého obyvatelstva. Ještě téhož dne odpoledne svolal mimořádné zasedání městské rady. Rada měla řešit nastalou krizi a k událostem posledních hodin vydat stanovisko. Podle usnesení městské rady policejní orgány nezasahovaly při demonstracích adekvátně. Proto rada rozhodla předat policejnímu řediteli a místodržiteli zvláštní žádost o poskytnutí ochrany a pomoci. Tentýž den večer došlo k prudkým srážkám demonstrantů s policií. Jan Podlipný se jako starosta zachoval poměrně odvážně. Celý večer jezdil po Praze a pokoušel se uklidňovat demonstranty a vybízel je k zachování pořádku.³⁷³

Oficiálně také protestoval u policejního rady proti nepřiměřenému zákroku při demonstracích, dokonce prý žádal odvolání policejních jednotek. O pomoc a radu žádal Jan Podlipný klub českých poslanců ve Vídni i místodržícího. Přestože se několikrát pokoušel zastavit protesty, nebo je alespoň zmírnit, pokračovaly demonstrace až do 1. prosince. Proti demonstrantům zasahovala policie i vojsko a zástupci pražské radnice marně žádali nápravu i u místodržitele. 1. prosince vydal Jan Podlipný jménem městské rady prohlášení v tisku. Slíbil, že se městská rada přičiní o zachování míru a pořádku v Praze. Za svoji osobu odsoudil události posledních dnů (poškozování majetku českých obyvatel v Žatci a další výtržnosti).³⁷⁴ Dále přislíbil: „Rada král. hlav. města Prahy podnikne pak vše, co v mezích její působnosti bude možno, aby bylo zabráněno tomu, by klidné občanstvo pražské jakýmkoli způsobem bylo provokováno, aneb by se mu dalo nějaké příkoří.“³⁷⁵ Přesto nepokoje neustávaly a situace vyvrcholila 2. prosince vyhlášením výjimečného stavu v Praze i v okolních obcích.³⁷⁶ Výjimečný stav v Praze byl odvolán až 10. ledna 1898.

³⁷² Výsledkem násilných střetů bylo několik desítek zraněných a dokonce tři mrtví. Otto URBAN, Česká společnost 1848-1918, Praha 1982, s. 464.

³⁷³ *Primátor města Prahy ujímá se zástupů při demonstracích na Václavském náměstí.* Příloha ku Hlasu Národa č. 332 ze dne 1. prosince, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení. Praha 1924, s. 121.

³⁷⁴ „Dovedu pochopiti pocit Váš, že rozčilení jste nad takovým ohrožováním svých sourodáků a odsuzují sám podobné výtržnosti nejen s toužou rozhodností, ale i s tímž rozhořčením.“ Novinový výstřižek *Drazí občané*, 1. prosince 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

³⁷⁵ Novinový výstřižek *Drazí občané*, 1. prosince 1897, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

³⁷⁶ Otto URBAN, Česká společnost 1848-1918, Praha 1982, s. 464. Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 522-523. Helena KREJČOVÁ, Pražský prosincový pogrom roku 1897, in Documenta Pragensia XVI, Praha 1998, s. 73-78.

V době, kdy Jan Podlipný skládal slavnostní přísahu při nástupu do funkce pražského starosty, měla před sebou Praha několik důležitých úkolů. Velkými projekty radnice na konci století byly asanace Josefova a části Starého Města, vytvoření kvalitní kanalizační sítě, zajištění přívodu zdravotně nezávadné vody a v neposlední řadě jednání o spojení s předměstskými obcemi. Jednalo se o skutečně důležité projekty, které měly zlepšit kvalitu života v Praze, získat nový prostor pro další územní rozvoj města a přispět k proměně Prahy v moderní město. Realizace těchto tří projektů neprobíhala vždy zcela hladce a bez problémů. Za velmi kontroverzní bývá označován především projekt asanace, který provázela řada problémů, ať už šlo o pouhé vykupování pozemků v asanační oblasti či odpor části veřejnosti (především výtvarníků, literátů a dalších příznivců staré Prahy) proti necitlivým zásahům do starobylého rázu města. Během dlouhého působení na radnici se Jan Podlipný jistě podrobně seznámil s těmito projekty a jako starosta si ve svém nástupním projevu vytkl za cíl dovést tyto projekty ke zdárnému konci.

4. 3. 1 Připojení Libně ku Praze

Jednání o sloučení probíhala již poměrně dlouho, avšak neúspěšně. Brzy po té, co se Jan Podlipný ujal funkce starosty, obnovila Praha jednání o sloučení s předměstími. S návrhem na sloučení oslovila Praha dokonce 12 obcí, takže kromě těch ležících bezprostředně za hranicemi obce, přizvali představitelé města k jednání i obce vzdálenější. Do zákona o podmínkách sloučení aglomerace Prahy měly být zahrnuty obce: Nusle, Vršovice, Královské Vinohrady, Žižkov, Karlín, Libeň, Bubeneč, Dejvice, Střešovice, Košíře, Smíchov, Podolí – Dvorce.³⁷⁷

Vnitřní předměstí však nesdílela s Prahou zájem o sjednocení. V roce 1897 prezentovala skupina vnitřních předměstí podmínky svého spojení s Prahou. Předměstí přišla se společnými i vlastními požadavky.³⁷⁸ Těžko splnitelné podmínky se nakonec staly formou odmítnutí spojení vnitřních předměstí s Prahou.³⁷⁹ Další jednání, stejně jako ta předchozí, ztroskotávala především na otázce výše činžovní a potravní daně.

Problém sloučení pražské aglomerace zůstal nevyřešen ještě poměrně dlouhou dobu. Na konci devadesátých let se však magistrátu pod vedením Jana Podlipného podařilo dohodnout podmínky spojení Prahy a Libně. Právě Janu Podlipnému bývá připisována velká zásluha

³⁷⁷ Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 526.

³⁷⁸ Královské Vinohrady, Žižkov, Karlín a Smíchov žádaly například prodloužení dvacetileté přechodní doby, zachování čáry potravní daně.

³⁷⁹ Jiří PEŠEK, Od aglomerace k velkoměstu, Praha 1999, s. 160.

v této záležitosti. I když jednání s Libní patrně přímo osobně neinicioval,³⁸⁰ byl rozhodně zastáncem spojení Libně s Prahou a k dosažení tohoto cíle využil svých pravomocí starosty i svého mandátu poslance zemského sněmu. V roce 1896 se podílel na iniciování poslanecké linie návrhů na vytvoření Velké Prahy.³⁸¹

Jednání s Libní zahájila pražská městská rada v lednu 1898 na základě usnesení sboru obecních starších z 6. září 1897. Libeňské zastupitelstvo vysloвило souhlas s nabídkou na sloučení, a to i přesto, že vláda dosud nepovolila Praze pro spojení s Libní patnáctiletou přechodní lhůtu pro vyměřování činžovní daně. Pochopitelně Libeň stanovila určité podmínky sloučení s Prahou. Libeňské obecní zastupitelstvo požadovalo, aby pražská obec převzala veškeré movité jmění i finanční závazky libeňské obce. Dále Libeň žádala napojení na pražský vodovod, spojení s Holešovicemi mostem a elektrickou tramvají, zřízení magistrátní expozitury v Libni a také rozšíření kaple na libeňském záměčku.³⁸² Pražská obec tyto podmínky přijala v zasedáních městské rady a sboru obecních starších v únoru 1899. Spojení Prahy a Libně přinášelo nesporné výhody oběma stranám. Pro Prahu znamenalo spojení s Libní především rozšíření území města o více než 49%.³⁸³ Navíc ceny pozemků v Praze prudce stoupaly, množství závodů stěhovalo své provozy právě do Libně, čímž pochopitelně Praha přicházela o část příjmů z poplatků.³⁸⁴ Přestože iniciativa vzešla za strany Prahy, pro Libeň znamenalo připojení k Praze také své výhody. Praha totiž slíbila investovat do rozvoje infrastruktury v Libni, především napojit Libeň na vodovod a vybudovat spojení s Holešovicemi. Bez pomoci Prahy by toho Libeň zřejmě těžko dosáhla.

Přestože bylo připojení Libně k Praze evidentně výhodné pro obě strany, objevily se proti tomuto plánu na sloučení protesty v řadách sboru obecních starších. Staročeši ústy Josefa Mildeho žádali, aby bylo spojení schváleno absolutní většinou hlasů, a nikoli jen prostou většinou. V hlasování podpořilo návrh na připojení Libně 41 obecních starších, proti hlasovalo 37 členů sboru. K dosažení absolutní většiny tedy chybělo 5 hlasů. I přesto starosta Jan Podlipný prohlásil návrh na sloučení s Libní za přijatý. Své rozhodnutí odůvodnil tvrzením, že v případě záležitosti tohoto typu není třeba dosáhnout v hlasování absolutní většiny. Tento argument nebyl tak zcela oprávněný.³⁸⁵ Podlipný evidentně usiloval o to, aby byla připojovací jednání s Libní úspěšná, a neváhal k dosažení tohoto záměru využít svých pravomocí

³⁸⁰ Avšak podle tvrzení Táni Jelínkové dal Jan Podlipný podnět k připojení Libně. Táňa JELÍNKOVÁ, *Pražští primátoři (1784-1993)*, Pražský sborník historický XXVI, Praha 1993, s. 103-137.

³⁸¹ Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 527.

³⁸² Jiří PEŠEK, *Od aglomerace k velkoměstu*, Praha 1999, s. 164.

³⁸³ Tamtéž, s. 164.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 165.

³⁸⁵ Jiří PEŠEK, *Od aglomerace k velkoměstu*, Praha 1999, s. 165. Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha, Praha 2000, s. 530.

pražského starosty. Rozhodnutí Jana Podlipného navíc potvrdil zemský výbor, který doporučil zemskému sněmu schválení připojení Libně k Praze, přestože se proti spojení obcí postavilo také okresní zastupitelstvo Karlína.³⁸⁶ Zemský výbor tak dal najevo podporu snahám Jana Podlipného (připomeňme, že Podlipný byl také poslancem zemského sněmu) i celé skupiny usilující o připojení Libně. Spojení Prahy a Libně navíc podpořilo také místodržitelství. Přes všechny překážky a protesty byla Libeň k Praze připojena 16. dubna 1901.³⁸⁷

V souvislosti s připojením Libně ku Praze a osobou Jan Podlipného je třeba zmínit, že delegace libeňského zastupitelstva předala 22. prosince 1898 starostovi Prahy diplom čestného měšťanství „pro vynikající zásluhy o vlast a srdce České země královské hlavní město Prahu“.³⁸⁸ Titul byl Janu Podlipnému udělen na základě usnesení libeňského zastupitelstva z 28. srpna 1898. Obecní zastupitelstvo tedy o udělení čestného titulu rozhodlo zhruba měsíc poté, co odhlasovalo přijetí nabídky na sloučení s pražskou obcí. Jistě si můžeme klást otázku, co tímto aktem libeňské zastupitelstvo sledovalo. Pochopitelně mohlo být udělení čestného občanství vyjádřením díků za Podlipného vystupování při pražských bouřích v předcházejícím roce či jiné zásluhy o Prahu. Ale mohlo se jednat také o poděkování za to, že inicioval jednání o spojení Prahy a Libně, případně to naznačovalo určitý závazek. Ať už byla motivace libeňských zastupitelů jakákoli, pravdou je, že velká zásluha o připojení Libně k Praze bývá připisována Janu Podlipnému. Výrazem toho je jistě i fakt, že socha Jana Podlipného byla v roce 1935 umístěna právě před Libeňským zámek.³⁸⁹

4. 3. 2 Kanalizace

Vybudováním kanalizační sítě se začali představitelé Prahy soustavněji zabývat v roce 1877, kdy byla při magistrátu zřízena zvláštní komise pro zkoumání kanalizační otázky. V roce 1884 vypsala magistrát soutěž na plán kanalizační sítě a v roce 1887 byla při magistrátu zřízena zvláštní kanalizační kancelář. Ta však začala pracovat až v roce 1893.³⁹⁰ Magistrát navíc ještě zřídil dozorčí kanalizační komisi, jejímž členem byl také Jan Podlipný.³⁹¹ Představitelům pražské radnice se však nepodařilo mezi návrhy českých stavitelů najít opravdu vyhovující a

³⁸⁶ Karlínský okres argumentoval roztržením okresu a ztrátou příjmů z daní. Jiří PEŠEK, *Od aglomerace k velkoměstu*, Praha 1999, s. 168.

³⁸⁷ Spojení obcí upravoval zákon č. 57/1901. Jiří PEŠEK, *Od aglomerace k velkoměstu*, Praha 1999, s. 168.

³⁸⁸ Václav ŘEZŇÍČEK, *JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 146.

³⁸⁹ Postavení sochy Janu Podlipnému si předsevzal Spolek pro zbudování pomníku JUDr. Janu Podlipnému. Záštitu nad spolkem převzala městská rada Prahy, Národní rada československá a Československá obec sokolská. Spolek slavnostně odhalil pomník Jana Podlipného 22. září 1935. Národní muzeum, Sbírka dějin tělesné výchovy a sportu Historického muzea Národního muzea, fond Podlipný Jan, kart. 19. Obr. 3., *Obrazová příloha*.

³⁹⁰ Pavel BĚLINA a kol., *Dějiny Prahy II*, Praha 1997, s. 188.

³⁹¹ Jaroslav JÁSEK, William Heerlein Lindley a pražská kanalizace, Praha 2006, s. 45.

přijatelný projekt kanalizačního systému. Proto Praha oslovila Williama Heerleina Lindleye, stavebního radu ve Frankfurtu nad Mohanem, který v roce 1893 předložil návrh projektu. Lindleyův návrh byl o rok později schválen městskou radou i sborem obecních starších. V době nástupu Jana Podlipného do úřadu starosty byly dokončeny přípravné práce a vydáno povolení k zahájení stavby.³⁹²

Již bylo připomenuto, že Jan Podlipný byl členem dozorčí komise při magistrátu. Avšak jeho role v komisi a vliv na její rozhodování nejsou blíže známy. Podrobněji ani neznáme názory Jana Podlipného na problémy spojené s budováním pražské kanalizace. Pouze na základě tvrzení Václava Řezníčka můžeme soudit, že Jan Podlipný byl zastáncem dvojitého vodovodu, tedy odděleného vodovodu pro pitnou a zvláště pro užitkovou vodu.³⁹³ Nicméně úspěchem magistrátu pod vedením Jana Podlipného bylo uzavření dohody s Královskými Vinohrady, Žižkovem, Karlínem a Smíchovem o vybudování vodovodní sítě, která byla napájena vodou z Jizery.³⁹⁴

4. 3. 3 Asanace

Jan Podlipný se během let působení na pražském magistrátě také podílel na řešení otázky asanace Josefova a Starého Města. Patrně patřil spíše k příznivcům asanačních opatření především z důvodů zdravotních a estetických. Na schůzi Staroměstského občanského klubu 6. dubna 1893 byl jedním z řečníků, kteří vystoupili s výkladem o problematice asanace.³⁹⁵ V té době probíhala jednání o asanaci a schvalování regulačních plánů již pět let.³⁹⁶ Asanační zákony byly přijaty 11. února 1893 a 16. března zahájila činnost asanační kancelář pražského magistrátu. Nicméně až do roku 1895 nedošlo k zahájení asanačních projektů kvůli problémům spojeným s vyvlastňováním, financováním celého projektu, odprodejem domů apod.³⁹⁷ Teprve v srpnu roku 1896 získala pražská obec od Zemské banky půjčku 3 miliony zlatých, takže mohla začít s vykupováním a bouráním domů v asanačním obvodu.

Právě překotné bourání domů, z nichž mnohé měly značnou historickou hodnotu, bylo nejspornějším bodem asanačního plánu. Otázka ochrany památek se záhy dostala i na jednání sboru obecních starších a vyústila v sestavení komise pro soupis pražských památek. Komise

³⁹² Více o projektu W. H. Lindleye a průběhu výstavby pražské kanalizační sítě Marcel KOŠACKÝ, Vývoj pražské kanalizace v 19. a 20. století. Diplomová práce, Praha FF UK 2000. Jaroslav JÁSEK, William Heerlein Lindley a pražská kanalizace, Praha 2006.

³⁹³ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 144.

³⁹⁴ Václav LEDVINKA, Jiří PEŠEK, Praha 2000, s. 523.

³⁹⁵ Kateřina BEČKOVÁ, Pražská asanace, Praha 1993, s. 41.

³⁹⁶ Asanační regulační plán byl chválen městskou radou v roce 1888 a Zemským výborem 1889. Kateřina BEČKOVÁ, Pražská asanace, Praha 1993, s. 41.

³⁹⁷ Více Kateřina BEČKOVÁ, Pražská asanace, Praha 1993. Pavel BĚLINA, Dějiny Prahy II. Praha 1998.

však měla pouze poradní funkci, mohla vydat posudek o historické hodnotě budov, avšak jinak nemohla rozhodnutí o jejich zboření ovlivnit. Ke způsobu realizace asanace měl výhrady také Spolek architektů a inženýrů českých a Umělecká beseda. Pravděpodobně nejintenzivněji a nejodmítavěji se k průběhu asanace vyjadřovala umělecká veřejnost. Nejostřeji kritizoval samotnou asanaci a dokonce zástupce města Vilém Mrštík, který sepsal *tvz. Velikonoční manifest*. Mrštík zde vyslovil ostrý nesouhlas s bouráním historicky cenných budov a obvinil představitele města z nevědomosti a nevkusy.³⁹⁸ *Velikonoční manifest* získal poměrně širokou podporu a podepsalo se pod něj množství malířů, architektů, spisovatelů i poslanců zemského sněmu. Kritiku namířil Mrštík naprosto cíleně do řad sboru obecních starších a městské rady. O to více zaráží skutečnost, že pod *Velikonoční manifest* připojil svůj podpis také Jan Podlipný, tehdy první náměstek starosty. Jan Podlipný byl zřejmě příznivcem ozdravení některých částí Prahy, avšak jak svědčí jeho podpis pod *Velikonočním manifestem*, s postupem asanace a jejími výsledky asi zcela nesouhlasil.

Vilém Mrštík zaměřil svoji kritiku na zástupce Prahy znovu v krátkém spisku *Bestia triumphans* z roku 1897. V této práci Mrštík radikálně vystoupil proti necitlivým zásahům do zástavby Starého Města, proti ničení historických a kulturních památek. Organizátory asanace kritizoval za nevzdělanost, odnárodňování, nevkus, špatné hospodaření s prostředky apod.³⁹⁹ Vilém Mrštík se nebál přímo jmenovat některé obecní starší. Ušetřil jen několik málo jedinců, mezi nimi jmenoval na prvním místě Jan Podlipného, tehdy již starostu: „V městské radě je několik bystrých a dobře sformovaných hlav i se starostou p. dr. Podlipným v čele. Máme v něho neomezenou důvěru a jsme přesvědčeni, že se mu podaří přesvědčiti i ostatní o důležitosti a spravedlivosti následujícího návrhu.“⁴⁰⁰

Mrštíkův spisek vyvolal značný ohlas. Údajně v souvislosti s tímto článkem podal městský radní Karel Černohorský návrh na zboření zderazského kostela sv. Václava a kostel sv. Trojice v Podskalí.⁴⁰¹ Návrh byl předložen k projednání na schůzi městské rady 20. března 1897. Většina členů městské rady hlasovala pro návrh Karla Černohorského, avšak na stranu ochránců staré Prahy se postavil starosta Jan Podlipný. Podařilo se mu obhájit úmysly Umělecké komise, která prosazovala zachování obou kostelů, a zvrátil výsledek hlasování, takže oba kostelíky byly ušetřeny.⁴⁰²

³⁹⁸ *Velikonoční manifest* či *Manifest „Českému lidu!“* byl uveřejněn v Národních listech 5. dubna 1896.

³⁹⁹ Vilém MRŠTÍK, *Bestia triumphans*, Praha 1897.

⁴⁰⁰ Vilém Mrštík navrhuje vytvoření nového stavebního řádu, zachování Umělecké komise a výrazné rozšíření jejích pravomocí. Vilém MRŠTÍK, *Bestia triumphans*, Praha 1897, s. 26.

⁴⁰¹ Karel Černohorský čelil Mrštíkově kritice patrně nejvíce ze všech městských radních. Vilém MRŠTÍK, *Bestia triumphans*, Praha 1897.

⁴⁰² Kateřina BEČKOVÁ, *Pražská asanace*, Praha 1993, s. 48.

Přestože se Jan Podlipný snažil prosazovat záchranu některých cenných objektů, jeho pravomoci starosty nebyly tak velké, aby mohl blokovat rozhodnutí městské rady. 30. června 1897 podala Umělecká komise městské radě návrh změn asanačního plánu, avšak městská rada tyto návrhy nepřijala.⁴⁰³ Jan Podlipný o rozhodnutí rady informoval Uměleckou komisi s poukazem na to, že k návrhům asanačního plánu měla odborná veřejnost možnost vyjádřit se již v roce 1887. Umělecká komise nedosáhla uskutečnění předložených návrhů a v roce 1898 ukončila svoji činnost. Boj za Starou Prahu tak vedl vlastně pouze Vilém Mrštík ve svých útočných člancích. Spisovatel znovu vystoupil výzvou v Lumíru 20. října 1898. V reakci na toto svolání se 27. listopadu 1898 sešlo studentstvo v Karolinu ke studentské schůzi. Zde zazněla přednáška Karla Chytila *O historickém vývoji a rázu Prahy*, byly přečteny pozdravné listy Svatopluka Čecha či Ignáta Herrmanna. Samozřejmě se schůze zúčastnil Vilém Mrštík a Jan Podlipný. S projevem však vystoupil pouze Jan Podlipný, který ujistil studenty, že jeho „srdce bije pro tytéž ideály“.⁴⁰⁴

Velmi sporným bodem pražské asanace se stalo zboření tří domů na severní straně Staroměstského náměstí. 30. listopadu 1898 vyzval zemský výbor Jana Podlipného, aby pozastavil usnesení městské rady, podle něhož měly být tyto domy zbořeny, a na jejich místě měl být postaven palác městské pojišťovny. Odpověď Jana Podlipného schválil sbor obecních starších 12. prosince 1898. Starosta Podlipný připomněl, že bourání domů bylo pouze záležitostí pražské obce, neboť se jednalo o součást asanačního plánu. Dále Jan Podlipný píše, že nemůže usnesení městské rady zastavit, protože k tomu neshledává dostatečné důvody. Navíc domy jsou neobyvatelné a jejich renovace již není možná. Zemský výbor však žádal přezkoumání umělecké hodnoty domů a posléze navrhl, aby byl zachován (alespoň částečně) dům č. p. 932. Avšak parcela byla již dlouho před tím přislíbena městské pojišťovně, takže 27. ledna 1899 rozhodla městská rada zbořit kompletně všechny tři domy. Jan Podlipný sice navrhl, aby byla do průčelí paláce pojišťovny zakomponována alespoň část fasády architektonicky cenného domu č. p. 932-I, avšak jeho návrh vyvolal pouze bouřlivou diskuzi. Přestože se problému věnovala ještě dvě následující zasedání sboru obecních starších v únoru 1899, bylo nakonec rozhodnutí městské rady potvrzeno a domy č. p. 931, 932 a 933-I byly zbořeny.⁴⁰⁵

Role Jana Podlipného v otázce asanace byla do jisté míry sporná. Nemáme k dispozici mnoho dokladů, které by vypovídaly o osobním názoru Jana Podlipného na asanaci. Vilém

⁴⁰³ „[Městská rada] neměla chuť se pustit do komplikovaných byrokratických akcí, aniž by to sami její členové pociťovali naléhavě jako nutnost.“ Kateřina BEČKOVÁ, *Pražská asanace*, Praha 1993, s. 48.

⁴⁰⁴ Citováno podle Kateřina BEČKOVÁ, *Pražská asanace*. Praha 1993, s. 49.

⁴⁰⁵ Kateřina BEČKOVÁ, *Pražská asanace*, Praha 1993, s. 52.

Mrštík Podlipného chválil za jeho postoje, takže je možné se domnívat, že starosta byl zastáncem ozdravení města (jak je to patrné i z jeho slavnostního instalačního projevu), avšak zřejmě nebyl příznivcem radikálních zásahů do historické zástavby. Spíše jako ctitel starobylého rázu Prahy a jejích historických památek se prezentuje v předmluvě ke knize *Estetika měst*. Tento spis bruselského starosty Karla Bulse vyšel poprvé v roce 1893, v českém překladu Jana Podlipného v roce 1900. Jan Podlipný jakožto překladatel věnoval spis „Všem upřímným přátelům starobylých, uměleckých a památných budov i rázovitých našich památek, jakož i opravdovým ctitelům staré Prahy.“⁴⁰⁶ V krátké předmluvě velebí starobylost a památnost Prahy a předkládá Bulsovu práci jako námět k zamyšlení nad „palčivou otázkou“ asanace.⁴⁰⁷ Na závěr přidává překladatel přání: „Kéž poslouží knížka tato zachování našich skutečných, starých památek, vzácných budov, krás a malebností, jakož i zvláštností, jimiž se honosí pouze a snad jen královská, slovanská matička Praha, Mekka i bašta západního Slovanstva.“⁴⁰⁸

Do dalšího průběhu asanace a ostatních projektů pražské obce mohl Jan Podlipný zasahovat již jen jako člen sboru obecních starších, neboť po jediném volebním období skončil ve funkci starosty. Na konci volebního období staročeši žádali, aby byl po mladočeském starostovi zvolen starostou staroček a proti Janu Podlipnému se zvedla ve sboru obecních starších opoziční vlna. Starosta si proti sobě zřejmě popudil část obecních starších, a to i z mladočeské strany. Nicméně přesto výkonný výbor strany rozhodl o další kandidatuře Jana Podlipného. Ten se však 17. ledna 1900 vzdal úřadu a na schůzi městské rady pronesl řeč, v níž zhodnotil své působení na radnici.⁴⁰⁹

Mladočeši jej znovu kandidovali, protože byl přeci jen silnou osobností v samosprávě pražské obce. Staročeši jako protikandidáta znovu delegovali prvního náměstka starosty Vladimíra Srba. Jan Podlipný se podržel rozhodnutí výkonného výboru a ohlásil svoji kandidaturu,⁴¹⁰ přestože proti němu sílila opozice i v mladočeské straně. V této době se mladočeši ve sboru obecních starších rozdělili na skupinu příznivců Jana Podlipného a na

⁴⁰⁶ Jan Podlipný připomíná, že i Brusel řeší podobné problémy jako Praha, a sice skloubení požadavků na moderní bydlení a úctu ke starobylým památkám. Tuto skutečnost zmiňuje i sám autor Karl Buls, když hovoří o pohnutkách, které ho vedly k sepsání studie *Estetika měst* „...naše veškeré úsilí směřovalo k tomu, smířiti požadavky krásna a úctu ku stáří s potřebami života moderního.“ Karl BULS, *Estetika měst*. Přeložil Jan Podlipný. Praha 1900, Předmluva ku druhému vydání.

⁴⁰⁷ Karl BULS, *Estetika měst*. Přeložil Jan Podlipný. Praha 1900.

⁴⁰⁸ Karl BULS, *Estetika měst*. Přeložil Jan Podlipný. Praha 1900.

⁴⁰⁹ Části této řeči otiskly české noviny, samozřejmě i s komentářem v závislosti na politické orientaci redaktora. *JUDr. Jan Podlipný*, *Katolické listy* 18. ledna 1900, s. 1. *Pražská krise*, *Kolínské listy* 20. ledna 1900, s. 2, *Archiv hlavního města Prahy*, Podlipný Jan, kr. 22. Záznam řeči zařadil do životopisu Jana Podlipného také Václav Řezníček. Václav ŘEZNÍČEK, *JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení*, Praha 1924, s. 149-150.

⁴¹⁰ Výkonný výbor Janu Podlipnému přímo uložil, aby kandidaturu znovu přijal. Výkonný výbor Národní strany svobodomyšlné Janu Podlipnému 20. ledna 1900, *Archiv hlavního města Prahy*, Podlipný Jan, kr. 13.

skupinu příznivců Vojtěcha Friče.⁴¹¹ Skupina Jana Podlipného odmítala další kompromis se staročechy, přestože tito požadovali post starosty pro vlastního kandidáta na základě kompromisu z roku 1896.⁴¹² Příčinou rozporů v mladočeské straně byla podle některých pramenů neochota Jana Podlipného protěžovat některé spolustraníky. Sám Podlipný k tomu poznamenal: „Netrpěl jsem ziskuchtivých úmyslů ani u jiných, a proto nedošel jsem přízně u těch, kteří touto zásadou se neřídili.“⁴¹³

Jan Podlipný tedy znovu kandidoval, přestože opozice proti němu sílila, a navíc čelil útokům ze strany tisku. Rozpory v mladočeském táboře se projevíly již ve výsledku první volby 24. ledna 1900. Třikrát bylo hlasováno a pokaždé skončila volba velmi těsným výsledkem. Jan Podlipný získal 42 hlasů a Vladimír Srb 43. Jelikož ani jeden z kandidátů nezískal absolutní většinu hlasů, tedy 46, byla volba opakována 24. a 26. ledna, pak znovu 3. a 4. února, ale vždy se stejným výsledkem. Definitivní výsledek přinesla až volba uskutečněná 5. února. Z celkového počtu 84 přítomných hlasovalo 43 pro Vladimíra Srba a 41 pro Jana Podlipného.⁴¹⁴ Po třech letech měla Praha opět starostu z řad staročeků.

Po roce 1900 působil Jan Podlipný nadále ve sboru obecních starších a v městské radě. Během roku se roztržka v mladočeské straně nadále prohlubovala. Skupina Jana Podlipného se dokonce v doplňovacích volbách do sboru obecních starších spojila se stranou státoprávní. Zájem Jana Podlipného se soustředil např. na jazykovou otázku a zákony upravující jazykové poměry v Čechách.⁴¹⁵

⁴¹¹ Podle Václava Řezníčka dokonce Frič navštívil Podlipného s tvrzením, že císař velmi pravděpodobně nepotvrdí jeho znovuzvolení, protože proti tomu vystupují především Němci. Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 151.

⁴¹² Skupina tzv. Podlipnovců se v průběhu roku dostala vlastně do opozice a dokonce se odmítla účastnit schůze sboru obecních starších. *Obstrukce na pražské radnici*, Katolické listy 19. září 1900, s. 1. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 22.

⁴¹³ JUDr. Jan Podlipný, Katolické listy 18. ledna 1900, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 22. V podobném smyslu také Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Moje zápisky*, Praha 2004, s. 97.

⁴¹⁴ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení, Praha 1924, s. 151.

⁴¹⁵ Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Moje zápisky*, Praha 2004. Množství výstřižků k tématům v osobní pozůstalosti, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan.

5 Závěr života Jana Podlipného

Od roku 1904 působil Jan Podlipný ve výboru Městské spořitelny pražské. V roce 1906 byl zvolen členem ředitelství, postupně byl pak zvolen druhým náměstkem předsedy (1907), prvním náměstkem předsedy (1909) a bezprostředně poté se stal předsedou ředitelství. Navíc byl Jan Podlipný činný ve Svazu českých spořitel v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jako poslanec zemského sněmu⁴¹⁶ byl 31. července 1902 zvolen z městské kurie do ředitelství Zemské banky království českého a zároveň byl zvolen náměstkem vrchního ředitele.⁴¹⁷

Kromě finančních institucí působil Jan Podlipný v čele Národní rady české, byl členem výkonného výboru a předsedou finančně právního odboru Svazu českých měst a členem c.k. okresní školní rady pro obecné a měšťanské školy v Praze.⁴¹⁸ Nadále se také věnoval činnosti v České obci sokolské a ve Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

Jan Podlipný byl nepochybně jednou z nejvýraznějších osobností ve funkci starosty královského hlavního města Prahy, přestože byl na konci svého volebního období kritizován. Zpochybňovány byly jeho styky s Francií, značně nepopulární byl v očích Němců i v očích vídeňské vlády. Pravdou však je, že o upevnění vztahů s Francií se výrazně zasloužil. Jistě se také nemalou měrou zasadil o vznik Velké Prahy. Poněkud problematickou byla skutečnost, že i po zvolení starostou vystupoval jako čelný představitel České obce sokolské a dalších spolků, což nemuselo být vždy zcela bez potíží.⁴¹⁹

Jan Podlipný po třech letech skončil ve funkci starosty královského hlavního města Prahy a prakticky téměř okamžitě čelil poměrně ostré kritice zvláště za vyhocení situace v mladočeské straně. V druhé polovině roku 1900, kdy se rozpory mezi mladočechy na radnici vyhrotily a Podlipný se svými příznivci blokoval jednání sboru obecních starších, byl bývalý obviňován ze zadlužení pražské obce.⁴²⁰ Připomeňme, že toto zadlužení bylo pochopitelně způsobeno půjčkami, které pražská obec potřebovala k financování velkých projektů kanalizace, asanace a dalších. Útoky na osobu Jana Podlipného přicházely ze strany Katolických listů, Národní politiky, Času apod.

Jan Podlipný byl za mnohé kritizován již dříve, prakticky od počátku působení ve Staroměstském občanském klubu. Negativně byl vnímán jeho postup vůči sboru obecních starších v osmdesátých letech a například také skutečnost, že byl ve dvou placených

⁴¹⁶ Do sněmu Král. českého byl Jan Podlipný zvolen po roce 1900 několikrát za Staré město. Volební certifikát z 29. října 1901, Volební certifikát z 11. března 1908, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 1.

⁴¹⁷ Václav ŘEZNÍČEK, JUDr. Jan Podlipný. Jeho život a působení. Praha 1924, s. 161.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 167.

⁴¹⁹ Vzpomeňme slavnostní uvítání nového arcibiskupa Schönborna, za něž byl Podlipný kritizován představiteli Sokola jako příznivce katolicismu

⁴²⁰ *Obstrukce na pražské radnici*, Katolické listy 19. září 1900, s. 1. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 22.

funkcích.⁴²¹ Ovšem největší kritice musel pochopitelně čelit jako starosta. Podle redaktora Plzeňských listů byl Podlipnému vytýkán například „nedostatek zmužilosti v otázkách politických, [radikálové] svalují naň vinu, že Praha pozbývá historického svého rázu, viní ho z toho, že veškery podniky obecní dějí se nesystematicky, dále že se o to nezasazuje, aby asanace čtvrti Vojtěšské stala se skutkem...“⁴²²

Přestože se po roce 1900 Jan Podlipný pomalu stahoval z veřejného života, působil nadále na významných postech výše jmenovaných organizací. Podle svědectví svých současníků byl dosti vitální, avšak jeho zdravotní stav se po roce 1910 zhoršoval. V létě roku 1913 pobýval v lázních Poděbrady, v Dobré Vodě u Březnice a ve Františkových Lázních. Lázeňská léčba pomohla jen dočasně zmírnit zdravotní obtíže, které se na podzim roku 1913 zhoršily natolik, že Jan Podlipný musel ulehnout. Zdravotní obtíže mu bránily pracovat, účastnit se schůzí Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husí, jehož byl předsedou. Jeho rodina, spolupracovníci a přátelé doufali v brzké uzdravení. Sice došlo k zdánlivému zlepšení jeho zdravotního stavu, ale pouze na krátkou dobu. Jan Podlipný skonal po dlouhé nemoci 19. března 1914 v kruhu rodiny ve věku nedožitých 66 let.⁴²³

Bezprostředně po 19. březnu se objevilo množství nekrologů a oznámení o úmrtí Jana Podlipného. Nekrolog nechala rodina otisknout samozřejmě v Národních listech, další vzpomínkové články byly otištěny v Pražském ilustrovaném kurýru, Světozoru, Činu, Pražských novinách, Času i menších regionálních listech.⁴²⁴ Vzpomínkové články se objevily také ve francouzském tisku⁴²⁵ a v krajanských listech.⁴²⁶ Také ve Věstníku obecním královského hlavního města Prahy byla životu a úmrtí Jana Podlipného věnována zvláštní kapitola.⁴²⁷ Národní listy přinesly hned 19. března vzpomínkový článek o Janu Podlipném, následující den téměř oslavný životopis, smuteční projev pražské městské rady, podrobný popis organizace pohřbu, přehled smutečních oznámení, a dokonce informace o chorobě, která

⁴²¹ Zároveň byl náměstkem pražského starosty a přisedicím zemského výboru. Autor článku *I zisk i slávu. Opravené heslo sokolské Dr. Podlipného*. Kritizuje mimo to také nedůslednost Jana Podlipného pokud jde o volební program a dříve proklamované zásady (jako bylo například snížení platu prvního starostova náměstka). *I zisk i slávu*, Hlas 24. listopadu 1895, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 38.

⁴²² *Volby do sboru obecních starších*, Plzeňské listy 1. listopadu 1898, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 38.

⁴²³ *JUDr. Jan Podlipný, Vzpomínky sokolské*, Národní listy 20. března 1914, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 35.

⁴²⁴ *Za drem Janem Podlipným*, Hořický obzor 28. března 1914, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 38. Ve fondu Jana Podlipného je uložena řada novinových výstřížků, nekrologů, úmrtních oznámení a kondolencí, zejm. kr. 38 a 39.

⁴²⁵ *Mort du Dr Jan Podlipny*, Le Vétérán 30. dubna 1914. *Mort du Dr Jan Podlipny*, Bulletin de la Federation des sociétés alsaciennes-lorraines března 1914, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 38.

⁴²⁶ Naše doba 21. března 1914, list vycházející v Cedar Rapids v Iowě, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 37.

⁴²⁷ Věstník obecní královského hlavního města Prahy, 25. března 1914, s. 38-42.

sužovala Jana Podlipného.⁴²⁸ Vzpomínkové brožurky a reportáže z pohřbu Jana Podlipného vydávala také Česká obec sokolská.⁴²⁹

Pohřeb 22. března měla ve své režii Česká obec sokolská ve spolupráci s představiteli radnice.⁴³⁰ Organizace pohřbu byla promyšlena do detailu. Bylo stanoveno pořadí zástupců sokolské obce, sokolských jednot, zástupců Prahy a dalších hostů ve smutečním průvodu. Smuteční slavnost probíhala prakticky celý den. Rakev obklopená množstvím věnců a kytic byla vystavena v zasedací síni radnice. Čestnou stáž u ní drželi pochopitelně zástupci sokolských jednot. Chorál přednesli členové spolku Hlahol, smutečního projevu se ujal první náměstek starosty František Kašpar, místopředseda Národní rady české Adolf Prokůpek a za Národní stranu svobodomyslnou Karel Kramář. Odpoledne po skončení obřadů a projevů se průvod několika tisíců lidí⁴³¹ odebral přes Staroměstské náměstí, Celetnou ulici, Příkopy, Václavské náměstí a dnešní Vinohradskou ulici k Olšanským hřbitovům. Zde nad hrobem zazněly projevy místopředsedy Staroměstského občanského klubu Emanuela Fatka, zástupce Unie francouzských gymnastů Josefa Hanticha, starosty ČOS Josefa Scheinera. Po ukončení smutečního aktu uspořádal Sokol Pražský za Jana Podlipného tryznu.⁴³²

Celé veřejné rozloučení s Janem Podlipným mělo vlastně ráz sokolské slavnosti. Poslední rozloučení bylo uspořádáno doslova jako velká národní manifestace, která měla oslavit Jana Podlipného jako velkého vlastence a sokola.⁴³³ Ostatně zásluhy Jana Podlipného o rozvoj sokolské organizace byly zdůrazňovány prakticky ve všech nekrologích, vzpomínkových článcích a brožurách. Patrně největší důraz na tuto skutečnost byl kladen v upomínkových brožurách, které vydávala Česká obec sokolská.⁴³⁴ Téměř všichni autoři nekrologů zdůrazňovali na prvním místě činnost Jana Podlipného v Sokole a České obci

⁴²⁸ *JUDr. Jan Podlipný, Vzpomínky sokolské*, Národní listy 20. března 1914, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 35.

⁴²⁹ Čestné paměti bratra Dra Jana Podlipného Česká obec sokolská. Nákladem České obce sokolské 1914. Věstník sokolský. List České obce sokolské se cvičební přílohou a zdravotní hlídkou, 2. dubna 1914, s. 94-99. V podobném duchu věnovala Podlipnému vzpomínku také Unie francouzských gymnastů. Le Gymnaste 28. března 1914, s. 1102-1104. Sokol, časopis tělocvičným zájmům věnovaný, březen – duben 1914. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

⁴³⁰ Sbor obecních starších ještě 19. března rozhodl, že obec ponese veškeré náklady spojené s pohřbem. Věstník obecní královského hlavního města Prahy, 25. března 1914, s. 38-42.

⁴³¹ Věstník uvádí 4 500 účastníků smutečního průvodu. Věstník sokolský dokonce uvádí fantastický počet členů průvodu a přihlížejících, téměř 200 000 osob! Samotná cesta dlouhého průvodu na Olšanské hřbitovy trvala téměř od čtyř do šesti hodin odpoledne, celé rozloučení bylo ukončeno až před osmou hodinou večerní, Věstník obecní královského hlavního města Prahy, 25. března 1914, s. 97. Obr. 1, Obrazová příloha.

⁴³² Tryzna byla uspořádána ve Fügnerově sále tělocvičny Sokola Pražského, přístup mělo „pouze“ 2 000 pozvaných Sokolů.

⁴³³ Srov. Jiří RAK, Pohřeb jako národní manifestace. Fenomén smrti v české kultuře 19. století, Praha 2001, s. 56-64.

⁴³⁴ Čestné paměti bratra Dra Jana Podlipného Česká obec sokolská. Praha 1914. Podobně Věstník sokolský, 2. dubna 1914, s. 94-99, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

sokolské, jeho zásluhy o posílení vztahů s Francií a propagaci sokolské myšlenky v zahraničí i jeho schopnosti propagační a organizační.⁴³⁵ Velmi často byl Jan Podlipný označován za velkého vlastence toužícího prospět milovanému národu, zároveň propagujícího všeslovanskou myšlenku.⁴³⁶ Členové sokolské obce a přátelé Jana Podlipného, zejména Josef Scheiner, nechávali promlouvat také osobní vzpomínky a zdůrazňovali velké osobní a mravní kvality Jana Podlipného. Vytvářeli tak obraz muže nesmírně pracovitého, obětavého, přátelského, dobrosrdečného, zároveň neústupného a bojujícího s korupcí.⁴³⁷

Někteří redaktoři také rekapitulovali činnost Jana Podlipného v pražské samosprávě, v Národní radě české a Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa. V této souvislosti zdůrazňovali poměrně často právě neúplatnost Jana Podlipného a jeho boj s korupcí na pražské radnici.⁴³⁸ Podlipný je označován za radikála, nacionalistu, státoprávníka, neústupného, ale zároveň tolerantního politika.⁴³⁹ V souvislosti s tím bylo často připomínáno řečnické umění a proslovy, kterými Jan Podlipný ve své době proslul.⁴⁴⁰

Jestliže zmíněné nekrology hodnotily Jana Podlipného veskrze kladně, pak článek v Času nebyl zcela shovívavý. Redaktor popisuje bývalého starostu Prahy jako nedůsledného liberála, který se nechal unést vlastní kariérou a slávou. Vstřícnost ke katolické církvi, z níž byl Jan Podlipný obviňován, je v tomto případě interpretována jako důsledek marnivosti a touhy po popularitě.⁴⁴¹ Autor článku dále píše, že postupem doby byl Jan Podlipný ve svých názorech

⁴³⁵ Čestné paměti bratra Dra Jana Podlipného Česká obec sokolská. Praha 1914. Věstník sokolský, 2. dubna 1914, s. 94-99. Čin, List pro tělesný a mravní pokrok lidu v duchu českém a bratrském, 26. března 1914. Sokol, Časopis tělocvičným zájmům věnovaný, březen-duben 1914, s. 76-78, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

⁴³⁶ JUDr. Jan Podlipný, *Vzpomínky sokolské*, Národní listy 20. března 1914, s. 1. Čin, List pro tělesný a mravní pokrok lidu v duchu českém a bratrském, 26. března 1914, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

⁴³⁷ Čestné paměti bratra Dra Jana Podlipného Česká obec sokolská. Praha 1914. Věstník sokolský, 2. dubna 1914, s. 94-99, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24. „K tomu v neposlední řadě přispívala i srdečná hodnota jeho povahy osobní, kterou jistě lze přičísti jeho venkovskému původu.“ Venkov, 20. března 1914, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 39. Z osobních vzpomínek těži Štěpán Zimerman ve fejetonu *Za drem Janem Podlipným*. Zimerman vzpomíná na rok 1894, kdy měl Jan Podlipný přijet do Mladé Boleslavi v pracovní záležitosti a večer zavítal do jednoho z místních hostinců. Zimerman zdůrazňuje Podlipného srdečnost, přátelské a milé vystupování. Mladoboleslavské listy, nedat., Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 24.

⁴³⁸ Redaktor Večerníku píše o Janu Podlipném jako o typickém muži své doby, představiteli starých časů. Velmi kladně hodnotí právě jeho neúplatnost: „Typickým představitelem této doby byl Podlipný i pro svou osobní počestnost a poctivost. Dnes patří v českém měšťáckém táboře k vzácným vysvědčením, může-li se o osobě veřejně činné říci, že odešla s rukama čistými, neposkrvněna epidemií korupce. A o Podlipném se to říci může.“ Večerník Práva lidu 19. března 1914, s. 1. Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 39.

⁴³⁹ *Starý radikál*, Večerník Práva lidu 19. března 1914, s. 1. České slovo Večerník 19. března 1914, s. 1., 20. března 1914, 2. JUDr. Jan Podlipný, *Vzpomínky sokolské*, Národní listy, 20. března 1914, s. 1. Pražské noviny, 20. března 1914, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 37-39.

⁴⁴⁰ Například redaktor Večerníku charakterizuje Podlipného jako „slaveného krasořečníka.“ *Starý radikál*, Večerník Práva lidu, 19. března 1914, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 39.

⁴⁴¹ „Staré mladočešství projevilo v něm však i všechny své rubové stránky. Bylo liberální, ale jeho liberalism byl nedůsledný a nedomyšlený a zastaralý. Dr. Podlipný sám, unesen jsa svou kariérou, stával se marnivým a

mnohem více konzervativní. Zároveň přiznává, že Čas patřil vždy k odpůrcům Jana Podlipného, ale postupem doby se stal uznalejším alespoň k jeho osobě a některým činům.⁴⁴²

Přestože Jan Podlipný odmítal (alespoň ve svých proslovech) protěžování svých spolustraníků, byl z nepotismu obviněn v roce 1900 městským fyzikem Josefem Záhořem. Úřední cestou oznámil městské radě, že v době, kdy byl Jan Podlipný starostou, byla jeho švagrovi Eduardu Nebeskému svěřena kontrola pražských hasičů.⁴⁴³ Kromě toho byl v únoru 1900 obviněn z toho, že po tři roky trpěl nepravostí, které se děly na radnici.⁴⁴⁴

Také další okolnosti svědčí o tom, že Jan Podlipný poměrně hojně využíval svého vlivu. Již bylo řečeno, že se výrazně zasloužil o získání pozemku pro stavbu spolkového domu Domácnosti, dále se zasadil o to, že Praha převzala patronátu nad Prvním českým penzionátem pro dívky. Ve sboru obecních starších vystupoval také jako zástupce České obce sokolské a Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa.

Kromě toho, že jako představitel Prahy pomáhal spolkům, jejichž členem byl on sám či jeho manželka, existuje několik dokladů o tom, že různým způsobem pomohl také konkrétním osobám. Když se stal známou osobou, představitelem Sokola, členem sboru obecních starších apod., obracelo se na něj množství lidí, kteří žádali o pomoc či přímluvu. Ve většině případů se na Podlipného obraceli přátelé, známí či spolupracovníci, kteří žádali o pomoc pro někoho dalšího.⁴⁴⁵ Ovšem o pomoc ho žádali i lidé zcela cizí, kteří Podlipného znali z doslechu, z novin, sokolských sletů apod. Pisatelé žádali Podlipného o přímluvu nejčastěji ve věci získání pracovního místa.⁴⁴⁶ Nechyběly ani žádosti o finanční výpomoc.⁴⁴⁷ V mnoha případech

okázalým. Chtěl své popularitě podrobit všechny vrstvy, a proto byl nešťasten, když ještě nalézal odpůrce. Chtěl, aby ho všichni milovali: i Staročeši i klerikálové i c.k. úřady. Proto dělal ústupky na všechny strany...“ *K úmrtí dra Podlipného*, Čas 20. března 1914, s. 8-9, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 39.

⁴⁴² „Dnes mluví se o zlatých časech Podlipného, neboť on vládl na radnici čistýma rukama, on sám obvinil svou stranu z nepotismu a bojoval proti ní, rozešel se s většinou v samostatném Sdružení staroměstském.“ *K úmrtí dra Podlipného*, Čas 20. března 1914, s. 8-9, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 39.

⁴⁴³ *Karakteristické výstupy v pražské městské radě*, Katolické listy 21. října 1900, s. 4, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 22.

⁴⁴⁴ *O schůzi občanského klubu holešovického*, Národní politika 13. února 1900, s. 1, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 25.

⁴⁴⁵ Josef Anýž psal Podlipnému prosbu o pomoc při získání místa učitelky pro svoji známou. Josef Anýž Podlipnému, s. d., Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 3. Svatopluk Čech žádal o místo kontrolora jízdních lístků pro dva známé. Svatopluk Čech Janu Podlipnému 11. 5. 1898, kr. 3.

⁴⁴⁶ Poměrně často žádali o pomoc při získání místa učitelé či učitelky. J. Babor (učitel) děkuje za přízeň „při zatímném obsazení místa říd. učitele v Bubnech“, J. Babor Janu Podlipnému, s. d., Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 3.

⁴⁴⁷ Antonín Fiala Janu Podlipnému, 24. března 1903, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 3. Ve finanční tísně se na Podlipného obrátila také jeho sestra, Marie Forbelská. Bratra žádala o půjčení peněz na zaplacení dluhu za dům v Hněvčevsi. V dalším dopise pak prosila o přímluvu za dceru, která maturovala na učitelském ústavu. Marie Forbelská Janu Podlipnému, s. d., Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 3.

pravděpodobně Jan Podlipný pomohl, avšak ne vždy to bylo v jeho silách, například pokud šlo o půjčky.⁴⁴⁸

Jan Podlipný v určitých situacích využíval svého vlivu a postavení ve veřejném životě. Své manželce pomáhal v mnoha záležitostech spojených s její spolkovou činností, ať už šlo o právní radu, či získání patronátu. Neexistují však spolehlivé doklady o tom, zda skutečně pomáhal také dalším lidem, kteří se na něj obraceli s žádostí o pomoc a přímluvu.

⁴⁴⁸ Karel Russ žádal Jana Podlipného v roce 1889 o rychlou půjčku, kterou by splácel. Při tom se odvolával na přátelství, sliboval, že Podlipného důvěru nezradí a zároveň mu gratuloval k poslaneckému mandátu. Jan Podlipný však odpověděl, že mu půjčku nemůže poskytnout, jelikož sám nemá momentálně dostatek finančních prostředků. Karel Russ Janu Podlipnému 10. srpna 1889 Hradec Králové, Archiv hlavního města Prahy, Podlipný Jan, kr. 5.

Závěr

Jan Podlipný pocházel z odlišného společenského prostředí než jeho manželka, avšak prostřednictvím Josefa Baráka a nepochybně díky vlastní pili a cílevědomosti se stal členem dobře situované pražské rodiny. Bez ohledu na osobní city a náklonnost přinesl sňatek oběma mladým lidem určité výhody. Jan Podlipný pronikl do pražské společnosti a získal jisté finanční zajištění, Anně Podlipné přinesl svazek jistotu dobrého společenského postavení.

Rodina manželů Podlipných představovala určitý typ pražské měšťanské rodiny. Rozdělení rolí v rodině odpovídalo dobovým představám o úloze muže a ženy. Jan Podlipný byl především živitelem rodiny a Anna Podlipná pečovala o děti a domácnost. Synům, z nichž tři zemřeli v mladém věku, poskytli kvalitní vzdělání. Jediná dcera byla vychována s ohledem na budoucí roli manželky a matky.

Manželé Podlipní měli dostatek volného času, který mohli věnovat spolkové činnosti i dalším aktivitám. Volný čas trávila s dětmi především Anna Podlipná. Pravidelně s nimi odjížděla na letní byty mimo Prahu, někdy zajížděla i do zahraničí. Velkou zálibou členů rodiny bylo divadlo, jemuž se aktivně věnovali v domácích podmínkách. Na repertoáru domácího divadla u Podlipných byly především veselohry a díla českých autorů. Divadelní večer býval zakončen tanečním dýchánkem. Tyto divadelní večery byly příležitostí k setkávání, diskutování, případně k seznamování.

Jan Podlipný a jeho manželka byli členy řady spolků a organizací. Ve veřejném životě začali oba intenzivně působit v první polovině osmdesátých let. To znamená v době, kdy si Jan Podlipný zařídil vlastní advokátní kancelář, vybudoval síť klientů a zajistil rodině stálý příjem. Anna Podlipná se mohla začít věnovat práci ve spolcích později než její manžel. Více volného času pro své zájmy měla, když nejstarší děti trochu odrostly a nebyly tolik závislé na matčině péči. Oba manželé se věnovali spolkové práci po dlouhé časové období. Anna Podlipná věnovala mnoho času činnosti ve spolcích i po smrti svého manžela.

Vrcholné období veřejné činnosti Jana Podlipného spadá především do období devadesátých let. Spektrum jeho zájmu bylo poměrně široké, sahalo od politických, národních až po zájmové spolky. Organizace, v nichž působil, byly vyhraněně české. Především se stal významným činitelem Sokola Pražského, byl jedním ze zakladatelů České obce sokolské a jejím prvním starostou. Jako čelný představitel Sokola se významným způsobem zasloužil o spolupráci Sokola a Unie francouzských gymnastů. Vztahy s Francií byly posilovány později při několika návštěvách zástupců francouzské tělocvičné organizace v Praze a představitelů Prahy v Paříži.

Politická kariéra Jana Podlipného byla spojena s mladočeskou stranou a pražskou obcí. Také díky jeho aktivitě ve Staroměstském občanském klubu a ve sboru obecních starších získali mladočeši v samosprávných sborech Prahy více mandátů a uzavřeli kompromis se staročechy v roce 1893. Jan Podlipný byl poté několikrát zvolen prvním náměstkem starosty a v roce 1897 také starostou. Na tomto postu se sice udržel pouze jedno funkční období, ale přesto se mu podařilo zahájit s předměstskými obcemi jednání o sloučení s Prahou. Ještě jako starosta přispěl k připojení Libně ku Praze v roce 1901.

Jan Podlipný byl současně předním představitelem Prahy a České obce sokolské. Této skutečnosti dovedl v určitých ohledech využít ve prospěch jednotlivých spolků a korporací, jejichž byl členem. Jako člen Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa se snažil obhajovat jeho požadavky před sborem obecních starších a městskou radou. Čtvrtému sokolskému sletu zajistil patronát města Prahy. Ovšem propojení několika funkcí v jedné osobě přinášelo určité problémy. Jan Podlipný byl obviňován z nestálosti a snahy zalíbit se všem. To však nesnižuje jeho zásluhy o Českou obec sokolskou a posílení vztahů s Francií.

Anna Podlipná působila stejně jako její manžel ve výhradně českých spolcích. Zájem Anny Podlipné se soustředil na oblast, která byla podle dobového názoru vhodná pro ženy jejího společenského postavení. Pracovala především ve spolcích a komitétách s charitativním zaměřením a spolcích, které kladly důraz na podporu a rozvíjení tradičních ženských dovedností. Při zakládání spolku Domácnost' a jeho kuchařské školy musela prokázat značné organizační schopnosti, širší znalosti a další dovednosti. Ve spolcích Domácnost' a České srdce působila dlouhou dobu, zastávala v nich důležité funkce a postupně se stala předsedkyní obou spolků.

Sféry zájmů manželů Podlipných byly odlišné, avšak ve veřejné a spolkové činnosti se navzájem podporovali. Anna Podlipná byla členkou Sokola, Jan Podlipný pak byl přispívajícím členem spolku Domácnost'. Jan Podlipný pak několikrát využil svých kontaktů a své pozice na pražské radnici, aby pomohl své ženě a spolkům, v nichž působila. Domácnosti pomohl získat výhodnou půjčku a parcelu pro výstavbu spolkového domu. Prvnímu českému penzionátu pro dívky zajistil patronát Prahy.

Jan Podlipný a jeho žena reprezentovali určitý typ pražské měšťanské rodiny přelomu 19. a 20. století. Model rodiny byl stále ovlivňován tradičním vnímáním rolí muže a ženy. Oba partneři se věnovali vlastním zájmům a vlastní veřejné činnosti, avšak navzájem se podporovali a spolupracovali. Tento typ rodiny byl poměrně obvyklý. V tomto ohledu můžeme manžele Podlipné zařadit po bok takových manželských párů, jako byli František Ladislav a Marie Reigrovi, Tomáš a Charlotta Masarykovi, Antonín a Anděla Randovi.

Seznam pramenů a literatury

1. Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy:

Fond Podlipný Jan, kr. 1.- 40

Fond Spolek Domácnost'

Fond Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa

Archiv Náprstkova muzea:

Fond Spolek Domácnost'

Fond První český penzionát pro dívky

Scrap-books Životopisy, 21

Národní muzeum, Sbírka dějin tělesné výchovy a sportu Historického muzea Národního muzea:

Fond Podlipný Jan, kart. 1-19

Literární archiv Památníku národního písemnictví:

Fond Anýž Josef

Fond Čech Svatopluk

Fond Eim Gustav

Fond Hantich Jindřich

Fond Herites František

Fond Heyduk Adolf

Fond Rais Karel Václav

Fond Růžička Jan

Fond Vrchlický Jaroslav

2. Seznam literatury a tištěných pramenů

IV. slet všesokolský Red. SCHEINER, Josef. Praha: Svaz Československého sokolstva, 1901.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-38-5.

BALÍK, Stanislav; kol. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009. ISBN 978-80-7035-427-8.

- BARÁK, Josef. *Vzpomínky Josefa Baráka*. Uspořádali Jan Podlipný a Václav Řezníček. Praha: Družstvo Máje, 1904.
- BEČKOVÁ, Kateřina. *Pražská asanace: k 100. výročí vydání asanačního zákona pro Prahu*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 1993. ISBN 80-85394-01-4
- BENDOVIÁ, Eva; DVOŘÁK, Tomáš; HRODEK, Dominik; KOŘÍNKOVÁ, Šárka. *Pražské kavárny a jejich svět*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-887-4.
- BĚLINA, Pavel; kol. *Dějiny Prahy II.: Od sloučení pražských měst v 1784 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-144-2.
- BLOUDEK, Jan. *JUDr. Jan Podlipný: Jeho život a působení*. Praha: Spolek pro zbudování pomníku JUDr. J. Podlipnému, s.d.
- BULS, Charles. *Estetika měst*. Přeložil Jan Podlipný. Praha: A. Storch syn, 1900.
- ČELAKOVSKÝ, Jaromír. *Moje zápisky*. K vydání připravili Luboš Velek a Alice Velková. 1. vyd. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004. ISBN 80-86852-00-8.
- LUŽICKÁ, Věnceslava. *Deset roků činnosti spolku Domácnost': Česká škola kuchařská*. Praha: Domácnost', 1896.
- Dvacet let Českého srdce 1917-1937: jubilejní památník jeho národní a humánní činnosti*. Sestavili Josef Groh a Jan Schneider. Praha: České srdce, 1937.
- GALANDAUER, Jan. *6. 7. 1915 Pomník Mistra Jana Husa: český symbol ze žuly a bronzu*. 1. vyd. Praha: Havran, 2008. ISBN 978-80-86515-81-6.
- HLAVAČKA, Milan. *Jubilejní výstava 1891*. 1. vyd. Praha: TECHKOM, 1991. ISBN 80-901016-0-7
- HOJDA, Zdeněk; POKORNÝ, Jiří. *Pomníky a zapomněny*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-050-0.
- HORSKÁ, Pavla. *Sladká Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-137-9.
- HORSKÁ, Pavla; KUČERA, Milan; MAUR, Eduard; STLOUKAL, Milan. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X.
- HUSÁK, Josef; SCHRÁNIL, Rudolf. *Sněm království českého 1861-1911: uveřejněno u příležitosti padesátiletého trvání sněmu království českého v nynější úpravě*. Praha, 1911.
- JANDÁSEK, Ladislav. *Stručné dějiny sokolstva 1862-1912*. Praha: Nakladatelství Československé obce sokolské, 1946.
- JÁSEK, Jaroslav. *William Heerlein Lindley a pražská kanalizace*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2006. ISBN 80-86197-65-4.

JELÍNKOVÁ, Táňa. Pražští primátoři (1784-1993). In *Pražský sborník historický XXVI*. Praha: Panorama, 1993. s. 103-137.

Kavárny a spol.: Pražské literární kavárny a hospody. Uspořádal Karl Heinz Jähn, Alexandr Stich. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0226-9.

KOLÁŘ, František. Sokolové – „průkopníci česko – francouzského přátelství“. In *Sokol, jeho vznik, vývoj a význam: mezinárodní konference, Praha, září 1997*. Praha: Organizační výbor mezinárodní konference, 1998. ISBN 80-238-2714-6.

KOŘALKA, Jiří. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914: sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. ISBN 80-7203-022-1.

KOŠACKÝ, Marcel. *Vývoj pražské kanalizace v 19. a 20. století*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin, 2000.

KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety 1882-1948*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *O vývoji městské správy pražské od roku 1848*. Praha: Nákladem Důchodů královského hlavního města Prahy, 1936.

KREJČOVÁ, Helena. Pražský prosincový pogrom roku 1897. In *Documenta Pragensia XVI*. Praha: Scriptorium, 1998. s. 73-78.

KUČERA, Martin. Bratři Grégrové a mladočeši v letech zrodu moderního českého stranictví. In *Bratři Grégrové a česká společnost ve druhé polovině 19. stol.* Sestavili Pavla Vošahlíková, Milan Řepa. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997. s. 87-127. ISBN 80-902023-7-3.

Kuchařská kniha a přesné rozpočty Domácnosti, první české kuchařské školy v Praze. Praha: Jos. R. Vilímek, 1935.

LEDVINKA, Václav; PEŠEK, Jiří. *Praha*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-320-7.

LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-963-8.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0737-5.

LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš; MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1683-4.

LUŽICKÁ-SRBOVÁ, Věnceslava. *Z mých pamětí*. Mladá Boleslav: K. Vačlena, 1928.

MALÍŘ, Jiří. K roli advokátů v politice v období do roku 1918. In *Z minulosti advokacie. Sborník příspěvků z 1. konference o dějinách advokacie konané dne 11. 11. 2004 v Praze*. Praha: Linde, 2005. s. 41-60.

MALÍŘ, Jiří. Národní strana svobodomyslná v Čechách a Lidová strana (pokroková) na Moravě. In *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, I. díl: období 1861-1938*. Brno: Doplněk, 2005. Kap. 6, s. 139-199. ISBN 80-7239-178-X.

Malý domácí tajemník, obsahující přání rozličného druhu ku všem příležitostem ve verši a v prose; jakož i sbírku rozličných listů dopisovacích, jednacích a úředních. Jindřichův Hradec: G. A. Bibus, 1871.

MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1975.

MRŠTÍK, Vilém. *Bestia triumphans*. Praha: Nákladem Rozhledů, 1897.

NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990.

PEŠEK, Jiří. *Od aglomerace k velkoměstu*. Praha: Scriptorium, 1999. ISBN 80-86197-09-3.

PODLIPNÝ, Jan. *Sbírka zákonů, řádů, řízení, privilegií a listin, týkajících se státního práva království Českého jakož i platné ústavy*. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1893-1900.

POKORNÝ, Jiří. Osvětová činnost českého Sokola. In *Badatelské problémy 19. století: sborník k nedožitým šedesátinám profesora Otty Urbana*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 83-106. ISBN 80-246-0040-4.

POLÁK, Milan. *Pražské pivovárky a pivovary*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-193-0.

Přednášky Josefa Baráka 1-8. Uspořádali Jan Podlipný a Václav Řezníček. Praha: J. Otto, 1884-1885.

RAK, Jiří. Pohřeb jako národní manifestace. In *Fenomén smrti v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 20. ročníku sympozia k problematice 19. století, Plzeň 9.-11. března 2000*. K vydání připravily Helena Lorenzová a Taťána Petrasová. Praha: KLP, 2001. s. 56-64. ISBN 80-85917-79-3.

REZNIKOW, Stéphane. *Frankofilství a česká identita 1848-1914*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1437-3.

Řeč Dra. J. Podlipného, proslovená dne 26. ledna 1895 na zemském sněmu království českého. Praha: A. Storch syn, 1895.

ŘEZNÍČEK, Václav. *JUDr. Jan Podlipný: jeho život a působení*. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1924.

STAŠEK, Antal. *Vzpomínky*. Praha: F. Borový, 1925.

STREJČEK, Ferdinand. *Lešetínský kovář Svatopluka Čecha*. 1.vyd. Praha: Jos. R. Vilímek, 1946.

SVATOŠOVÁ, Hana. Od napodobování k soupeření. Praha a Vídeň v letech 1861-1918 z pohledu pražské samosprávy. In *Brno Vidni, Vídeň Brnu: zemské metropole a centrum říše v 19. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 22.-23. listopadu 2007 v Brně*. K vydání připravili Lukáš Fasora, Jiří Hanuš a Jiří Malíř. 1. vyd. Brno: Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy, 2008. s. 157-171. ISBN 978-80-86488-50-9.

SVATOŠOVÁ, Hana. Slavnostní instalace pražského starosty v letech 1784- 1949. In *Documenta Pragensia XII*. Praha: Scriptorium, 1995. s. 229-245.

SWIERCZEKOVÁ, Lucie. „Chceme u žen něžnost ducha, něžnost v zjevu, ale chceme u nich viděti také silného ducha a zdravé silné tělo“ aneb Žena-sportovkyně po roce 1850 do vzniku Československa. In *Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století*. Sborník příspěvků z konference uspořádané ve dnech 23. a 24.listopadu 2006 Národním archivem ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2007. s. 243-250. ISBN 978-80-86712-45-1.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka 1914-1918*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-274-X.

ŠIMŮNKOVÁ, Alena. Karnevalové interpretace: Společenské bály v předbřeznových Čechách. In *Božena Němcová – život, dílo, doba: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 7.-8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové, Česká Skalice*. K vydání připravili Milan Horký a Roman Horký. 1. vyd. Česká Skalice: Muzeum Boženy Němcové, 2006. ISBN 80-239-8467-5.

ŠIMŮNKOVÁ, Alena. Status, odpovědnost a láska: vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti v 19. století. *Český časopis historický*, 1997, roč. 95, č. 1, s. 55-109. ISSN 0862-6111.

ŠPIRITOVÁ, Alexandra. Ústřední matice školská v letech 1880-1919. *Paginae historiae*, 1993, č. 1, s. 178-195. ISSN 1211-9768.

ŠTĚPÁNOVÁ, Irena. *Renáta Tyršová*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-693-2.

ŠTĚPÁNOVÁ, Irena. Zařizování prvního českého penzionátu pro dívky v Praze 1898. *Paginae historiae*, 1999, č. 7, s. 112-125. ISSN 1211-9768.

ŠTĚPÁNOVÁ, Irena; SOCHOROVÁ, Ludmila; SECKÁ, Milena. *Ženy rodiny Náprstkovy*. 1. vyd. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-354-9.

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982.

VELEK, Luboš. Rozvíjení české samosprávy jako náhrady neexistujícího státu a jako předstupně státní samostatnosti. In FASORA, Lukáš; HANUŠ, Jiří; MALÍŘ, Jiří (eds.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 146-151. ISBN 80-7325-091-8.

VOJTĚCH, Tomáš. *Mladočeši a boj o politickou moc v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Vliv Národních listů na utváření českého veřejného mínění ve 2. polovině 19. století. In *Bratři Grégrové a česká společnost ve druhé polovině 19. stol.* Sestavili Pavla Vošahlíková a Milan Řepa. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997. s. 39-48. ISBN 80-902023-7-3.

WAIC, Marek; kol. *Sokol v české společnosti 1862-1938*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 1996. ISBN 80-238-3287-5.

WINTER, Zikmund. *Paměti ze života dvou přátel*. 1. vyd. Rakovník: Rabasova galerie, 1996. ISBN 80-85868-13-X.

ŽÁČEK, Václav. *Josef Barák*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1983.